

การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ
กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

สารนิพนธ์

ของ

กาญจนา เทียมพิทักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

กันยายน 2551

การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ
กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

สารนิพนธ์

ของ

กาญจนา เทียมพิทักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

กันยายน 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ
กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

บทคัดย่อ

ของ

กาญจนา เทียมพิทักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

กันยายน 2551

กาญจนา เทียมพิทักษ์. (2551). การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา. สารนิพนธ์ รม.ม.(นโยบายสาธารณะ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: รองศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก.

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ และ 2) เพื่อศึกษาผลสำเร็จจากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำนวน 5 คน และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้หลักตรรก ข้อเท็จจริง เปรียบเทียบข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาข้อสรุป

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยด้านหน่วยงาน ได้แก่ ด้านสมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย ด้านการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย ด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบาย

1.2 ปัจจัยด้านเกษตรกร ได้แก่ ด้านทรัพยากร ด้านความตั้งใจของเกษตรกร ด้านการสื่อสารภายในองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

2. ผลสำเร็จของการนำโครงการไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยศึกษาผลสำเร็จของการนำโครงการไปปฏิบัติจากวัตถุประสงค์ของโครงการ ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นพิจารณาได้จาก 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 การดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

2.4 การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

THE IMPLEMENTATION OF THE ROYAL – INITIATED EXTENSION PROJECT
FOR THE NEW THEORY AGRICULTURE : A CASE STUDY OF KHAO HIN SORN
ROYAL DEVELOPMENT STUDY CENTRE, CHACHOENGSAO PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
KANCHANA THIAMPITAK

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Public Administration Degree in Puplic Policy
at Srinakharinwirot University

September 2008

Kanchana Thiampitak. (2008). *The implementation of the royal – initiated extension project for new theory agriculture : a case study of Khao Hin Sorn royal development study centre Chachoengsao Province*. Master's Project, M.P.A. (Public Policy). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Assoc. Prof.Dr.Worapit Meemak.

This research was aimed to study 1) factors affecting its implementation success , and 2) successful outcomes of the implementation of the royal – initiated extension project for new theory agriculture.

The samples consisted of 2 executives, 5 operating officials, and 12 farmers.

Data were collected through in - depth interview and analyzed by logical and comparative reasoning.

The findings were as follows.

1.Factor affecting its success.

1.1 As regards implementing agencies , the success factors were its capacity to attain objectives , co – ordinating of affiliated agencies , clarity of policy objectives and communication for understanding policy problem.

1.2 Regarding farmers , the success factors were production resources , their disposition , internally organizational communication and enforcement activities.

2.The success outcomes produced from the royal – initiated extension project for new theory agriculture were.

2.1 knowledge and understanding of farmers on self sufficiency philosophy.

2.2 self-reliance based on self sufficiency philosophy.

2.3 yearly farmers' income.

2.4 maximum utilization of water and resources management.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบได้
พิจารณาสารนิพนธ์ เรื่อง การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา
ของ กาญจนา เทียมพิทักษ์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์จักราทิตย์ ธนาคม)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์ชีวินทร์ ฉายาขวลิต)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติมา สังข์เกษม)

วันที่ เดือน กันยายน พ.ศ. 2551

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำ ในการจัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน อีกทั้งทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ และรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัยที่จะช่วยให้การทำงานในด้านการพัฒนาเป็นไปอย่างมีคุณค่ามากขึ้น และท่านยังเป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์และงานด้านวิชาการอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตามหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยรู้ว่าการศึกษาระดับปริญญาโทของผู้วิจัยนั้นมีได้สิ้นสุดลงเพียงการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลงได้ หากผู้วิจัยได้สัมผัส กระบวนการเรียนรู้ที่ถูกจุดประกายขึ้นในระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ให้กลายเป็นการเรียนรู้ที่ต้องสืบเนื่องต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด และจะต้องนำเอาความรู้นั้นไปยังประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นต่อไปอีกด้วย จึงจะสมตามเจตนารมณ์ของรัฐประศาสนศาสตร์อย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่จากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ที่ช่วยอนุเคราะห์ข้อมูลและจัดเก็บข้อมูล รวมทั้งผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนา เขานินช้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ทุกท่านที่อนุเคราะห์ข้อมูลและเสียสละเวลา ในการจัดเก็บข้อมูลทำให้งานวิจัยสามารถผ่านไปได้ด้วยดี

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อนิพนธ์ คุณแม่สวัสดิ์ เทียมพิทักษ์ และน้องสาว คุณวิภาภร เทียมพิทักษ์ ที่ให้ความรักความอบอุ่นและกำลังใจที่ดีเยี่ยมแก่ผู้วิจัยเสมอมา ขอขอบคุณ คุณธวัชชัย ไพรบูรณ์ ที่ช่วยประสานงาน คอยให้คำแนะนำคำปรึกษา และเป็นกำลังใจมาตลอด ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานและพี่ๆเพื่อนๆปริญญาโท ภาคพิเศษ รุ่นสี่ ที่คอยส่งกำลังใจตลอดระยะเวลา ที่ศึกษาและทำงานวิจัย

กาญจนา เทียมพิทักษ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	30
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	37
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	37
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	37
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
4 การนำเสนอผลการวิจัย.....	43
การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผล เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ.....	43
ปัจจัยด้านหน่วยงาน.....	43
ปัจจัยด้านเกษตรกร.....	73

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
การวิเคราะห์ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ.....	83
5 บทสรุป.....	92
สรุปผลการวิจัย.....	93
อภิปรายผลการวิจัย.....	104
ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี.....	116
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	118
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางวิจัย.....	120
บรรณานุกรม.....	121
ภาคผนวก.....	126
ภาคผนวก ก.....	127
ภาคผนวก ข.....	130
ภาคผนวก ค.....	156
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	161

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ตัวอย่างกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ของแวน มิเตอร์ และแวน ฮอร์น.....	13
2 ตัวอย่างกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ของพอล ซาบาเตียร์ และแดเนี่ยล แมสมาเนียน.....	17
3 ตัวอย่างปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของ จอร์จ เอ็ดเวิร์ด.....	18
4 เปรียบเทียบตัวอย่างการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มิเตอร์ และแวน ฮอร์น ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน และจอร์จ เอ็ดเวิร์ด.....	32
5 แผนภูมิแสดงองค์การบริหารงานภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.....	52
6 โครงสร้างบริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.....	53

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การทำเกษตรนับเป็นอาชีพหลักของประชาชนชาวไทยมาตั้งแต่อดีต ด้วยผืนดินที่อุดมสมบูรณ์และน้ำที่มีอย่างพอเพียง จนมีคำกล่าวที่ว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ซึ่งแตกต่างในปัจจุบันที่มักมีชาวฝนแล้งหรือน้ำท่วมอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เกษตรกรต้องประสบกับปัญหาการทำเกษตรไม่ได้ผลหรือไม่สามารถปลูกพืชผลทางการเกษตรได้ นั่นย่อมหมายถึงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ย่ำแย่ลง ดังนั้นการขาดแคลนน้ำจึงเป็นปัญหาสำคัญของการทำเกษตรในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่ยังต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ความไม่แน่นอนของฝน ภาวะแห้งแล้งหรือฝนทิ้งช่วง ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำทำความเสียหายต่อข้าวและพืชผลต่างๆ เป็นเหตุให้ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ จนบางปีเกษตรกรถึงกับผลิตข้าวไม่พอบริโภค รวมทั้งระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่เป็นการปลูกพืชเพียงชนิดใดเพียงชนิดใด ก่อให้เกิดปัญหาและความเดือดร้อนแก่เกษตรกรอยู่เสมอ เมื่อการเกษตรไม่ได้ผล รายได้ก็ตกต่ำ ในขณะที่ค่าครองชีพสูงขึ้นทุกวัน ความยากจนก็ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นส่งผลให้เกษตรกรต้องอพยพเข้าไปทำงานในเมืองหรือท้องถิ่นอื่นเพื่อความอยู่รอด

สภาพดังกล่าวเป็นสภาพที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปสำหรับเกษตรกรในประเทศไทย แม้ทางราชการในหลายหน่วยงานจะได้ทุ่มเทงบประมาณและสติปัญญาในการหาทางช่วยเหลือ แต่ปัญหาความยากจนและความทุกข์ยากของเกษตรกร อันเนื่องมาจากความแห้งแล้งก็ยังมีได้บรรเทาเบาบางลงไป ยิ่งในขณะประเทศกำลังพัฒนารุดหน้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ช่องว่างของรายได้ของประชากรในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรนับวันจะยิ่งห่างไกลกันมากขึ้น จากข้อมูลในปี 2547 พบว่ามีจำนวนประชากรที่ยังอยู่ภายใต้เส้นความยากจนซึ่งเป็นระดับรายได้ 1,242 บาทต่อเดือนอยู่จำนวน 7.34 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 11.3 ของประชากรทั้งประเทศ ส่วนการกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้นอย่างช้าๆ แต่เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ แล้วการกระจายรายได้ในประเทศไทย ยังมีความเท่าเทียมน้อยกว่าหลายประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2549 :พ)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนและศึกษาความเป็นอยู่ของพสกนิกรในพื้นที่ชนบททุกภูมิภาคทั่วประเทศไทย ได้ทอดพระเนตรสภาพภูมิประเทศที่ทุรกันดารและทรงรับทราบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนทั่วทุกถิ่น ซึ่งนำไปสู่พระบรมราชวินิจฉัยในปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมและมีประสิทธิผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยพระราชทานแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่เน้นการพัฒนาให้ประชาชนและ

ชุมชนในชนบทมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้ อันเป็นแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการเกษตร จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลและทดลองปฏิบัติจริงในพื้นที่ ซึ่งมีปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้เกิดความแปรปรวนจำนวนมาก เช่น การนำผลการปฏิบัติในสถานที่หนึ่งไปปฏิบัติอีกพื้นที่หนึ่ง หรือนำวิธีการปฏิบัติในปีหนึ่งไปปฏิบัติอีกปีหนึ่ง ผลที่ได้รับอาจไม่เหมือนกัน และการอาศัยผลการทดลองและการปฏิบัติงานของสถานทดลองหรือหน่วยงานของทางราชการในภูมิภาคไปประยุกต์ใช้เพื่อแนะนำส่งเสริมแก่เกษตรกรหรือให้เกษตรกรรับไปปฏิบัติ มักเกิดปัญหาและไม่ได้รับความสะดวก เนื่องจากหน่วยงานวิจัยของทางราชการเน้นการแยกส่วนกระจายกันอยู่ทั่วไปต่างคนต่างทำไม่มีการประสานงานอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้มีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาขึ้นในท้องถิ่นภาคต่าง ๆ ที่เป็นตัวแทนของสภาพดินฟ้าอากาศ เศรษฐกิจและสังคม แต่ละแห่งที่แตกต่างกัน ตามลำดับ ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินชั้นอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขานินชั้น อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อปี พ.ศ.2522
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เมื่อปี พ.ศ.2525
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่าใหม่ และอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี เมื่อปี พ.ศ.2525
4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลนานกเค้า อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อปี พ.ศ.2525
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลป่าเมี่ยง และตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ.2525
6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อปี พ.ศ.2526

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง มีสภาพของปัญหาต่าง ๆ แตกต่างกัน จึงรับสนองพระราชดำริโครงการเพื่อแก้ปัญหา โดยการวิจัยและพัฒนาในเรื่องวิธีการและองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป แต่วัตถุประสงค์หลักก็เพื่อให้เกษตรกรที่อยู่ในบริเวณพื้นที่นั้นมีรายได้และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็น “ตัวอย่างแห่งความสำเร็จ” ซึ่งเกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงทันที
2. เป็น “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” ซึ่งเกษตรกรสามารถศึกษาเรียนรู้ถึงการประกอบอาชีพเกษตรสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปปรับใช้และพัฒนาอาชีพรวมทั้งวิถีชีวิตของตนให้ดีขึ้น
3. มี “ระบบการบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว” ซึ่งเกษตรกรสามารถหาคำตอบทุกอย่าง รวมทั้งจัดหาลำดับจ่ายการผลิตระยะแรกได้ภายในสถานที่เดียว
4. เป็นรูปแบบของการบริหารจัดการ “รูปแบบใหม่” คือการทำงานร่วมกันของหน่วยราชการต่าง ๆ ซึ่งเดิมเคยชินต่อการทำงานแยกส่วนกัน

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2532 มูลนิธิชัยพัฒนาและสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) พร้อมด้วยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันดำเนินงานสนองพระราชดำริตามโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์เป็นแนวทางการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ชนบทเป็นครั้งแรกและพระองค์ท่านได้พระราชทานชื่อเรียก “ทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญทางด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยยึดหลักการพึ่งตนเองและชุมชนต้องมีความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สำนักงานคณะกรรมการเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) (2548:18)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ทำเนืองงานสนองพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาตั้งแต่ พ.ศ. 2522 หน้าที่หลักคือ ทำการศึกษา ทดลอง สาธิต และพัฒนาที่ดินที่เสื่อมโทรมให้กลับฟื้นคืนสภาพและใช้ทำการเกษตรได้ โดยดำเนินการฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ศึกษาทดลองเพื่อค้นหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านการเกษตร ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเปรียบเสมือน “ต้นแบบ” ของความสำเร็จ เพื่อนำความรู้และเทคโนโลยีแบบเบ็ดเสร็จมาสาธิตและพัฒนาขยายผล เพื่อยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของราษฎรทำให้คุณภาพชีวิตของราษฎรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้ดีขึ้น

แผนแม่บทโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2550 – 2554) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อเป็นแหล่งศึกษาทดลองตามพระราชดำริในทุกด้าน เน้นการศึกษาทดลองแบบต่อยอดและบริหารจัดการงานศึกษาทดลองวิจัยให้มีประสิทธิภาพ 2) สาธิตผลสำเร็จของการศึกษาทดลองในลักษณะ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” โดยมีตัวแบบความสำเร็จในลักษณะ

แหล่งเรียนรู้ตามภูมิสังคม ถ่ายทอดเทคโนโลยีทั้งทางด้านเกษตรและงานศิลปาชีพให้ผู้สนใจหรือเกษตรกรนำไปปฏิบัติเป็นการพัฒนาอาชีพและพื้นที่ทำกินให้เพิ่มผลผลิต มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 3) ขยายผลสำเร็จไปสู่เกษตรกรและประชาชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อยกระดับการดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง 4) พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ อย่างเป็นระบบในลักษณะองค์รวมโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้เอื้อต่อการพัฒนาส่งเสริมด้านการเกษตร และการพัฒนาท่องเที่ยวด้านการพัฒนา

โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชดำริที่ได้พระราชทานแนวทางการพัฒนาไว้ในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่ง โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) โดยได้มีการดำเนินงานด้านสาธิตและขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ ทดสอบระบบการเกษตรแบบผสมผสานพื้นที่ภายในศูนย์ฯ ทดสอบระบบการทำฟาร์ม ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ คือ 1) ปลูกพืชผักและผลไม้ระหว่างแถวไม้ผล 2) เลี้ยงปลาในบ่อ 3) บ้านเกษตรกรตัวอย่าง 4) ปลูกพืชผักและเลี้ยงสัตว์ นำมูลสัตว์ใส่แปลงพืชผัก ปลูกข้าวร่วมกับการเลี้ยงปลาในนาข้าว ได้ผลผลิตเฉลี่ย 700 กิโลกรัมต่อไร่

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้พัฒนาอาชีพของเกษตรกร ยกกระดับคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ 15 หมู่บ้านในตำบลเขาหินซ้อน และตำบลเกาะขนุน รวมถึง 14 หมู่บ้านขยายผลในตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยสนองพระราชดำริด้านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ ได้ก่อสร้างสระเก็บน้ำในไร่นาให้แก่เกษตรกร รวม 989 สระ บ่อน้ำตื้น 30 บ่อ ขุดลอกแหล่งน้ำที่ตื้นเขินเพื่อเพิ่มปริมาณกักเก็บน้ำ ส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น และสร้างสวนป่า จัดสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในบริเวณหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ผลสำเร็จจากการศึกษาทดลองได้นำมาพัฒนาถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่เกษตรกรเพื่อการปฏิบัติ โดยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เป็นประจำและเนื่องจากความรู้ที่นำมาถ่ายทอดเป็นเทคโนโลยีที่ถูกต้องและประสบผลสำเร็จแล้ว ทำให้เกิดความประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด หลักสูตรการฝึกอบรมมีเนื้อหาหลากหลาย ได้แก่ การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ดินและน้ำ การเกษตรยั่งยืน และการทำบัญชีฟาร์ม

ที่ผ่านมาศูนย์ฯ ได้ให้การฝึกอบรมแก่บุคลากรกว่า 3,000 ราย เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพการเกษตรในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ประมาณ 1,000 ราย การฝึกอบรมเน้นให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรผสมผสาน ซึ่งเป็นแนวทางประกอบ

อาชีพด้านการเกษตรที่ยั่งยืนและตั้งอยู่บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรและเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่ชุมชน เกษตรกรในโครงการด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรผสมผสานที่ดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม มีผลงานก้าวหน้าเป็นที่ประจักษ์ เกษตรกรเป็นต้นแบบแก่เพื่อนบ้านเรือนเคียงได้ มีทั้งสิ้น 93 ราย เป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ 20 ราย และเกษตรผสมผสาน 73 ราย เกษตรกรเหล่านี้มีความตั้งใจ อุทิศหาวิริยะ มีรายได้จากการขายผลผลิตสม่ำเสมอ มีเงินออมชีวิตมีความพอเพียง มีความสุขในครอบครัว เกษตรกรเหล่านี้มีศักยภาพในการประกอบอาชีพการเกษตร แต่ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือการขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูกโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง

ปีงบประมาณ 2548 ศูนย์ฯ ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเป็นการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรเพื่อก้าวสู่ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 โดยได้จัดสรรเงินกองทุนกลุ่มอาชีพจำนวน 500,000 บาท ให้กู้ยืมสำหรับกลุ่มที่ต้องการต่อยอดขยายผลการดำเนินงาน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรให้รู้จักรวมกลุ่มทำกิจกรรม รู้จักการบริหารจัดการร่วมกันเพิ่มโอกาสการขยายกิจการ มีอำนาจการต่อรอง ยกกระดับมาตรฐานการผลิตและการแปรรูปสินค้าให้ผลิตและจำหน่ายสินค้าการเกษตร โดยได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า เพิ่มมูลค่าสินค้า ซึ่งดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพได้ 22 กลุ่ม ในส่วนการศึกษาดูงานและเยี่ยมเยียนกิจการของศูนย์ฯ เพื่อศึกษาด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่ปี 2545 - 2548 มีมากกว่า 400,000 คน

ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ภาพรวมดัชนีคุณภาพชีวิตของเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ มีการเปลี่ยนแปลงจากเกณฑ์คุณภาพชีวิตในระดับกลางเป็นระดับสูง เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินลดลง สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ จากข้อมูลพบว่าร้อยละ 5 ของเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ มีการทำบัญชีเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรที่มีพื้นที่ถือครอง 10 -15 ไร่ สามารถเพิ่มรายได้จากการปลูกพืชผัก 6,380 บาท ต่อครัวเรือน สัตว์เลี้ยง (ปลา ,ไก่ เป็ด) 13,075 บาทต่อครัวเรือน ไม้ผล 350 บาทต่อครัวเรือน ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นจากเดิม 440 กิโลกรัมต่อไร่ เป็น 700 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนในระยะแรกให้สามารถพัฒนาระบบการผลิตของตนเองไปสู่การพึ่งพาตนเองได้โดยเฉพาะในด้านอาหารเป็นอันดับแรก ตลอดจนสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนได้ในที่สุด (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ: 2550)

โดยสรุป ผลการดำเนินงานโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผ่านมาถือว่าประสบความสำเร็จแม้ว่าความสำเร็จของการปฏิบัติตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่จะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่เมื่อเกษตรกรได้ลองปฏิบัติแล้วทำให้สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้นและสามารถบริหารจัดการพื้นที่ดินและน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และจากการปฏิบัติภารกิจตามโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ดำเนินการในพื้นที่ดินทรายยากต่อการปลูกพืช เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติเป็นอย่างไรและมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ และสาเหตุที่ศึกษาศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาแห่งแรกที่ตั้งขึ้น และเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาด้านสภาพดินและแหล่งน้ำซึ่งเหมาะสมกับการนำหลักการทฤษฎีใหม่มาบริหารจัดการพื้นที่

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปปฏิบัติ

2. ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทราไปปฏิบัติ

2. เพื่อศึกษาผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทราไปปฏิบัติ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยจะศึกษาผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติว่าก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบต่อเกษตรกรอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ทั้งด้านหน่วยงานและตัวเกษตรกรเอง ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ประชากรตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 12 คน

นอกจากนี้ยังใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการนี้ด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรทฤษฎีใหม่ หมายถึง การทำการเกษตรแบบผสมผสานที่มีการจัดการไร่นาโดยใช้ทรัพยากร ปัจจัยการผลิตต่างๆ ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแบ่งสัดส่วนของการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อมได้

โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การนำแนวคิดและทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหมู่บ้านขยายผลนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของเกษตรกร

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหมู่บ้านขยายผล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำผลของการศึกษาไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่เกษตรกรในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ และประชาชนทั่วไปที่สนใจ

2. ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นแสดงผลการดำเนินงานตามโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพื้นที่ในโครงการพระราชดำริและศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งอื่น สามารถนำไปปรับปรุงการดำเนินงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้เสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบความคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1.1 ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

เจฟฟรีย์ เพรสแมน (Jeffrey L. Pressman) และอา론 วิลด์ฟสกี (Aaron Wildavsky) (กล้า ทองขาว. 2548: 3; อ้างอิงจาก Pressman ;& Wildavsky. 1973. Implementation. pp. 21) ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า หมายถึง “กระบวนการของปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว กับการกระทำหรือการปฏิบัติการทั้งหลายที่มุ่งให้บังเกิดผลไปตามนั้น” หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การนำนโยบายไปปฏิบัติคือ “ความสามารถในการจัดการและประสานสิ่งที่จะกระทำให้บังเกิดผล ในลักษณะที่เป็นลูกโซ่ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ทั้งนี้เพื่อให้ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำเป็นไปตามที่มุ่งหวังไว้”

โดนอลด์ แวน มิเตอร์ (Donald S. Van Meter) และคาร์ล แวน ฮอร์น (Carl E. Van Horn) (กล้า ทองขาว. 2548: 4; อ้างอิงจาก Van Meter ;& Van Horn. 1975. The Policy Implementation Process : A Conceptual Framwork. pp. 445 - 448) เสนอความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง “การดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมุ่งที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จโดยตรงตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย ที่ได้ตัดสินใจเอาไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว”

ยูจีน บาร์แดช (Eugene Bardach) (กล้า ทองขาว. 2548: 4; อ้างอิงจาก Bardach. 1980. Implementation Game : What happens after a bill Becomes a law. pp. 9) ให้ความหมายของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ คือ กระบวนการของกลยุทธ์ที่แสดงการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลาย ในอันที่จะต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการบรรลุเป้าหมายของกลุ่มตน ซึ่งเป้าหมายที่กลุ่มเหล่านี้ต้องการให้เกิดขึ้นอาจสอดคล้องหรือไปกันได้ไม่ได้กับเป้าหมายตามอาณัติ(mandate)ของนโยบาย

ซูซาน บาร์เรตต์ (Susan Barrett) และคอลิน ฟัดจ์ (Colin Fudge) (กล่าว ทองขาว. 2548: 5; อ้างอิงจาก Barrett ;& Fudge.1981. Policy and Action: Essays on the Implementation of Public Policy.pp.12-13) นิยามความหมายของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติจะพิจารณาเฉพาะการผลักดันให้นโยบายบังเกิดผลด้านเดียวคงไม่ได้ การพิจารณาความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติควรรวมถึงการสังเกตปรากฏการณ์เป็นจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อแสวงหาคำอธิบายว่าปรากฏการณ์หรือการกระทำนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร มีอะไรเกิดขึ้นบ้าง เพราะเหตุใด ศูนย์กลางความสนใจการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในทรรศนะนี้จะอยู่ที่ว่าจะอะไรคือสิ่งที่ถูกกระทำ จุดสนใจของการมองในแนวทางนี้จึงอยู่ที่การกระทำของกลุ่มของบุคคล และผู้มีหน้าที่กำหนดพฤติกรรมของการกระทำนั้น นอกจากนั้นยังสนใจที่จะตรวจสอบระดับของการกระทำว่ามีความสัมพันธ์กับตัวนโยบายอย่างไรมากกว่าการตรวจสอบเพียงการคาดคะเน มุมมองการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะนี้จะเป็นการจะเป็นการพิจารณาขั้นตอนของการตอบสนองต่อข้อผูกพันตามอุดมการณ์ของนโยบายต่อการกดดันจากสภาพแวดล้อม และต่อแรงกดดันจากหน่วยงานหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่พยายามจะเข้ามามีอิทธิพลหรือควบคุมการกระทำนั้น

ควอด (E.S. Quade) (กล่าว ทองขาว. 2548: 5; อ้างอิงจาก Quade. 1982. Analysis of Public Decisions. pp. 305) ให้คำนิยามว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง “กระบวนการจัดการกับแบบแผนการนำเพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยตรงตามอาณัติของนโยบาย โดยยอมรับต่อข้อกำหนดที่เกิดขึ้นจากการที่ได้มีการมีการตัดสินใจไปก่อนแล้ว นั่นคือ การนำนโยบายไปปฏิบัติจะเริ่มเกิดขึ้นภายหลังที่มีการตัดสินใจยอมรับวิธีปฏิบัติเฉพาะเรื่องนั้นๆ ไปแล้ว”

พอล ซาบาเตียร์ (Paul Sabatier) และแดนเนียล แมสมาเนียน (Danial Mazmanian) (กล่าว ทองขาว. 2548: 6; อ้างอิงจาก Sabatier ;& Mazmanian. 1980. The Implementation of Public Policy : A Framwork of Analysis. pp. 538 – 560) มองว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การนำเอา นโยบายพื้นฐานทั่วไป กฎหมาย คำสั่งของรัฐบาล มติคณะรัฐมนตรีหรือคำพิพากษาของศาล ไปดำเนินการให้บรรลุผล

ศุภชัย ยาวะประภาษ (2533:90) ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติในประเด็นที่สำคัญ 2 ประเด็น ประเด็นแรก การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการ กล่าวคือ มีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง มีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมไม่ใช่กิจกรรมที่เกิดขึ้นชั่วคราวแล้วเลือนหายไป ไม่ใช่กิจกรรมที่เกิดขึ้นชั้ยกชั้ยอน แต่เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องไม่หยุดยั้งแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา และประเด็นที่สองการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย

กล้า ทองขาว (2548 : 7) ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง “กระบวนการจัดการและการประสานกิจกรรม เพื่อนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ให้บรรลุความสำเร็จตรงตามเจตจำนงของนโยบาย โดยกลุ่มบุคคลหรือองค์กรภาครัฐหรือเอกชน”

จากการศึกษาทัศนคติของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปค่านิยมของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ กระบวนการจัดการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของนโยบาย

1.2 ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การศึกษานโยบายไปปฏิบัติได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา แต่การสังมองค์ความรู้ด้านนี้มีค่อนข้างจำกัด เห็นได้จากกรอบแนวคิดและทฤษฎีตัวแบบเกี่ยวกับกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติที่มีผู้อ้างถึงมีอยู่ไม่กี่ทฤษฎี เช่น ทฤษฎีตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติของ ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน ตัวแบบ PPIP ของ อเล็กซานเดอร์ เป็นต้น วัตถุประสงค์ของการนำเสนอตัวแบบก็คือเพื่อให้ผู้ที่ศึกษามีความเข้าใจลักษณะและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยการพิจารณาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาถึงตัวแปรต่างๆ ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ จากตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติดังนี้

1. ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น

ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น (กล้า ทองขาว 2548:48) เป็นตัวแบบประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับผลการปฏิบัติตามนโยบาย คำอธิบายคุณลักษณะและความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ มีดังนี้

1. วัตถุประสงค์และมาตรฐานของนโยบาย (Policy standards objectives) องค์ประกอบพื้นฐานสำคัญในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ วัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย เพราะวัตถุประสงค์และมาตรฐานของนโยบาย คือ ปัจจัยกำหนดรายละเอียดของเป้าหมายของนโยบาย ในการวัดผลการปฏิบัติงานตามนโยบายจะกระทำได้ชัดเจนเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความชัดเจนของการกำหนดมาตรฐานนโยบายและความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย ในทางตรงกันข้ามหากวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบายมีความคลุมเครือ และมีความขัดแย้งกันย่อมทำให้ยากต่อการวัดและยากต่อการนำไปปฏิบัติ ฉะนั้นนโยบายที่เกิดขึ้นจะต้องมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้น โดยมาตรฐานนโยบายจะเชื่อมโยงหรือแสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลสำเร็จของนโยบายด้วย

2. ทรัพยากรนโยบาย (Policy resources) ทรัพยากรนโยบาย คือ สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการบริการนโยบาย ทรัพยากรนโยบายอาจรวมถึง เงินและสิ่งเสริม (incentives) ทั้งปวง ที่กำหนดไว้ในแผนงานและโครงการ ทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริม หรือช่วยให้ความสะดวกต่อประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าทรัพยากรนโยบายที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้นโยบายบรรลุผล แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความต้องการทรัพยากรเสริมอื่นๆ อีกมาก

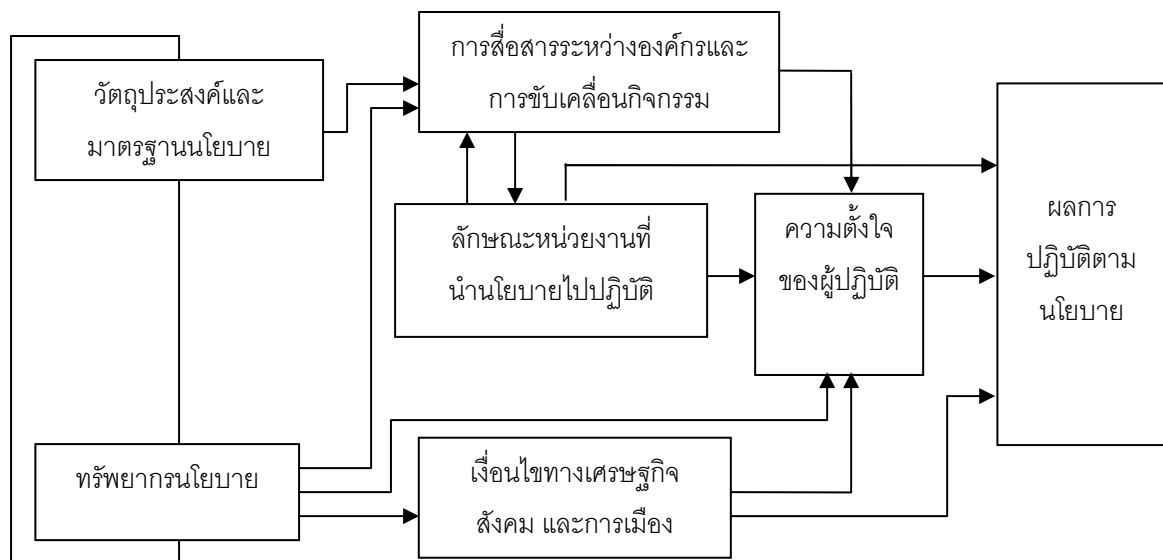
3. การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม (Interorganizational communication and enforcement activities) การสื่อสารระหว่างองค์กร คือ การสื่อสารเกี่ยวกับมาตรฐานงานและวัตถุประสงค์นโยบายเพื่อให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบแผนงานโครงการมีความรู้ความเข้าใจสอดคล้องกัน การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จควรมีกลไกขับเคลื่อนกิจกรรมทุกส่วนให้เข้าใจตรงกันเกี่ยวกับมาตรฐานงานและวัตถุประสงค์ของนโยบายระหว่างฝ่ายบริหารกับผู้ปฏิบัติ

4. ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (The characteristics of implementing agencies) ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติเป็นองค์ประกอบใหญ่ที่มีองค์ประกอบย่อยๆ หลายประการเป็นกลไกกำหนดการปฏิบัตินโยบาย ได้แก่ สมรรถนะของทีมงานของหน่วยงาน ทรัพยากรทางการเงินของหน่วยงาน ระดับการสื่อสารและความเป็นระบบเปิดขององค์กร คุณลักษณะขององค์กรที่กล่าวมาจะแสดงถึงศักยภาพและความสามารถของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

5. เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Economic , Social and Political condition) องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้รับการพิจารณาว่าเป็นปัจจัยสำคัญในฐานะสภาพแวดล้อมของผลผลิตนโยบายองค์ประกอบด้านนี้จะมีผลกระทบอย่างมากต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยเฉพาะหน่วยงานที่เป็นฝ่ายนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการพิจารณาว่าการจัดสรรทรัพยากรด้านงบประมาณให้แก่หน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีความเพียงพอต่อการส่งเสริมให้แผนงานโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ ความเห็นสาธารณะต่อนโยบายเป็นอย่างไร ชนชั้นนำพอใจหรือไม่พอใจนโยบายที่นำไปปฏิบัติ กลุ่มหลากหลายในสังคมคัดค้านหรือสนับสนุนนโยบายที่นำไปปฏิบัตินั้นอย่างไร

6. ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ (The disposition of implementers) องค์ประกอบ 5 ประการ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะถูกกลั่นกรองโดยความรู้สึกนึกคิดของผู้ปฏิบัติ และจะมีการตอบสนองต่อนโยบายที่นำไปปฏิบัติ 3 ระดับ ซึ่งการตอบสนองต่อนโยบายแต่ละระดับจะมีผลกระทบต่อการแสดงพลังความสามารถและความตั้งใจจริงของผู้ปฏิบัติ คือ (1) ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติ (2) เจตคติต่อนโยบาย และ (3) ความเข้มแข็งของเจตคติ

โดยสรุป ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น เป็นการอธิบายลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลของตัวแปรกำหนด ที่แสดงอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อผลการปฏิบัติตามนโยบายการอธิบายคุณลักษณะของตัวแปรกำหนดทั้ง 6 ตัวแปร โดยนักวิชาการทั้งสองอธิบายคุณลักษณะของตัวแปรแต่ละตัวค่อนข้างมีความชัดเจน แต่ไม่ได้อธิบายคุณลักษณะของตัวแปรตาม คือ ผลการปฏิบัติตามนโยบายไว้ กรอบแนวคิดที่เสนอไว้เป็นเพียงตัวแบบเชิงสมมติฐาน ที่หวังจะให้มีการนำไปทดสอบเชิงประจักษ์ต่อไป ตัวแบบมีลักษณะดังนี้

ภาพประกอบ 1 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น

ที่มา : กล้า ทองขาว.(2548).การนำนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ: แนวคิด ทฤษฎี และแนวการดำเนินงาน. หน้า 52.

2. ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน

ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน ได้เสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเน้นการแสวงหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายหรือนโยบาย ได้แก่ ตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ของสาระนโยบาย ลักษณะโครงสร้างการนำนโยบายไปปฏิบัติที่นโยบายกำหนด และตัวแปรที่มีใช้สาระสำคัญของนโยบาย

1. ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ของสาระนโยบาย ปัญหา นโยบายจะมีระดับความยากง่ายแตกต่างกัน ปัญหา นโยบายบางนโยบายอาจง่ายต่อการแก้ไข ในขณะที่บางนโยบายมีปัญหาลักษณะสลับซับซ้อนมากทำให้ยากต่อการแก้ไข ประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อการนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย ในทุกประเด็นปัญหาล้วนจะมีตัวแปรอิสระย่อยที่สำคัญเกี่ยวข้องอยู่ตัวแปรย่อยเหล่านี้จะเป็นตัวชี้ความสามารถในการแก้ปัญหาขององค์กรหรือสถาบันที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนี้

1.1 การมีทฤษฎีสนับสนุนและมีหลักวิชาการอ้างอิง นโยบายที่นำไปใช้แก้ปัญหาจะต้องมีความรู้พื้นฐานทางทฤษฎีรองรับ เพราะทฤษฎีจะช่วยเข้าใจระดับความรุนแรงของปัญหา

1.2 ระดับความหลากหลายทางพฤติกรรมที่ต้องการควบคุม ถ้านโยบายต้องการควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายมากเท่าใด นโยบายนั้นจะมีโอกาสบรรลุผลน้อยลงตามลำดับ

1.3 การระบุลักษณะและขนาดกลุ่มเป้าหมาย จำนวนกลุ่มเป้าหมายที่นโยบายต้องการให้เปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อเทียบกับประชากรอื่นๆ ยิ่งกลุ่มเป้าหมายที่นิยามไว้ในนโยบายมีจำนวนน้อยเท่าใดโอกาสประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติก็จะเป็นไปได้มากเท่านั้น

1.4 ขนาดของความต้องการการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย หากนโยบายมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายมากเท่าใดโอกาสการนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติจะประสบปัญหาหรือล้มเหลวจะมีมากเท่านั้น

2. ลักษณะโครงสร้างการนำนโยบายไปปฏิบัติที่นโยบายกำหนด เป็นการระบุข้อความนโยบายเกี่ยวกับรูปแบบขององค์กรที่รับผิดชอบนำนโยบายไปปฏิบัติที่มีศักยภาพและเหมาะสมกับลักษณะและประเภทนโยบาย โดยมีปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องผลสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่

2.1 การมีทฤษฎีที่เที่ยงตรงรองรับ การที่จะทำให้นโยบายบรรลุวัตถุประสงค์จะต้องอาศัยแนวคิดพื้นฐานทางทฤษฎีซึ่งจะต้องมีความเหมาะสมกับประเภทนโยบายและลักษณะเฉพาะของนโยบาย

2.2 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบายมีความสำคัญต่อการจัดทำแนวทางการประเมินนโยบาย ป้องกันความสับสน การบิดเบือนในการปฏิบัติงานและจะช่วยให้องค์กรสามารถจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ตรงตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย

2.3 การสนับสนุนด้านงบประมาณและการเงินแก่องค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้การบริหารแผนงาน การควบคุม และการกำกับทำให้เป็นไปตามนโยบาย องค์กรจะสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จได้ต้องได้รับการสนับสนุนด้านการเงินและงบประมาณเพียงพอและทันเวลา

2.4 การบูรณาการโครงสร้าง การนำนโยบายไปปฏิบัติภายในและระหว่างองค์กรลดหลั่นกันแต่ระดับการบูรณาการที่ลดหลั่นกัน(hierarchical integration)การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะช่วยประสานการปฏิบัติ การรับรู้ ความเข้าใจ การตกลงใจในการแก้ปัญหาารวมกัน การขาดกลไกและขาดการประสานงาน ทำให้ นโยบายล้มเหลวได้

2.5 การกำหนดแบบแผนการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายไว้ชัดเจน ในสาระสำคัญของนโยบายควรมีการกำหนดแบบแผนหรือมีกฎเกณฑ์การตัดสินใจ (decision rules) ไว้ให้ชัดเจน

2.6 การมอบหมายงานแก่หน่วยงานหรือข้าราชการที่รับผิดชอบตามความชำนาญความสำคัญของการมอบหมายงานให้หน่วยงานและบุคคลรับผิดชอบ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหามากที่สุดควรเป็นผู้รับผิดชอบ และผู้นำสูงสุดของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (top implementing officials) จะต้องเป็นคนที่มีศรัทธาต่อนโยบายและสนับสนุนนโยบายอย่างจริงจัง

2.7 การเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของบุคคลภายนอกมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีการตรวจสอบและประเมินกระบวนการของบุคลากรและหน่วยงานที่รับผิดชอบนโยบาย

3. ตัวแปรที่มีใช้เนื้อหาของสาระของนโยบาย ตัวแปรอื่นที่มีใช้ตัวแปรที่มาจากเนื้อหาของสาระของนโยบาย แต่ตัวแปรเหล่านี้ก็จะมีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ และความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย

3.1 เงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เงื่อนไขเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ เงื่อนไขที่แตกต่างกันอย่างมากทางสังคม เศรษฐกิจของประชาชน จะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ปัญหา นโยบายที่ประกาศใช้และจะสร้างความยุ่งยากในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการสนับสนุนนโยบาย บางนโยบายมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ต้องอาศัยเทคโนโลยีมากจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

3.2 การสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหา นโยบาย สื่อสารมวลชน มีความสำคัญต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากเป็นปัจจัยในการพัฒนาการรับรู้และความเข้าใจของสาธารณะและเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อนโยบายที่นำไปปฏิบัติ

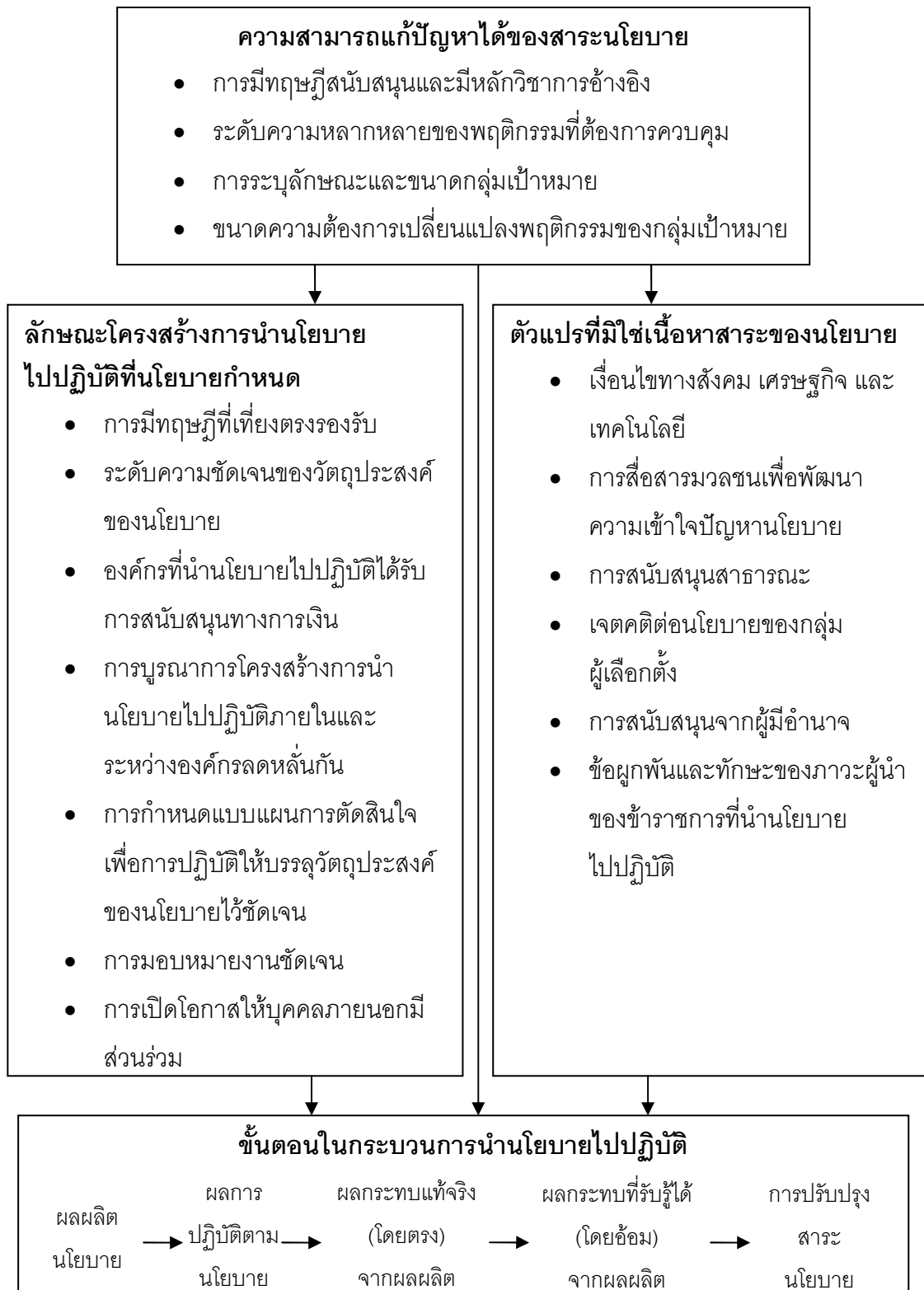
3.3 การสนับสนุนสาธารณะ โดยทั่วไปสาธารณะชนจะมีอิทธิพลต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ ความเห็นสาธารณะ (public opinion) จากท้องถิ่นจะมีอิทธิพลต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติในการให้การสนับสนุน และการสำรวจความคิดเห็น คือสิ่งที่ฝ่ายบริหารนำมาใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อรองรับและผลักดันนโยบายที่กำลังประกาศใช้

3.4 เจตคติต่อนโยบายของกลุ่มผู้เลือกตั้ง ในประเทศสังคมประชาธิปไตย บทบาทของกลุ่มผู้เลือกตั้งมีความสำคัญต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทำให้นโยบายที่จะนำไปปฏิบัติสำเร็จหรือล้มเหลว เพราะกลุ่มผู้เลือกตั้งอาจจะพยายามเสนอให้มีการตัดหรือลดจำนวนงบประมาณประจำปีที่จัดสรรให้หน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ หรืออาจเข้าไปแทรกแซงทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม

3.5 การสนับสนุนจากผู้มีอำนาจ การได้รับความสนับสนุนนโยบายอย่างต่อเนื่องจากผู้มีอำนาจ (sovereigns) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นโยบายที่นำไปปฏิบัติได้รับการผลักดันไปสู่จุดประสงค์

3.6 ข้อผูกพันและทักษะของภาวะผู้นำของข้าราชการที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ข้อผูกพันและทักษะของภาวะผู้นำ ผลผลิตของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับการใช้ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารที่สามารถจูงใจให้ข้าราชการหรือบุคลากรในหน่วยงานมองเห็นคุณค่า มีความพึงพอใจต่อนโยบายร่วมกันปฏิบัติ และทุ่มเทความสามารถเพื่อให้นโยบายบรรลุผลสำเร็จ

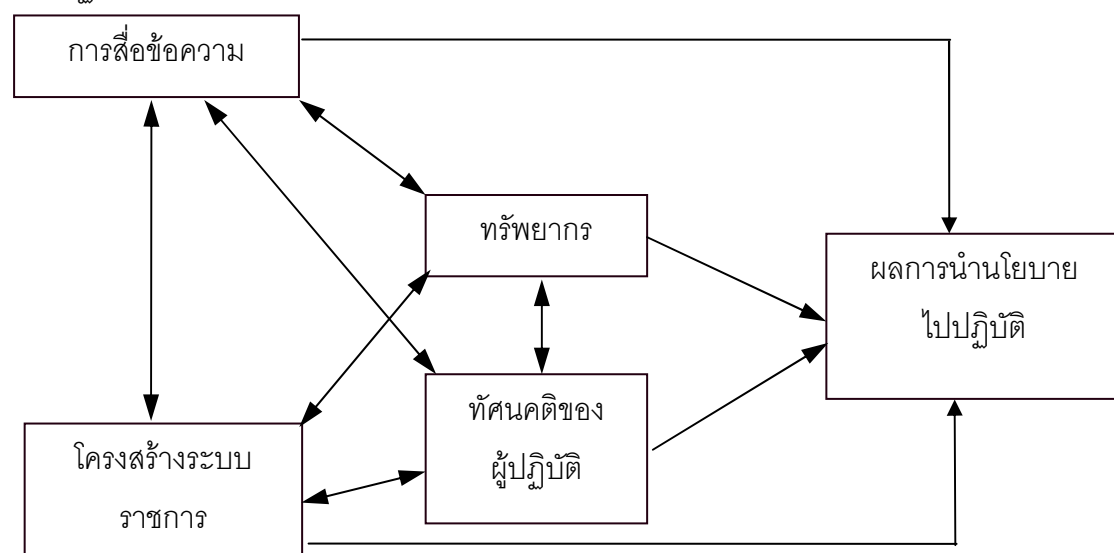
4. ขั้นตอนในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นตัวแปรตาม (dependent variables) เป็นขั้นตอนในภาพรวมของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการมองที่กระบวนการของผลการปฏิบัติตามนโยบายประกอบด้วย (1)ผลผลิตนโยบายของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (2)ผลการปฏิบัติตามนโยบายของกลุ่มเป้าหมาย (3)ผลกระทบแท้จริงจากการนำนโยบายปฏิบัติของหน่วยงานที่รับผิดชอบ (4)ผลกระทบที่รับรู้ได้จากผลผลิตของการนำนโยบายไปปฏิบัติและ (5)การปรับปรุงเป็นสำคัญ (major revision) ในสาระของนโยบาย ลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ จากกรอบแนวคิดของซาบาเตียร์และแมสมาเนียน พิจารณาได้จากภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน
 ที่มา : กล้า ทองขาว.(2548).การนำนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ:แนวคิด ทฤษฎี และแนวการดำเนินงาน. หน้า 63.

3. ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ จอร์จ เอ็ดเวิร์ด (George C. Edwards) ได้เสนอ ตัวแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย เป็นตัวแบบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ การสื่อข้อความ ทรัพยากร ทักษะของผู้ปฏิบัติ และโครงสร้างระบบราชการ
2. ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมีบทบาทต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งส่งเสริมซึ่งกันและกัน และเป็นอุปสรรคต่อกัน
3. การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการพลวัตซึ่งเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆมากมาย
4. บทบาทของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีดังนี้
 - 4.1 การสื่อข้อความต้องชัดเจน เทียบตรง คงเส้นคงวา
 - 4.2 ทรัพยากรต้องมีอย่างพอเพียง
 - 4.3 ทักษะของผู้ปฏิบัติ
 - 4.4 โครงสร้างระบบราชการที่ซับซ้อนจะเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติตามนโยบาย แต่ถ้ามีหลักการพื้นฐานอันได้แก่ ระเบียบการปฏิบัติขององค์กร จะสามารถทำให้การปฏิบัติงานมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น

ภาพประกอบ 3 ตัวแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของ จอร์จ เอ็ดเวิร์ด

ที่มา : ศศิชา สืบแสง. (2551). *ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ จอร์จ เอ็ดเวิร์ด*. (ออนไลน์).

2. แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่

2.1 ความเป็นมาแห่งพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการให้ความช่วยเหลือราษฎรเสมอมา ตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชย์ หนึ่งในพระราชกรณียกิจที่ได้ทรงปฏิบัติ คือ การช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่แห้งแล้งซึ่งมีปัญหาคาดแคลนน้ำสำหรับทำการเกษตร ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงได้ทรงคิดค้นวิธีการหลายวิธีที่จะช่วยแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำ หนึ่งในแนวทางต่างๆ เหล่านี้ที่พระองค์ท่านได้พระราชทานมีชื่อเรียก “ทฤษฎีใหม่” ในเวลาต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริให้ทำการทดลอง “ทฤษฎีใหม่” เกี่ยวกับการจัดการที่ดินและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรขึ้น ณ วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ทฤษฎีใหม่ เป็นทฤษฎีแห่งการจัดการน้ำและที่ดิน เพื่อสนับสนุนการเกษตรในเขตพื้นที่แห้งแล้ง ซึ่งอาศัยแต่เพียงน้ำฝนในการทำการเกษตร “หลักสำคัญคือว่า ต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้” (พระราชดำรัส.17 มีนาคม 2529) และในพระราชดำรัสเมื่อวันที่4 ธันวาคม 2537 ทรงเล่าถึงที่มาของชื่อ “ทฤษฎีใหม่” ไว้ว่า “นอกจากสระน้ำในที่นี้แล้ว จะต้องมีอ่างเก็บน้ำที่ใหญ่กว่าอีกแห่งหนึ่งเพื่อเสริมสระน้ำ...ฉะนั้นในบริเวณนั้นจะเกิดเป็นบริเวณที่พัฒนาแบบใหม่ถึงเรียกว่า ทฤษฎีใหม่”

แนวพระราชดำรัสข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดเป็นหลักการให้ความช่วยเหลือพสกนิกรในชนบท อันเป็นพื้นฐานในการคิดค้น “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นการ “ปฏิบัติเพื่อหาหน้ให้แกราษฎร...การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ไม่ใช่เป็นของง่าย ๆ แล้วแต่ที่แล้วแต่โอกาส และแล้วแต่งบประมาณ... บางแห่งขุดสระน้ำแล้วไม่มี แม้จะมีฝนน้ำก็อยู่ไม่ได้ เพราะมันรั่วหรือบางทีก็เป็นที่ที่รับน้ำไม่ได้ ทฤษฎีใหม่จึงต้องมีที่ที่เหมาะสมด้วย...”(พระราชดำรัส. 4 ธันวาคม 2538)

การจัดสัดส่วนของพื้นที่ พระองค์ทรงยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทฤษฎีใหม่เป็นหลัก กล่าวคือ ในการคิด “ทฤษฎีใหม่” พระองค์มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินจำกัด โดยมีเป้าหมายขั้นต้นที่จะให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ (self sufficiency) ในระดับที่ประหยัดก่อน โดยเฉพาะให้มีความมั่นคงในเรื่องอาหาร (food security) คือ ให้สามารถผลิตข้าวได้เพียงพอต่อการบริโภค

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ คือ แนวทางการพัฒนาการเกษตรอย่างเป็นขั้นตอน 3 ขั้นที่ยึดหลักการพึ่งตนเองเรียกได้ว่าเป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้อย่างพอเพียงในระดับประหยัดหรือพอมีพอกินก่อนเป็นขั้นที่หนึ่ง แล้วจึงก้าวเข้าสู่ขั้นที่สอง คือ การรวมกลุ่มกัน ในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาทิ การผลิต การตลาด สวัสดิการ

การศึกษา เป็นต้น เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน และทำยสุดเมื่อกลุ่มหรือชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว จึงสร้างความเข้มแข็งในระดับประเทศโดยติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงิน แหล่งพลังงาน แหล่งตลาด เพื่อสร้างเครือข่ายในการขยายขอบเขตกิจกรรมในด้านต่างๆ ให้นำไปสู่การลดต้นทุน การเพิ่มผลประโยชน์ของกลุ่มให้มากขึ้น และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นเกษตรยั่งยืนรูปแบบหนึ่ง นอกเหนือจากเกษตรผสมผสาน วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ และเกษตรธรรมชาติ ซึ่งเน้นการจัดระบบการผลิตทางการเกษตรที่สามารถคงอัตราการผลิตรระดับสูงให้ได้ในระยะยาว โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดพร้อมกับคำนึงถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังจะให้ความสำคัญกับการผลิตที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค อันจะนำไปสู่การผลิตที่ยั่งยืนและรักษาอาชีพเกษตรกรรมให้เป็นอาชีพที่มั่นคงสำหรับเกษตรกรต่อไป (สุเมธ ตันติเวชกุล.2544:114)

ทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเชิงวิชาการจะมีลักษณะเป็นความคิดชุดหนึ่ง (A set of idea) แนวความคิด (Concepts) หลักการ (Methods) ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถอธิบายให้เห็นการปฏิบัติจริงได้ โดยเป็นระบบความคิดใหม่ที่ไม่เคยมีผู้คิดมาก่อน เป็นระบบความคิดที่แตกต่าง และก้าวพ้นเขตแดนความคิดหรือวิธีการคิดที่เคยมีมาเป็นแนวพระราชดำริที่มีความยิ่งใหญ่ทางความคิด 9 ประการ (ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. 2541) มีดังนี้

1. เป็นแนวคิดที่ก้าวพ้นเขตแดนความคิดแบบตะวันตก ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติทางการพัฒนาในปัจจุบัน
2. เป็นแนวคิดที่ก้าวพ้นเขตแดนความคิดแบบวิภาษวิธี (Dialectical) ซึ่งถือว่ามี Thesis - antithesis -synthesis ที่เชื่อว่าสิ่งที่มีคุณลักษณะเหนือกว่า เมื่อมีความขัดแย้งกับสิ่งที่ด้อยกว่า ก็จะมีผลปรับเปลี่ยนให้สิ่งเดิมแปรผันในเชิงคุณภาพไปเป็นสิ่งที่มีคุณลักษณะใหม่ ในแง่ที่ว่าทฤษฎีใหม่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกันโดยไม่จำเป็นต้องมีความขัดแย้ง
3. เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติให้เห็นจริงได้
4. เป็นทฤษฎีที่มีความง่าย ไม่ซับซ้อน คนในทุกระดับสามารถเข้าใจได้ เข้าถึงและนำไปทำให้เห็นผลจริงทางปฏิบัติได้
5. เป็นทฤษฎีอาศัยประสบการณ์ของประเทศไทยและลักษณะทางสภาพแวดล้อมวิถีชีวิตและลักษณะเด่นของความเป็นไทยเป็นพื้นฐาน ในการนำมารวมกันขึ้นเป็นทฤษฎีใหม่
6. เป็นแนวคิดที่สมสมัยและเหมาะสมกับจังหวะเวลา ในการเตือนให้ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศมีสติและระมัดระวังในการดำเนินนโยบายต่างๆ โดยคำนึงถึง

ผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยเสี่ยงต่างๆ สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมไทยที่กำลังประสบปัญหาอยู่

7. เป็นแนวคิดที่แฝงไว้ซึ่งปรัชญาในการดำรงชีพและดำรงชาติ มิใช่เป็นเพียงทฤษฎีทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่เป็นทฤษฎีแบบบูรณาการ

8. เป็นแนวคิดที่มีพลังในการกระตุ้นผู้ยากไร้ เพราะผู้ปฏิบัติสามารถมีความสุขได้ตามอัตภาพที่เหมาะสมกับสถานะของตน

9. เป็นแนวคิดที่ปลอดจากการเมือง ผลประโยชน์และอุดมการณ์ จึงเป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากล

2.2 แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาตามแนวทางทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น

เป็นการจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนแรก : ไร่ยละ 30 ไร่ ทำการขุดสระกักเก็บน้ำไว้ใช้โดยการรองรับจากน้ำฝน ราษฎรจะสามารถนำน้ำไปใช้ในการเกษตรได้ตลอดปี ทั้งยังสามารถเลี้ยงปลาและปลูกพืชน้ำพืชมisce เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

ส่วนที่สอง : ไร่ยละ 30 ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารหลักสำหรับครอบครัวได้เพียงพอตลอดปี ซึ่งจะช่วยให้ลดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้

ส่วนที่สาม : ไร่ยละ 30 ปลูกพืชไร่หรือพืชสวนตามแต่สภาพของพื้นที่และภาวะตลาด เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือจากบริโภคก็นำไปจำหน่าย

ส่วนที่สี่ : ไร่ยละ 10 ไร่ อยู่อาศัยและโรงเรียน ถนนหนทาง คันคูดินหรือคูคลองตลอดจนปลูกพืชสวนครัวและเลี้ยงสัตว์

หลักการสำคัญของทฤษฎีใหม่ขั้นต้น คือ การลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคให้เพียงพอในที่ดินของตนเอง เสมือนเป็นการสร้างระบบภูมิคุ้มกันผลกระทบจากภายนอก

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2

เมื่อเกษตรกรเข้าใจหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนเองจนได้ผลแล้ว ก็ก้าวไปสู่ขั้นที่สอง การรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่างๆ ได้แก่

1. ด้านการผลิต ขึ้นหาพันธุ์พืช เตรียมดิน ซลประทาน ฯลฯ เพื่อการเพาะปลูก
2. ด้านการตลาด เตรียมลานตากข้าว ยุง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิตและร่วมขายผลผลิต

3. การเป็นอยู่ เกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ ที่เพียงพอ

4. สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น สาธารณะสุข เงินกู้ เพื่อประโยชน์ในการทำกิจกรรม

5. การศึกษา ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น กองทุน เพื่อการศึกษา

6. สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นที่รวมกันในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

หลักการสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ที่สอง คือ รวมพลังในรูปกลุ่มของชาวบ้าน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมให้หลากหลาย

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3

เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรจะพัฒนา ก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ การติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร บริษัท ร้านสหกรณ์ มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกร และฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับประโยชน์ ดังนี้

- เกษตรกรขายข้าวในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
- ธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกโดยตรงจากเกษตรกร และมาสีเอง)
- เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ (เป็นร้านสหกรณ์ ราคาขายส่ง)
- ธนาคารกับบริษัท จะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

หลักการสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 คือ การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพหรือขยาย กิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุนการตลาด การผลิตการจัดการ และข่าวสารข้อมูล (กปร) (2549)

2.3 ประโยชน์และความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่

ความสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ สรุปได้ดังนี้

1. เกษตรทฤษฎีใหม่สามารถลดและแก้ไขปัญหาภัยแล้งได้

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของประเทศไทย คือ กว่าร้อยละ 70 อยู่ในเขตชลประทาน ซึ่งเป็นเขตการเกษตรที่อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว และหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ก็คือ การขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงที่มีฝนตกสำหรับเก็บไว้ใช้ในการเกษตร

ในเวลาที่เขาขาดแคลน ซึ่งจะทำให้เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรในเขตน้ำฝนของภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีน้ำไว้ใช้ในการเกษตรในยามที่ขาดแคลน นับว่าเกษตรทฤษฎีใหม่นี้สามารถแก้ปัญหาหรือลดปัญหาความแห้งแล้งที่เกษตรกรประสบอยู่โดยทั่วไปในปัจจุบันได้ในระดับหนึ่ง

2. เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้การใช้พื้นที่การเกษตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีการจัดสรรพื้นที่ปลูกพืชอย่างเหมาะสม เช่น แบ่งพื้นที่ปลูกข้าว และพื้นที่ปลูกพืชชนิดอื่นๆ รวมทั้งมีการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย และในบริเวณ ที่อยู่อาศัยนี้เอง สามารถใช้เป็นที่ปลูกผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค การจัดสรรพื้นที่แบบนี้จะทำให้พื้นที่ทุกส่วนได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ สามารถใช้พื้นที่ได้ตลอดทั้งปี

3. เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรมีอาหารไว้บริโภคอย่างเพียงพอ

การแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวนๆ อันได้แก่ สวนแรกประมาณร้อยละ 30 สำหรับขุดสระน้ำ สามารถใช้เลี้ยงปลา ส่วนที่สองประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกข้าว ส่วนที่สาม ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกพืชผักชนิดอื่น ๆ นอกจากนี้ บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยก็สามารถใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ จึงถือได้ว่าเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ สามารถทำให้เกษตรกรมีอาหารไว้บริโภคอย่างเพียงพอตลอดทั้งปี

4. เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

เนื่องจากเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นระบบการเกษตรที่จัดให้มีแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร มีการจัดสรรพื้นที่สำหรับปลูกพืชหลายชนิดอย่างเหมาะสมและหมุนเวียนปลูกพืชได้ตลอดทั้งปี เป็นการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างคุ้มค่า ดังนั้น สิ่งก็ตามมาก็คือ เกษตรกรมีรายได้จากผลผลิตผลการเกษตรหลายชนิดและมีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี โดยรวมแล้วจึงทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ต่างจากเมื่อก่อนที่เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพืชชนิดเดียวหรือมีเพียงครั้งเดียวในหนึ่งปี จึงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ

5. เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรมีงานทำตลอดทั้งปี

โดยปกติแล้วเกษตรกรที่อยู่นอกเขตชลประทานนั้น จะประกอบอาชีพหรือปลูกพืชเพียงปีละครั้งมีช่วงระยะเวลาการทำงานในแต่ละปีประมาณ 3 - 4 เดือนเท่านั้น เวลาที่เหลือก็เป็นการว่างงานตามฤดูกาล บางรายก็ต้องเดินทางไปหางานทำที่อื่นแต่เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว ทำให้มีงานทำตลอดทั้งปี ไม่ต้องระเห่ร้อนไปหางานทำในต่างถิ่นเหมือนเมื่อก่อน นับว่าเกษตรทฤษฎีใหม่ช่วยแก้ปัญหาการว่างงานในท้องถิ่นที่เป็นการว่างงานตามฤดูกาลได้เป็นอย่างดี

6. เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ปัญหาสังคมลดลง

เกษตรทฤษฎีใหม่ สามารถทำให้เกษตรกรมีอาหารไว้บริโภค มีงานทำ มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ เกษตรกรก็ไม่ต้องไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการในเมืองหลวง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ครอบครัวขาดความอบอุ่น ปัญหา

ยาเสพติด ปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วก่อให้เกิดปัญหาต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ในกรณี
ที่เกษตรกรทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จะทำให้เกษตรกรมีงานทำอยู่กับบ้านตนเอง มีเวลาอบรมเลี้ยงดู
บุตรหลาน ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะลดน้อยลง

7. เกษตรทฤษฎีใหม่สามารถลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศได้

ลักษณะของเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นจะเน้นการใช้แรงงานภายในครอบครัว
ถ้ามีแรงงานเพียงพอสำหรับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และการดำเนินงานก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งเครื่องจักร
และอุปกรณ์จากภายนอกหรือต่างประเทศมากนัก อีกประการหนึ่งแนวทางของเกษตรทฤษฎีใหม่
มักจะเน้นการใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และการใช้สารสกัด
จากธรรมชาติในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชทำให้เป็นการลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ
ได้มากที่สุด

8. เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้น

เกษตรทฤษฎีใหม่จะทำให้เกษตรกรมีความมั่นคง เนื่องจากมีงานทำ มีอาหาร
บริโภค มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ จึงทำให้เกษตรกรมีกำลังใจในการจับจ่ายใช้สอยตามอัตรา
ดังนั้น เมื่อเกษตรกรซึ่งเป็นฐานของประเทศมีความมั่นคงก็จะทำให้ประเทศชาติมั่นคง ระบบเศรษฐกิจ
ของประเทศส่วนรวมก็จะมั่นคงตามมาด้วย

9. เกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นทฤษฎี
ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อนำทฤษฎีนี้ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งยึดหลักการ
พัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด จะทำให้ประชากรจะมีแต่ความสมบูรณ์พูนสุข
ไม่มีปัญหาการว่างงาน และขาดแคลนอาหารบริโภค ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมก็จะลดน้อยลง
ประเทศชาติก็จะมั่นคงแข็งแรง ลดการพึ่งพาจากภายนอกหรือต่างประเทศ ดังนั้น การพัฒนาการเกษตร
ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นี้ จะเป็นการพัฒนาประเทศชาติที่ยั่งยืน
ตลอดไป

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วีรวัธ สงสัย และคณะ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษารายประเมินผลโครงการเกษตร
น้ำฝนทฤษฎีใหม่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ด้านเศรษฐกิจ สมาชิกโครงการมีรายได้จาก
ผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคร้อยละ 50 ซึ่งถือว่ามีความสูงมาก แม้ว่ารายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อครอบครัว
จะสูงขึ้นเพียง 15,092.40 บาท/ปี เป็นจำนวนที่น้อย เนื่องจากเป็นปีแรก เชื่อว่าเมื่อโครงการเข้าสู่กิจกรรม
หมุนเวียนผลผลิตที่เต็มรูปแบบน่าจะทำให้มีผลผลิตเพียงพอต่อการยังชีพ สามารถนำส่วนที่เหลือไปขาย

ให้เกิดรายได้สูงขึ้น ผลผลิตของสมาชิกโครงการมีปริมาณสูงขึ้น สามารถลดค่าใช้จ่ายในการบริโภค ลดร้อยละ 66 ของจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการและยังสามารถนำผลผลิตไปขายได้ มีผลทำให้ ภาระหนี้สินของสมาชิกโครงการลดลงร้อยละ 50 ของจำนวนสมาชิกโครงการและยังมีภาวะการณืปลอดหนี้ ถึงร้อยละ 44 แสดงให้เห็นว่าแม้ด้านรายได้จะไม่สูงมาก แต่ด้านการครองชีพทำให้ครอบครัวกลุ่มทดลอง มีภาวะหนี้สินและหลายรายปลอดหนี้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมสมาชิกกลุ่มทดลองลดค่าใช้จ่าย ในการใช้สารเคมีเพื่อการผลิตร้อยละ 76 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์สูง เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวกลุ่ม ควบคุม ก็มีจำนวนการลดการใช้สารเคมีเท่ากัน แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจของทุกครอบครัวทั้งกลุ่ม ทดลองและกลุ่มควบคุม ที่มีความเข้าใจระบบการผลิตที่พึ่งธรรมชาติมากขึ้น เห็นอันตรายและความ สิ้นเปลืองที่เกิดจากการใช้สารเคมี หากใช้อย่างไม่ระมัดระวัง จะส่งผลเสียต่อระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาวด้วย

กาญจนาศิริ จันทรเสนา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาดำเนินโครงการเกษตร ครอบงจรตามแนวทฤษฎีใหม่โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย พบว่า 1) การดำเนินโครงการเกษตรครอบงจรตามแนวทฤษฎีใหม่โรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับ “ปานกลาง” เรียงตามลำดับคือ (1) ด้านบุคลากร โรงเรียนได้ดำเนินการตาม โครงการฯ และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจโครงการฯอยู่ในระดับมาก (2) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนยังไม่มีศูนย์สาธิตการเกษตรให้ความรู้สู่ชุมชน มีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย (3) ด้านทรัพยากร/ วัสดุดิบ/ปัจจัยการผลิต สภาพพื้นที่ของโรงเรียนมีขนาดเหมาะสมต่อการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (4) ด้านงบประมาณโรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนอยู่ในระดับน้อย 2) ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโครงการเกษตรครอบงจรตามแนวทฤษฎีใหม่โรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ “ปานกลาง” เรียงตามลำดับ ดังนี้คือ (1) ด้านทรัพยากร/วัสดุดิบ/ ปัจจัยการผลิต คุณภาพของดินไม่เหมาะสมต่อการเกษตร ขาดแหล่งน้ำในการสนับสนุนโครงการเกษตร (2) ด้านบริหารจัดการ โรงเรียนไม่สามารถจัดตั้งศูนย์สาธิต พร้อมทั้งนำครูและนักเรียนไปศึกษาดูงาน เกษตรนอกพื้นที่ (3) ด้านบุคลากร โรงเรียนขาดครูผู้สอนด้านวิชาการเกษตรโดยตรง (4) ด้านงบประมาณ โรงเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกรมสามัญศึกษา ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานตามโครงการฯ

ประพันธ์ศักดิ์ รัชไชยวรรณ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ของการนำโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” (ตามแนวพระราชดำริ) ไปสู่การปฏิบัติครอบคลุมทั้ง 4 ภาค รวม 39 จังหวัด จำนวน 1,367 คน โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับการบริหารและการดำเนินการ 2) ระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน 3) ระดับเกษตรกรหรือผู้ที่เข้าร่วมโครงการ โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริแบ่งการบริหารโครงการออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับ นโยบายและระดับปฏิบัติ และพบว่าความพร้อมในการทำการเกษตรจะขึ้นอยู่กับ การสนับสนุน

ทางด้านแหล่งน้ำ และการได้รับเงินทุนอุดหนุนปัจจัยการผลิตมากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้ความเข้าใจในโครงการ ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 นี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ในขั้นตอนการสนับสนุนและการเตรียมความพร้อมให้เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของคุณสมบัติของเกษตรกร พบว่าขนาดพื้นที่และแหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ในการเข้าร่วมโครงการและความมุ่งมั่นในการดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับความพอมีพอกินซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบปัญหา ในระดับการเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วมโครงการ เช่น การขาดทุนในการซื้อปัจจัยการผลิต ขาดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่ดีมีคุณภาพ ขาดความรู้ทางด้านการเกษตรและที่สำคัญคือ ขาดแหล่งน้ำที่เหมาะสมในการดำเนินการผลิต นอกจากนั้นเกษตรกรบางรายที่ไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขโครงการได้ ขอดอนตัวจากโครงการเพราะไม่สามารถปฏิบัติตามได้ นอกจากนั้น ยังประสบปัญหาการขาดตลาดในการรองรับผลิตผลทางการเกษตร และการควบคุมราคาของผลผลิตที่ออกสู่ตลาด และผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงความพร้อมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในด้านกาให้คำปรึกษา การฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมปัจจัยการผลิต ตลอดจนดูความเป็นไปได้ของตลาดและความสอดคล้องของแผนการผลิตกับสภาวะของตลาด

มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2543 : 39) ได้ทำการศึกษาการทำการเกษตรตามแนวพระราชดำริ : “ทฤษฎีใหม่” การจัดการน้ำและที่ดินเพื่อการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการของแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” เพื่อศึกษาผลการนำ “ทฤษฎีใหม่” ไปประยุกต์ใช้ในสภาพไร่นาเกษตรกร และเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเกษตรกรเมื่อปฏิบัติตามแนว “ทฤษฎีใหม่” โดยการทบทวนเอกสารรายงานวิชาการ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานเกี่ยวข้องกับทฤษฎีใหม่ การเยี่ยมชมแปลงสาธิต ตลอดจนการสัมภาษณ์เกษตรกรที่นำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติในไร่นา ทั้งในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ผลการศึกษาสรุปว่า จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรในหลายพื้นที่ได้สะท้อนภาพที่เป็นจริงของเกษตรกรผู้นำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ และบ่งชี้ถึงหลักการสำคัญในการนำทฤษฎีใหม่ไปใช้ว่าจะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพและเงื่อนไขของพื้นที่ สภาวะการตลาด และสภาพและเงื่อนไขของครัวเรือนเกษตรกร การจัดการน้ำและที่ดินเพื่อการเกษตรตามสัดส่วน 30-60-30 หรือ 30-30-30-10 จึงมีเกษตรกรที่ตายตัวต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมกับสภาพและเงื่อนไขของพื้นที่และครัวเรือนเกษตรกร ประการสำคัญก็คือ ให้บรรลุถึงเป้าหมายที่จะให้มีน้ำเพียงพอสำหรับทำการเกษตรที่ส่งผลให้มีความมั่นคงของอาหาร และมีแหล่งรายได้สำหรับการดำรงชีพอย่างไม่อึดอัดขัดสน และการพัฒนาจากสภาพที่ขาดแคลนมาเป็นพอมีพอกิน จนถึงกินดีอยู่ดีในที่สุด เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา และต้องการทุนสนับสนุนในระยะเริ่มต้นสำหรับเกษตรกรรายย่อย ดังนั้น

การบริหารจัดการกลุ่มในลักษณะเงินทุนหมุนเวียน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ควรพิจารณาส่งเสริมเกษตรกรที่สนใจปฏิบัติตามแนวทฤษฎีใหม่

อมราพร โพธิ์งาม (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลกระทบการดำเนินโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดจันทบุรีที่มีต่อเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การดำเนินโครงการเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ครวัเรือ่นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการยอมรับระดับปานกลางได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ดี มีการทำกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น นำข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนมากขึ้น มีความมั่นคงในเรื่องอาหารของครัวเรือนในระดับหนึ่ง รายได้สุทธิของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น โดยสามารถพึ่งพาตนเองได้ในสภาวะเศรษฐกิจที่มีความวิกฤติอยู่ ในด้านสังคมปรากฏว่าครัวเรือนเกษตรยอมรับค่อนข้างสูงมีการใช้แรงงานเพิ่มสูงขึ้น มีงานทำมากขึ้น ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานต่างถิ่น ครอบครัวมีความอบอุ่นสูง มีการพัฒนาเรียนรู้รวมทั้งเป็นสมาชิกองค์กรเพิ่มสูงขึ้น การรวมกลุ่มเป็นการรวมกลุ่มทางการผลิตเพียงอย่างเดียว ในด้านความยั่งยืนของโครงการปรากฏว่าความยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรร่วมโครงการยอมรับในแนวคิดการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และเริ่มมีการขยายผลสร้างเครือข่ายเชื่อมโยง หากแต่ในเรื่องดังกล่าวภาครัฐควรจะสนับสนุนเพื่อให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งต่อเนื่องต่อไป

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดจันทบุรี พื้นที่การเกษตรของผู้ร่วมโครงการบางส่วนประสบปัญหาในเรื่องของคุณภาพดินและน้ำ รวมถึงภัยธรรมชาติต้องอาศัยเวลาในการฟื้นฟูทำให้ยังผลิตไม่ได้เต็มที่ ปัญหาด้านการผลิตซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องติดตามอย่างต่อเนื่องรวมทั้งสนับสนุนเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ให้มีความแข็งแรงเพิ่มมากขึ้น และควรเอาข้อได้เปรียบขององค์กรธุรกิจเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมที่จะทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ สัมฤทธิ์ผลได้

ยุพดี เหมะรัต (2546:77-79) ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติตามโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริของเกษตรกรในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการปฏิบัติตามโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรมีความสุข จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในระดับมาก รองลงมาเกษตรกรมีน้ำใช้ในการเพาะปลูกในแปลงเกษตรเกษตรทฤษฎีใหม่ตลอดปีอยู่ในระดับมาก และเกษตรกรมีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี ในทางกลับกันข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เกษตรกรมีพืชไร่จากแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เหลือจากบริโภคและนำไปจำหน่ายเป็นรายได้ตลอดปีของครัวเรือน รองลงมาเกษตรกรมีพืชไร่จากแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อบริโภคในครัวเรือนตลอดปีและเกษตรกรมีเนื้อสัตว์เหลือจากการบริโภคและนำไปจำหน่ายเป็นรายได้ตลอดปีในครัวเรือน

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติตามโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ ตามการทดสอบสมมติฐานโดยวิธีเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย มี 3 ปัจจัย คือ สัดส่วนการแบ่งพื้นที่ดินตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน และสถานที่ตั้งของบ้านเรือนเกษตรกร ส่วนปัจจัยอีก 3 ด้าน ได้แก่ การศึกษา ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร และประสบการณ์ด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ ไม่มีผลต่อความสำเร็จของการปฏิบัติตามโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ

การศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ ในภาพรวมได้แก่ ด้านแหล่งน้ำ ส่วนใหญ่เป็นน้ำเสียจากโรงงาน รongลงมา คือน้ำท่วมพื้นที่เกษตรและน้ำไม่เพียงพอในการทำการเกษตร ด้านเพาะปลูก ได้แก่ โรคแมลง รongลงมา ราคาผลผลิตตกต่ำ และดินไม่ดี ด้านการเลี้ยงสัตว์บก ได้แก่ โรคระบาด โรคหวัด รongลงมา คือน้ำเน่า ราคาตก ด้านการเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ น้ำท่วมทำให้สัตว์เลี้ยงเกิดโรค และน้ำท่วมขัง ด้านทำการเกษตร ในบริเวณแปลงเกษตรตามหลักทฤษฎีใหม่ คือน้ำท่วมทำให้ต้นไม้ตาย และดินไม่อุดมสมบูรณ์ ด้านเงินทุน ได้แก่ การขาดเงินทุน และต้องจ้างแรงงานฤดูเก็บเกี่ยว ด้านการชำระหนี้ คือ รายได้ไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ รongลงมา ไม่สามารถชำระหนี้ได้ และชำระได้ไม่ตรงเวลา ส่วนด้านความรู้ทางวิชาการ คือ ต้องการข้อมูลด้านราคา รongลงมา ต้องการข้อมูลด้านการตลาด และไม่ได้รับความรู้ด้านการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ คือ เจ้าหน้าที่มีน้อย และเจ้าหน้าที่ไม่ตรงเวลา ด้านอื่นๆ คือ การที่บุตรหลานไปทำงานกรุงเทพมหานคร และเกษตรกรอายุมาก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาในการปลูกพืช โดยการกำจัดศัตรูพืชแบบการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้หอยเชอรี่ในการแก้ปัญหาโรคระบาดข้าว การขอคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ และการใช้สารเคมีในการฆ่าเชื้อ

ชนิกา เจริญวงศ์ (2542 : 1) เขียนบทความสำรวจความคิด ความเข้าใจ การปฏิบัติตามแนวทฤษฎีใหม่ ผู้เขียนเห็นว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีความสำคัญต่อภาคการเกษตร สามารถนำไปสู่การเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนของประเทศเนื่องจากทำให้เกษตรกรได้รับการตอบสนองในระดับที่สูงใน ด้านส่วนตัวและสังคม คือทั้งผลผลิต รายได้ ครอบครัว อบอุ่น ชุมชนสามัคคี พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแล้วทางเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่อย่างแท้จริง อนึ่งการทำเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ให้เกษตรกรทำการเกษตรได้อย่างมั่นคง ไม่ล้มเลิกกลางคัน มีการขยายผลอย่างเหมาะสมในทุกๆ ด้านที่ไม่รวดเร็วเกินไป

การวิเคราะห์แยกตามองค์ประกอบของความพอเพียง พบว่า ความเสี่ยงในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องมึระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ซึ่งหมายถึงการที่ได้เตรียมจัดการกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นไว้แล้ว

การใช้ทฤษฎีใหม่ในภาคเกษตร จะช่วยลดความเสี่ยง ช่วยลดต้นทุนค่าขนส่งในระบบเศรษฐกิจ และสามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ต้องอาศัยความสามัคคีในท้องถิ่น และการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐราชการ และภาคเอกชนเป็นพื้นฐานด้วย

อัญญา สุวรรณศรีนนท์ (Suwansrinon, Aunya.2001:Abstract) ได้ทำการศึกษา ทฤษฎีใหม่ : แนวทางสู่การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานทางเกษตรกรรมในภาคชนบทอย่างยั่งยืน ผู้เขียนได้หยิบยก "ทฤษฎีการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods)" ในรูปแบบที่พัฒนาโดย Institute of Development Studies, United Kingdom ขึ้นมาเป็นการอภิปรายและนำ "เกษตรทฤษฎีใหม่" ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริสำหรับการพัฒนาการผลิตในภาคเกษตรกรรมและสังคมชนบทโดยรวมเป็นกรณีศึกษา

การวิเคราะห์ผลของเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร สามารถสรุปได้ คือ เกษตรทฤษฎีใหม่ สามารถส่งเสริมความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยพัฒนาฐานการผลิตให้มีความยั่งยืนมากขึ้น เพราะแนวคิดหลักของทฤษฎีเป็นการผสมผสานการเกษตรกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยอาศัยกระบวนการใช้เหตุผลในการประยุกต์ใช้ความรู้ดั้งเดิม และวิถีปฏิบัติที่หาได้ในท้องถิ่นประกอบกับความสามารถของเกษตรกรเอง เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างพอเพียง โดยเน้นผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน นอกจากนี้ การลดการพึ่งพาจากภายนอก และเน้นการพึ่งพาตนเองจะทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เกษตรกรต่อผลกระทบจากภายนอก อาทิ ความผันผวนของราคาวัตถุดิบในตลาด อันจะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความยากจน และที่สำคัญ เกษตรทฤษฎีใหม่ก่อให้เกิดความมั่นคงในระดับชุมชน ทั้งนี้เพราะการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์และนำผลผลิตในท้องถิ่นมาแปรรูปเพื่อจัดทำอาหารจำหน่าย นอกจากจะช่วยสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและชุมชนแล้วยังก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชน ซึ่งทำให้จำนวนแรงงานอพยพออกจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมลดน้อยลง ท้ายสุดแนวปฏิบัติตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่เน้นสร้างความสัมพันธ์ในระดับชุมชนให้เข้มแข็งขึ้นอันนำไปสู่การเป็น "ชุมชนเข้มแข็ง" ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหาต่างๆ ต่อไป

สุทธภา อมรวิวัฒน์ (Amornwiwat, Suthapa.2002: Abstract) ได้ศึกษาการลงทุนด้านสาธารณูปโภคและการบริหารจัดการทรัพยากรแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่พึ่งพิงระบบชลประทานขนาดเล็ก โดยศึกษาทางเลือกในการพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรรายย่อย โดยเน้นวิธีการลงทุนเพื่อพัฒนาระบบชลประทานทั้งจากทางภาครัฐและจากเกษตรกร เพราะการพัฒนาความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ย่อมส่งผลถึงการเพิ่มปริมาณผลผลิตและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของเกษตรกร ผู้ศึกษาแบ่งตัวอย่างออกเป็น 2 ระดับ คือระดับรัฐ (Government - Level model) ให้มีการกำหนดเงินสนับสนุนและนโยบายเกี่ยวกับระบบชลประทานทั้งระดับชุมชนและรายบุคคล เพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และระดับเกษตรกรรายย่อย (Farm - Level model) อธิบายวิธี

ที่เกษตรกรจะตอบสนองต่อนโยบายทางเลือกต่างๆ ที่กำหนดจากภาครัฐ ผู้ศึกษาได้ทดลองและศึกษากลยุทธ์ตัวอย่างที่พัฒนาขึ้นมาบนพื้นที่ในเขตจังหวัดสระบุรีที่กำลังปฏิบัติ "เกษตรทฤษฎีใหม่" อันเป็นแนวปฏิบัติ ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งน้ำให้เกิดการเพาะปลูกอย่างยั่งยืน โดยพื้นที่ที่ทำการทดลองนี้ ถือเป็นพื้นที่ต้นแบบที่มีความเหมาะสม เพราะมีระบบตลาดที่ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี และเกษตรกรมีเอกลักษณ์ในพื้นที่เพาะปลูกของตัวเอง อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่อาศัยอยู่นอกพื้นที่ศูนย์ฯ ยังคงประสบปัญหาเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ผู้ศึกษาสรุปว่า เพื่อให้ได้ผลทางเศรษฐกิจเป็นที่น่าพอใจที่สุด รัฐบาลควรสร้างแหล่งน้ำให้แก่เกษตรกรบางราย โดยที่เกษตรกรไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด ขณะที่เกษตรกรคนอื่นๆ ควรได้รับเงินช่วยเหลือในการจัดสร้างแหล่งน้ำด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามเกษตรกรที่ได้รับเพียงเงินช่วยเหลือ จากภาครัฐก็ยังคงแสวงหากำไรเพิ่มเติมในเมืองในช่วงฤดูแล้ง ดังนั้นถึงแม้ว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องความเท่าเทียมกัน ดังนั้น ถ้าหากจะสร้างความเท่าเทียมกัน รัฐบาลควรสร้างแหล่งเก็บน้ำ และขายน้ำที่กักเก็บไว้ให้แก่เกษตรกรทุกคนในราคาเดียวกัน แต่วิธีดังกล่าวก็ไม่สามารถป้องกันการล้นไหลของคนในชนบทสู่เมืองนอกฤดูทำการเพาะปลูก เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคเมืองเพื่อหางานทำนอกฤดูทำการเพาะปลูก รัฐบาลควรจัดสร้างแหล่งน้ำขนาดใหญ่สำหรับเกษตรกรบางรายและจัดสรรน้ำในราคาที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องความเท่าเทียมกันจะยังคงมีอยู่และถึงแม้ว่าวิธีการดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลดีทางสังคม แต่ก็สามารถทำให้เกษตรกรใช้สาธารณูปโภคได้อย่างคุ้มค่า ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าสามารถก่อให้เกิดผลในทางตรงกันข้ามและในทางปฏิบัติรัฐบาลเผชิญอยู่กับการชั่งใจระหว่างผลทางเศรษฐกิจและเป้าหมายทางสังคม

กรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้ศึกษาทำการศึกษาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ และผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบความคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ผู้วิจัยกำหนดผลสำเร็จของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นตัวแปรตาม โดยได้สร้างเกณฑ์ที่เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ มาจากวัตถุประสงค์ของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่

ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ว่า “เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่เกษตรกร ให้เกษตรกรตระหนักว่าการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดทั้งปี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยนำตัวชี้วัดมากำหนดเป็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถตั้งคำถามและประเด็นในการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1.1 ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

1.2 การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.3 เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

1.4 การดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งตัวชี้วัดประกอบด้วย

- สิ่งอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือนมีเพียงพอตลอดปี
- เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- เกษตรกรสามารถพัฒนาความรู้ ความชำนาญ ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ด้านการเกษตร

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

ในการศึกษาวิจัย ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาตัวแบบ กรอบแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้วิจัยกำหนดผลสำเร็จของโครงการฯ ไปปฏิบัติเป็นตัวแปรตาม โดยปัจจัยที่นำมาศึกษาในครั้งนี้มาจากการผสมผสานปัจจัยต่างๆ ของตัวแบบ กรอบแนวคิดและทฤษฎี นำมากำหนดเป็นปัจจัยด้านหน่วยงานและปัจจัยด้านเกษตรกร ดังต่อไปนี้

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น	ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน	จอร์จ เอ็ดเวิร์ด
<p>1. วัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย</p> <p>2. ทรัพยากรนโยบาย</p> <p>3. การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนของกิจกรรม</p> <p>4. ลักษณะหน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ</p> <p>5. เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง</p> <p>6. ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ</p>	<p>1. ตัวแปรเกี่ยวกับความยากง่ายของปัญหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การมีทฤษฎีสนับสนุนและมีหลักวิชาการอ้างอิง - ระดับความหลากหลายของพฤติกรรมที่ต้องการควบคุม - การระบุลักษณะและขนาดกลุ่มเป้าหมาย - ขนาดความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย <p>2. ตัวแปรที่เกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างการดำเนินงานไปปฏิบัติ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การมีทฤษฎีที่เที่ยงตรงรองรับ - ระดับความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย - การจัดงบประมาณเบื้องต้น - การบูรณาการโครงสร้างการดำเนินงานไปปฏิบัติภายในและระหว่างองค์กรลดหลั่นกัน - การกำหนดแบบแผนการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายได้ชัดเจน - การมอบหมายงานชัดเจน - การเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมีส่วนร่วม <p>3. ตัวแปรที่มีใช้เนื้อหาสาระของนโยบาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - เงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี - การสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหา นโยบาย - การสนับสนุนสาธารณะ - เจตคติต่อนโยบายของกลุ่มผู้เลือกตั้ง - การสนับสนุนจากผู้มีอำนาจ - ข้อมูลพื้นฐานและทักษะของภาวะผู้นำของข้าราชการที่นำไปปฏิบัติ 	<p>1. การสื่อข้อความ</p> <p>2. ทรัพยากร</p> <p>3. ทักษะของผู้ปฏิบัติ</p> <p>4. โครงสร้างระบบราชการ</p>

ภาพประกอบ 4 เปรียบเทียบตัวแบบการดำเนินงานไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น
ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน และจอร์จ เอ็ดเวิร์ด

จากการเปรียบเทียบตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์ แวน ฮอร์น ซาบาเตียร์ แมสมาเนียน และจอร์จ เอ็ดเวิร์ด พบว่า ปัจจัยต่างๆ ของตัวแบบที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม สามารถกำหนดเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการไปปฏิบัติ ดังนี้

ปัจจัยด้านหน่วยงาน ประกอบด้วย

- ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์และมาตรฐานของนโยบาย คือปัจจัยกำหนดรายละเอียดของเป้าหมายของนโยบาย ในการวัดผลการปฏิบัติงานตามนโยบาย จะกระทำได้ชัดเจนเพียงใดขึ้นอยู่กับความชัดเจนของการกำหนดมาตรฐานนโยบายและความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย ในทางตรงกันข้ามหากวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบายมีความคลุมเครือ และมีความขัดแย้งกันย่อมทำให้ยากต่อการวัด และยากต่อการนำไปปฏิบัติ ฉะนั้นนโยบายที่เกิดขึ้นจะต้องมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้น (กล้า ทองขาว. 2548: 49-50)

ดังนั้น ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย จึงมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

- สมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้กล่าวถึงทรัพยากรนโยบาย คือ สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการบริการนโยบาย อาจรวมถึง เงินและสิ่งเสริมทั้งปวง ที่กำหนดไว้ในแผนงานและโครงการ ทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริม หรือช่วยให้ความสะดวกต่อประสิทธิภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความต้องการทรัพยากรเสริมอื่นๆ อีกมาก (กล้า ทองขาว. 2548: 50)

ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน กล่าวว่า นโยบายจะประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติได้ต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินอย่างเพียงพอ (ศุภชัย ยาวะประภาษ. 2533:111) เอ็ดเวิร์ด กล่าวว่า จำนวนบุคลากรที่จะนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นตามปกติจะมีน้อยกว่าจำนวนที่ต้องการสำหรับการปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จ ผลของการขาดแคลนกำลังคนดังกล่าวจะมีส่วนโดยตรงต่อความไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบาย

ดังนั้น สมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย จึงมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

- การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้กล่าวถึง การสื่อสารระหว่างองค์กร คือ การสื่อสารเกี่ยวกับมาตรฐานงานและวัตถุประสงค์นโยบาย เพื่อให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

แต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบแผนงานโครงการมีความรู้ความเข้าใจสอดคล้องกัน การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จควรมีกลไกขับเคลื่อนกิจกรรมทุกส่วนให้เข้าใจตรงกันเกี่ยวกับมาตรฐานงานและวัตถุประสงค์ของนโยบายระหว่างฝ่ายบริหารกับผู้ปฏิบัติ (กล้า ทองขาว. 2548: 50)

ดังนั้น การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม จึงมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

- การประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน ได้กล่าวถึง การบูรณาการโครงสร้างการนำนโยบายไปปฏิบัติภายในและระหว่างองค์กรลดหลั่นกันแต่ระดับ การบูรณาการที่ลดหลั่นกัน การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะช่วยประสานการปฏิบัติ การรับรู้ ความเข้าใจ การตกลงใจในการแก้ปัญหาพร้อมกัน การขาดกลไกและขาดการประสานงาน ทำให้นโยบายล้มเหลวได้ (กล้า ทองขาว. 2548: 57)

ดังนั้น การประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

- การสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหา นโยบาย

ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน ได้กล่าวว่า การสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหา นโยบาย สื่อสารมวลชน มีความสำคัญต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากเป็นปัจจัยในการพัฒนาการรับรู้และความเข้าใจของสาธารณะ และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อนโยบายที่นำไปปฏิบัติ (กล้า ทองขาว. 2548: 59)

จอร์จ เอ็ดเวิร์ด ได้กล่าวถึง สื่อข้อความ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ บทบาทของปัจจัยด้านการสื่อข้อความต้องชัดเจน เทียงตรง คงเส้นคงวา (ศศิชา สืบแสง. 2551: ออนไลน์)

ดังนั้น การสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหา นโยบาย จึงมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

- ทักษะคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

จอร์จ เอ็ดเวิร์ด ได้กล่าวถึง ทักษะคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ (ศศิชา สืบแสง. 2551: ออนไลน์)

ดังนั้น ทักษะคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจึงมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ปัจจัยด้านเกษตรกร ประกอบด้วย

- ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตของเกษตรกร

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้กล่าวถึงทรัพยากรนโยบาย คือ สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการบริการนโยบาย อาจรวมถึง เงินและสิ่งเสริมทั้งปวงที่กำหนดไว้ในแผนงานและโครงการ ทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริม หรือช่วยให้ความสะดวกต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานนโยบายไปปฏิบัติ แต่การดำเนินงานนโยบายไปปฏิบัติมีความต้องการทรัพยากรเสริมอื่นๆ อีกมาก (กล้า ทองขาว. 2548:50)

ซาบาเตียร์ และแมสมาเนียน กล่าวว่า นโยบายจะประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติได้ต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินอย่างเพียงพอ (ศุภชัย ยาวะประภาษ. 2533:111)

จอร์จ เอ็ดเวิร์ด กล่าวว่า จำนวนบุคลากรที่จะนำเอานโยบายไปปฏิบัตินั้น ตามปกติจะมีน้อยกว่าจำนวนที่ต้องการสำหรับการปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จ ผลของการขาดแคลนกำลังคนดังกล่าวจะมีส่วนโดยตรงต่อความไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบาย ดังนั้น ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตของเกษตรกร จึงมีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานไปปฏิบัติ

- การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้กล่าวถึง การสื่อสารระหว่างองค์กร คือ การสื่อสารเกี่ยวกับมาตรฐานงานและวัตถุประสงค์นโยบายเพื่อให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบแผนงานโครงการมีความรู้ความเข้าใจสอดคล้องกัน การดำเนินงานไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จควรมีกลไกขับเคลื่อนกิจกรรมทุกส่วนให้เข้าใจตรงกันเกี่ยวกับมาตรฐานงานและวัตถุประสงค์ของนโยบายระหว่างฝ่ายบริหารกับผู้ปฏิบัติ (กล้า ทองขาว. 2548: 50)

ดังนั้น การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม จึงมีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานไปปฏิบัติ

- ความตั้งใจของเกษตรกร

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้กล่าวถึง ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ จะถูกกลั่นกรองโดยความรู้สึกนึกคิดของผู้ปฏิบัติ และจะมีการตอบสนองต่อนโยบายที่นำไปปฏิบัติ 3 ระดับ ซึ่งการตอบสนองต่อนโยบายแต่ละระดับจะมีผลกระทบต่อการแสดงพลังความสามารถและความตั้งใจจริงของผู้ปฏิบัติ คือ (1) ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติ (2) เจตคติต่อนโยบาย และ (3) ความเข้มข้นของเจตคติ (กล้า ทองขาว. 2548: 51)

ดังนั้น ความตั้งใจของเกษตรกร จึงมีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานไปปฏิบัติ

- ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

ประพันธ์ศักดิ์ รักษ์ไชยวรรณ ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” (ตามแนวพระราชดำริ) ไปสู่การปฏิบัติ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของคุณสมบัติของเกษตรกร พบว่า ขนาดพื้นที่และแหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ในการเข้าร่วมโครงการและความมุ่งมั่นในการดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับความพอกินซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (ประพันธ์ศักดิ์ รักษ์ไชยวรรณ 2543:บทคัดย่อ)

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน จึงมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

- ทศนคติของเกษตรกร

จอร์จ เอ็ดเวิร์ด ได้กล่าวถึง ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ (ศศิชา สืบแสง. 2551: ออนไลน์)

ดังนั้น ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจึงมีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. วิธีการดำเนินการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยแบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 แหล่งข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ชุด

1.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1.2 แบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2. ข้อมูลเชิงทุติยภูมิ ประกอบด้วย ข้อมูลจากการศึกษารวบรวมจากเอกสารวิชาการ บทความวารสาร แผนแม่บท รายงานประจำปี คู่มือการดำเนินงาน งานวิจัยและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ในการศึกษาการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

กลุ่มประชากรเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ผู้บริหารจำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ในการวิจัยฉบับนี้ใช้คำย่อว่า “ผู้อำนวยการศูนย์ฯ”) และหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล
2. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 5 คน
3. เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติและโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
2. นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาแยกประเด็น
3. นำข้อมูลมาสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด โดยแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยมี 2 ส่วน ดังนี้

3.1 การสร้างแนวสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ แนวคำถามได้มาจากวัตถุประสงค์ของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ว่า “เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่เกษตรกร ให้เกษตรกรตระหนักว่าการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดทั้งปี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยนำตัวชี้วัดมากำหนดเป็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถตั้งคำถามและประเด็นในการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

3.1.1 ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษาว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทราบดีถึงวัตถุประสงค์และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่มากน้อยเพียงใด

3.1.2 การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษาว่าเมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ สามารถนำความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ไปบริหารจัดการพื้นที่ดินและน้ำตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้หรือไม่ อย่างไร และการบริหารจัดการที่ดินเป็นไปตามหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 1 หรือไม่อย่างไร

3.1.3 เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษาว่าเมื่อเกษตรกรดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถทำให้เกษตรกรลดรายจ่ายในครัวเรือนและมีรายได้เพิ่มมากขึ้นมากน้อยเพียงใด

3.1.4 การดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษาว่าเมื่อเกษตรกรดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่เกษตรกรประสบผลสำเร็จผลสำเร็จตามตัวชี้วัด ต่างๆ หรือไม่อย่างไร ซึ่งตัวชี้วัดประกอบด้วย

- สิ่งอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือนมีเพียงพอตลอดปี
- เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- เกษตรกรสามารถพัฒนาความรู้ ความชำนาญ ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร

3.2 การสร้างแนวสัมภาษณ์ในการวิจัย เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้แนวการตั้งคำถามในการสัมภาษณ์เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.2.1 กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษานโยบายดังกล่าว มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบายที่ชัดเจนหรือไม่ รวมไปถึงพิจารณาว่านโยบายดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่กำหนดนโยบายหรือไม่อย่างไร

2. สมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย ผู้ศึกษา จะดำเนินการศึกษาว่า ในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบายหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ มีความพร้อมทางด้านโครงสร้างองค์กร ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอุปกรณ์และสถานที่ ในการปฏิบัติตามนโยบายหรือไม่ และหน่วยงานที่กำหนดนโยบายให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร แก่หน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่เพียงใด มีส่วนใดที่ควรปรับปรุง เพิ่มเติมเพื่อให้นโยบายบรรลุผลยิ่งขึ้น

3. ด้านการสื่อสารภายในระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม ผู้ศึกษา จะดำเนินการศึกษาตัวผู้กำหนดนโยบายว่ามีการสื่อสารระหว่างองค์กรเพื่อให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ มีความรู้ความเข้าใจตรงกับมาตรฐานของงานและวัตถุประสงค์ของนโยบายหรือไม่ อย่างไร และ ศึกษาถึงลักษณะการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการเพื่อให้นโยบายประสบ ผลสำเร็จ

4. ด้านการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษา ว่าหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการวางแผนการทำงาน การติดต่อ ประสานงาน และร่วมกันแก้ปัญหา อย่างไรบ้าง

5. ด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหา นโยบาย ผู้ศึกษา จะดำเนินการศึกษาถึง การประชาสัมพันธ์นโยบายให้ท้องถิ่นทราบ มีการดำเนินการด้านนโยบาย และกระบวนการทำงาน เป็นอย่างไร และมีการตอบสนองจากผู้เข้าร่วมโครงการ เป็นอย่างไร

6. ด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษาเจตคติ ของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติที่มีต่อนโยบายมีความรู้สึกอย่างไร ต่อวัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการ ดำเนินโครงการ และผลสำเร็จจากการดำเนินโครงการผู้ปฏิบัติงานเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

3.2.2 กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านทรัพยากรและปัจจัยการผลิตของเกษตรกร ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษา ว่าเกษตรกรมีความพร้อมด้านปัจจัยการผลิต และด้านบุคลากร ในการปฏิบัติตามโครงการหรือไม่ อย่างไร

2. ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม ผู้ศึกษา จะดำเนินการศึกษาว่าเจ้าหน้าที่ที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีการสื่อสารและการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจตรงกับมาตรฐานของงานและวัตถุประสงค์ ของนโยบายหรือไม่ อย่างไร

3. ความตั้งใจของเกษตรกร ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษาว่าตัวเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการมีเจตคติต่อโครงการและมีความสนใจ สัมผัสใจ ความพยายามในการทำเกษตร ทัศนคติใหม่มากขึ้นน้อยเพียงใด

4. ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษาว่าความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีมากน้อยเพียงใด

5. ทศนคติของเกษตรกร ผู้ศึกษาจะดำเนินการศึกษาว่าเจตคติของเกษตรกรที่มีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกอย่างไร และความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยสนับสนุนการผลิตเป็นอย่างไร

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 สัมภาษณ์ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติทั้งปัจจัยด้านหน่วยงานและด้านเกษตรกร และตอนที่ 2 ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

2. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 สัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ และตอนที่ 2 ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. การเตรียมแบบสัมภาษณ์
2. ทำหนังสือขอสัมภาษณ์ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. ระยะเวลา เดือนพฤษภาคม - มิถุนายน 2551
4. สถานที่เก็บข้อมูล ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการประมวลผล ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยใช้หลักตรรก ข้อเท็จจริง เปรียบเทียบข้อมูล วิเคราะห์ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ นำมาอภิปรายผลพร้อมข้อเสนอแนะจากการวิจัย

บทที่ 4

การนำเสนอผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งการวิเคราะห์ผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งเป็นไปตามคำถามการวิจัย ประกอบด้วย ประเด็นดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

1.1 ปัจจัยด้านหน่วยงาน

1.2 ปัจจัยด้านเกษตรกร

2. การวิเคราะห์ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปปฏิบัติ

1. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

ข้อมูลที่ได้รวบรวมมาได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยปัจจัยด้านหน่วยงานจำนวน 6 ตัวแปร ประกอบด้วย ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย ด้านสมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม ด้านการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบาย และด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ปัจจัยด้านเกษตรกรจำนวน 5 ตัวแปร ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม ด้านความตั้งใจของเกษตรกร ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน และด้านทัศนคติของเกษตรกร ผู้วิจัยสามารถประเด็นวิเคราะห์ผลตามปัจจัยที่กำหนดไว้ ดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านหน่วยงาน

1.1.1 ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ สามารถนำมาวิเคราะห์ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

1) เนื้อหาของวัตถุประสงค์ของโครงการ

ด้านเนื้อหาของวัตถุประสงค์ของโครงการ พบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานแนวทางการพัฒนาการเกษตร “ทฤษฎีใหม่” เมื่อปี พ.ศ.2532 เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตให้เป็นแบบพออยู่พอกิน ไม่อดอยาก สามารถพึ่งตนเองได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยพระราชทานโครงการตัวอย่างแห่งแรก ณ บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี หลังจากนั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติที่บ้านแดนสามัคคี อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ ชุดสระกักเก็บน้ำประจำไร่นา พื้นที่ทำนาข้าว พื้นที่ปลูกพืชไร่พืชสวน และพื้นที่ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ที่มีสัดส่วนโดยประมาณ 30 : 30 : 30 : 10 เพื่อศึกษาทดลองการจัดทำแปลงทฤษฎีใหม่ มีความพอเพียง สามารถยังชีพอยู่ได้ จากผลผลิตอย่างพอเพียง เมื่อได้ผลสรุปที่ชัดเจนจึงมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และขยายผลสู่เกษตรกรภายใต้การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนในหลายๆ รูปแบบตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริตามแนวทาง “ทฤษฎีใหม่” และเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมในการดำเนินงานเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่ง ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่เกษตรกรให้เกษตรกรตระหนักว่าการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดทั้งปี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์ประเด็นด้านเนื้อหาความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า

โครงการฯ ทำตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ในการทำประโยชน์ในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือให้การทำเกษตรประณีต (Intensive Farmming) ในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์ปลูกพืชหลาย ๆ อย่าง หรือ เกษตรผสมผสาน (Mix Farmming) ในขณะเดียวกันในพื้นที่นั้นจะมีสระเก็บน้ำในไร่นาเพื่อใช้ในการเพาะปลูกพืชและนำไปใช้ประโยชน์อุปโภคบริโภคให้มีประสิทธิภาพ

ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล มีความเห็นไปในทำนองเดียวกันกับผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า

โครงการฯ เป็นงานของกรมพัฒนาที่ดินโดยตรงในการนำไปขยายผลให้เกษตรกรซึ่งเป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทำในศูนย์ฯ ไว้เป็นตัวอย่างให้เกษตรกรได้มาศึกษาดูเป็นแบบอย่าง และนำไปปฏิบัติตามรูปแบบของทฤษฎีใหม่ โดยวัตถุประสงค์ของโครงการฯ มีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ เพื่อให้เกษตรกรอยู่อย่างพอกินพอใช้ในครัวเรือน

(ชนวน พึ่งขึ้น. 2551: สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่แสดงความคิดเห็นว่า “วัตถุประสงค์หลักของโครงการต้องการให้เกษตรกรกินดีอยู่ดี กินอยู่อย่างพอเพียง มีเหลือขายเหลือกิน โครงการมีการวางแผนให้เกษตรกรมีความรู้เรื่องการจัดสรรที่ดิน ให้มีการปลูกพืชหมุนเวียน มีรายได้เพิ่มมากขึ้น และมีรายได้ตลอดทั้งปี” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์ ; และ สมบูรณ์ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์)

ในทางปฏิบัติ โครงการฯ ยังมีปัญหาในกระบวนการปฏิบัติงานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ยังไม่ชัดเจน โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “โครงการมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเป็นแนวคิดของเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เป็นเกษตรทางเลือก แต่ในทางปฏิบัติ ศูนย์ฯ จำเป็นต้องปรับกระบวนการที่ต้นของเกษตรกรให้ทำการเกษตรแบบผสมผสานแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างเดียว อีกทั้งการทำเกษตรซึ่งอยู่ในเขตใช้น้ำฝนจะมีปัญหาและข้อจำกัดเรื่องน้ำ” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ตามหลักแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ แบ่งพื้นที่ 30 : 30 : 30 : 10 แต่ในทางปฏิบัติเกษตรกรมีพื้นที่ไม่เพียงพอต้องนำมาปรับประยุกต์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อาจไม่ใช่ทฤษฎีใหม่ที่แท้จริง เป็นลักษณะเกษตรผสมผสาน แต่ก็คือแนวทางเดียวกัน แต่ขาดบางช่วงบางตอนเท่านั้นเอง ขาดกิจกรรมบางอย่างทำให้ไม่ครบแต่ก็มีเป้าหมายเดียวกัน” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความชัดเจนทางด้านวัตถุประสงค์ของโครงการแต่ในกระบวนการนำโครงการไปปฏิบัติยังมีความคลุมเครือเรื่องการปฏิบัติตามหลักการของทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเจตคติของเกษตรกรที่มีต่อการปลูกพืชเชิงเดี่ยว อีกทั้งยังมีปัญหาและข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำในพื้นที่ของเกษตรกร ทำให้ไม่สามารถดำเนินการเกษตรตามหลักการทฤษฎีใหม่อย่างแท้จริง จึงต้องมีการปรับกระบวนการที่ต้นของเกษตรกรและสัดส่วนทฤษฎีใหม่ของพระองค์ท่านนำมาปรับประยุกต์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยเป็นไปในลักษณะของเกษตรผสมผสาน

2) แนวทางการดำเนินงาน

ความชัดเจนในแนวทางการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า

อันดับแรก ดูพื้นที่ตามภูมิศาสตร์ สภาพสังคมเป็นเกษตรอาศัยน้ำฝน เกษตรกรเดิมพืชปลูกพืชเชิงเดี่ยว ประเภทมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นการรบกวนดิน เราจะทำอย่างไรเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้าน ทางศูนย์ฯ จะดำเนินการส่งเจ้าหน้าที่ไปพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน ว่าใครมีความสนใจก็เข้าร่วมโครงการ จากนั้น ก็จะจัดหลักสูตรฝึกอบรมในเรื่องการเกษตรทฤษฎีใหม่ และพาเกษตรกรไปดูแปลงสาธิตภายในศูนย์ฯ ขณะเดียวกัน ก็มีการชี้แจงให้เกษตรกรเข้าใจ

(สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน แสดงความคิดเห็นว่า “การดำเนินงานจะเริ่มจากประชุมชี้แจงเกษตรกรและแจ้งวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดแผนงานรายละเอียดการดำเนินงาน ขออนุมัติการจัดฝึกอบรม เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ และเข้ารับการฝึกอบรม ศูนย์ฯ จะแจกปัจจัยการผลิต เมื่อเกษตรกรนำไปปฏิบัติในพื้นที่จะมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์) ทำนองเดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “ทางศูนย์ฯ จะเข้าไปประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน พร้อมทั้งมีการทำ SWOT วิเคราะห์ความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร และนำมาจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม จากนั้นเกษตรกรก็นำไปปฏิบัติในพื้นที่โดยมีเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่เกษตรกร” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่า โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยมีการกำหนดแผนงานและวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การคัดเลือกเกษตรกร

ความชัดเจนในการพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรตามวัตถุประสงค์ของโครงการ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติ เกี่ยวกับการพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “จะต้องเป็นเกษตรกรอยู่แล้ว โดยเป็นเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ รัศมีไม่เกิน 20 กิโลเมตร ทางศูนย์ฯ จะเข้าหาเกษตรกรโดยเจาะกลุ่มเกษตรกรรับเฉพาะที่มีความสนใจไม่ใช้วิธีการเกณฑ์เข้ามานั่งฟังในทุกๆปี จะมีการตั้งเป้าผู้เข้าร่วมอบรม ประมาณ 100 คน แต่จะถึงไม่ถึงก็ไม่เป็นไร แต่ขอให้เข้ามาแล้วมีความสนใจจริงๆ”

อย่างน้อย ก็ได้รับความรู้ แต่จะเอาไปปฏิบัติหรือไม่ก็แล้วแต่เกษตรกร” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล แสดงความเห็น “เกษตรกรจะต้องมีพื้นที่เหมาะสมกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีแหล่งน้ำ พื้นที่เป็นที่ลุ่ม ไม่ใช่ที่ดอน ขุดบ่อและมีน้ำ อีกทั้งเกษตรกรมีความตั้งใจ ความขยัน ความอดทน และดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า

เกษตรกรจะต้องมีความพร้อมทั้งทางด้านปัจจัยการผลิต มีความตั้งใจและมีแนวความคิดด้านการทำการเกษตรตรงกับความต้องการของศูนย์ฯ เนื่องจากบางรายมีความสนใจที่จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่แต่ไม่มีความพยายามเมื่อทำไปแล้วระยะก็ล้มเลิกทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นศูนย์ฯ จึงต้องคัดเลือกเกษตรกรที่มีความตั้งใจจริงและมีความพร้อม

(พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

โดย นุชรี พรายแก้ว (2551: สัมภาษณ์) ได้สนับสนุนแนวความคิดของ พิบูลย์รัตน์ บัวคอม ว่า “จะต้องมีที่ดินเป็นของตนเอง มีอาชีพเกษตรกรรม และมีความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนระบบการทำเกษตร”

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการคัดเลือกเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการมีความชัดเจน โดยคัดเลือกจากเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเกษตรกรต้องมีความพร้อม คือ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีความสมัครใจที่จะปรับเปลี่ยนที่ดินทำกินมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน มีความรู้ความเข้าใจในแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความอดทน และเพียรพยายามในการประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งความชัดเจนในกระบวนการคัดเลือกเกษตรกรเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการไปปฏิบัติ เนื่องจากถ้ากระบวนการคัดเลือกเกษตรกรมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนในขั้นตอนการนำโครงการไปปฏิบัติ จะทำให้สูญเสียทรัพยากรต่างๆ ของศูนย์ฯ เช่น บุคลากร เวลา และปัจจัยการผลิต

4) การคัดเลือกวิทยากร

ความชัดเจนในการพิจารณาคัดเลือกวิทยากรเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาคัดเลือกวิทยากร พบว่า

ต้องมีหลักสูตรฝึกอบรมขึ้นมาก่อน โดยดูเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์ฯ ว่ามีประสบการณ์ เก่งในเรื่องนั้นก็ให้เจ้าหน้าที่หน่วยงานนั้นเป็นวิทยากร ไม่ว่าจะป็นข้าราชการหรือพนักงานราชการ เนื่องจากมีประสบการณ์

แต่ละสาขาหรือหลักสูตรที่ขาดแคลนก็จะเชิญนักวิชาการที่เกี่ยวข้องมาในดานนั้น ที่สังกัดกับหน่วยงานร่วม มาทำหน้าที่ สรุปรักคือ หน่วยงานจะรู้ขอบเขตความสามารถของแต่ละหน่วยงาน

(สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

ในความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน แสดงความเห็นว่ “วิทยากรมาจากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในศูนย์ฯ และวิทยากรมาจากหน่วยงานอื่น เช่น จากพัฒนาชุมชนจังหวัด ชลประทานจังหวัด หรือเป็นวิทยากรพิเศษจากสำนักงาน กปร. เช่น ความรู้พื้นฐานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทฤษฎีใหม่ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์) และในประเด็นเดียวกันนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกวิทยากรที่สำคัญว่ “วิทยากรจะจบสาขาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทีอบรม มีความสามารถถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจได้ สามารถใช้ภาษาท้องถิ่นเพื่อให้เกษตรกร เข้าใจได้ง่ายมากกว่าจะใช้ภาษาจากตำรา และบางครั้งจะคัดเลือกเกษตรกรทีประสบความสำเร็จ มาให้ความรู้แก่เพื่อนเกษตรกร (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่ โครงการมีความชัดเจนในการคัดเลือกวิทยากร ทีมาถ่ายทอดความรู้ให้แกเกษตรกร โดยคัดเลือกวิทยากรทีมีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญ ในแต่ละสาขาวิชา และมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรเข้าใจได้ง่าย ทั้งจากภายใน หน่วยงาน ภายนอกหน่วยงาน หรือแม้กระทั่งเกษตรกรทีประสบความสำเร็จ

5) แนวทางในการกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมและวิธีการฝึกอบรม

ความชัดเจนของแนวทางในการกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมและวิธีการ ฝึกอบรมตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ จากการสัมภาษณ์ถึงแนวทางในการกำหนดหลักสูตรการ ฝึกอบรมและวิธีการฝึกอบรม พบว่ ศูนย์ฯ ได้นำแนวทางในการกำหนดหลักสูตรและแนวทางในการ ฝึกอบรมมาผสมผสานกัน แล้วแต่ความเหมาะสม โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ ได้แสดงความคิดเห็นว่

การกำหนดขอบเขตหลักสูตร จะพิจารณาร่วมกัน อันดับแรก คือ พระราชดำริ ในเรื่องของน้ำต้องมี ชาวกิน ระบบเกษตรผสมผสาน เกษตรประณีต เขามาเป็นหลัก ข้อสำคัญก็คือ ฟันฟูทรัพยากรธรรมชาติ ทีเสื่อมโทรม ถือเป็นแนวพระราชดำริ อันดับต่อมา คือการพิจารณาว่าความต้องการของเกษตรกรคืออะไร ปัญหาเกษตรกรคืออะไร จากปัญหาหรือความต้องการจะนำมาซึ่งการวิจัย ผลงานวิจัยก็จะอิงหลักการ ตรงนี้ และจะนำมาขยายผลเพื่อให้เกษตรกรนำเอาไปปฏิบัติ

(สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

โดยหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “เป็นความรู้ด้านการเกษตรตามนโยบายของกรมพัฒนาที่ดิน กำหนดหลักสูตรโดยยึดพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วิธีการฝึกอบรมจะใช้การบรรยาย ฉายสไลด์ การลงมือปฏิบัติ พาเกษตรกรดูแปลงสาธิต และหลักสูตรตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรในด้านๆ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ในแต่ละกรมมาให้ความรู้ (ชนวน พึ่งชื่น, 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นว่า “ก่อนทำการฝึกอบรมจะมีการทำ SWOT ในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และหมู่บ้านขยายผล เพื่อวิเคราะห์ความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร หรือ เมื่อเกษตรกรเข้ามาเพื่อขอความช่วยเหลือ ทางศูนย์ฯ จะดำเนินการคัดแยกเกษตรกรที่มีความต้องการที่เหมือนกัน เพื่อนำมาจัดกลุ่มความต้องการของเกษตรกรที่เหมือนกัน และทำตารางจัดหลักสูตรการฝึกอบรม” (สมเกียรติ แกมพยัคฆ์, 2551: สัมภาษณ์) และในประเด็นเดียวกัน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “แนวทางในการฝึกอบรมจะมีการประชาสัมพันธ์กับชาวบ้าน ในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และหมู่บ้านขยายผลก่อนว่าต้องการหลักสูตรใดบ้าง ในระยะเวลา 1-2 ปี ศูนย์ฯ จะทำการประชาสัมพันธ์กับชาวบ้าน วิธีการฝึกอบรมเป็นลักษณะผสมผสาน ใช้ทฤษฎี ปฏิบัติ และการลงพื้นที่ดูงานจากสถานที่จริงในแปลงสาธิต” (นิกร เบ็ญจวรรณ, 2551: สัมภาษณ์)

การวิเคราะห์ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางในการกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมมีความชัดเจนด้านเนื้อหา คือ การนำแนวพระราชดำรินำมากำหนดหลักสูตร งานศึกษาทดลอง วิจัยของศูนย์ฯ มาเป็นแนวทางในการกำหนดหลักสูตรและความต้องการของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ ในทางปฏิบัติแนวทางกำหนดหลักสูตรจะดูความต้องการของเกษตรกรเป็นหลักโดยอิงจากผลงานวิจัย ส่วนวิธีการฝึกอบรมมีความชัดเจนด้านเนื้อหา เช่น การบรรยาย การสาธิต และทัศนศึกษา ในทางปฏิบัติ ศูนย์ฯ ใช้วิธีการหลายวิธีมาผสมผสานกันทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อสร้างหลักสูตรให้มีความครอบคลุมในทุกด้านและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เกษตรกรเกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

1.1.2 ด้านสมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติพบว่าปัจจัยด้านสมรรถนะของหน่วยงาน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยแยกวิเคราะห์ออกเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

- 1.1.2.1 ด้านโครงสร้างองค์กร
- 1.1.2.2 ด้านงบประมาณ
- 1.1.2.3 ด้านบุคลากร
- 1.1.2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่

1.1.2.1 ด้านโครงสร้างองค์กร

โครงสร้างขององค์กรบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สามารถตอบสนองของพระราชดำริอย่างมีประสิทธิภาพ ตามคำสั่งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ 05/2546 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2546 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริและคณะกรรมการวางแผนแม่บทและติดตามประเมินผล มีดังนี้

1.คณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วย องคมนตรี เป็นประธาน และเลขาธิการ กปร. เป็นกรรมการและเลขานุการ ทำหน้าที่ กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย อำนาจการ ควบคุม กำกับ ดูแล ติดตามผล และให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานรวมทั้งแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการบริหารงาน

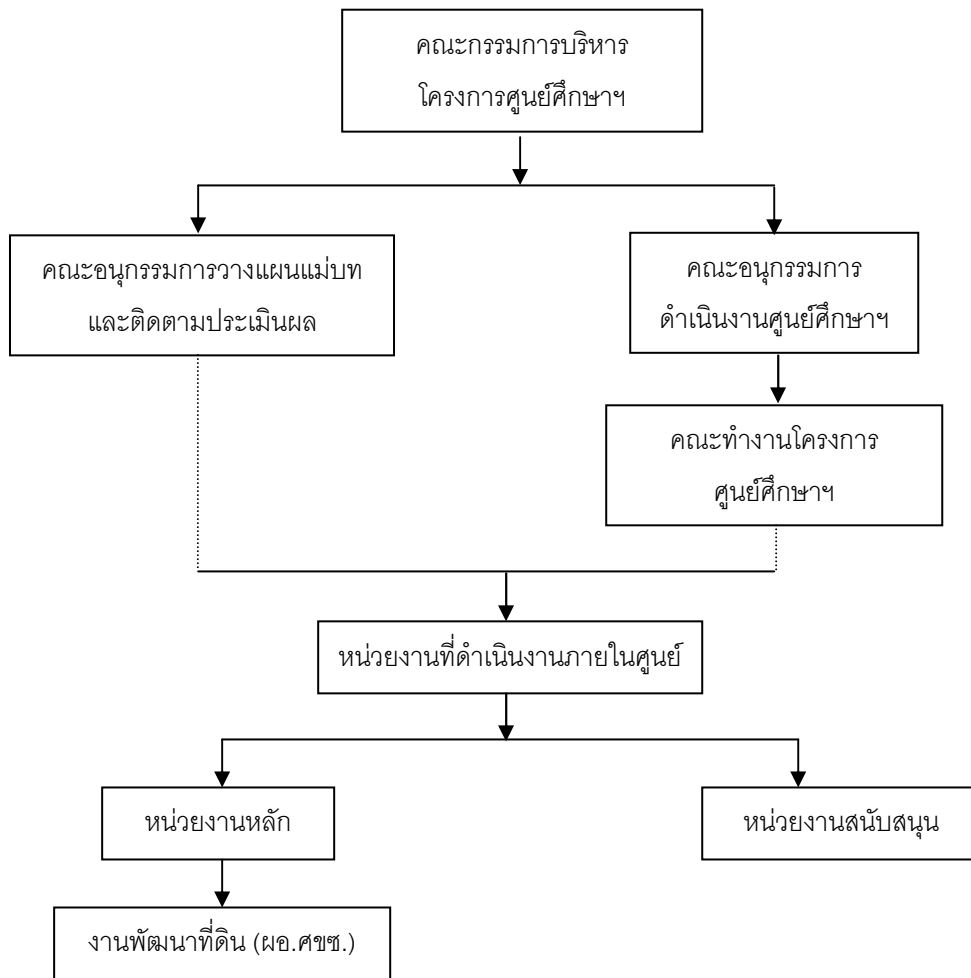
2.คณะกรรมการวางแผนแม่บทและติดตามประเมินผล ประกอบด้วย เลขาธิการ กปร. เป็นประธาน และที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ ทำหน้าที่ ดำเนินการศึกษาและวางแผนข้อมูล เพื่อจัดทำแผนแม่บทให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการบริหาร ติดตามผลการดำเนินงาน พิจารณากลับกรองรายละเอียดและงบประมาณประจำปี ตามที่ศูนย์ฯ ขอรับการสนับสนุน

3.คณะกรรมการดำเนินโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นประธาน และผู้อำนวยการศูนย์ศึกษา การพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ ทำหน้าที่ ควบคุม กำกับดูแล และประสานการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแผนแม่บทฯ จัดทำแผนปฏิบัติงานและงบประมาณประจำปี และให้คำปรึกษาแนะนำแก่หน่วยงานต่างๆที่ร่วมปฏิบัติงาน

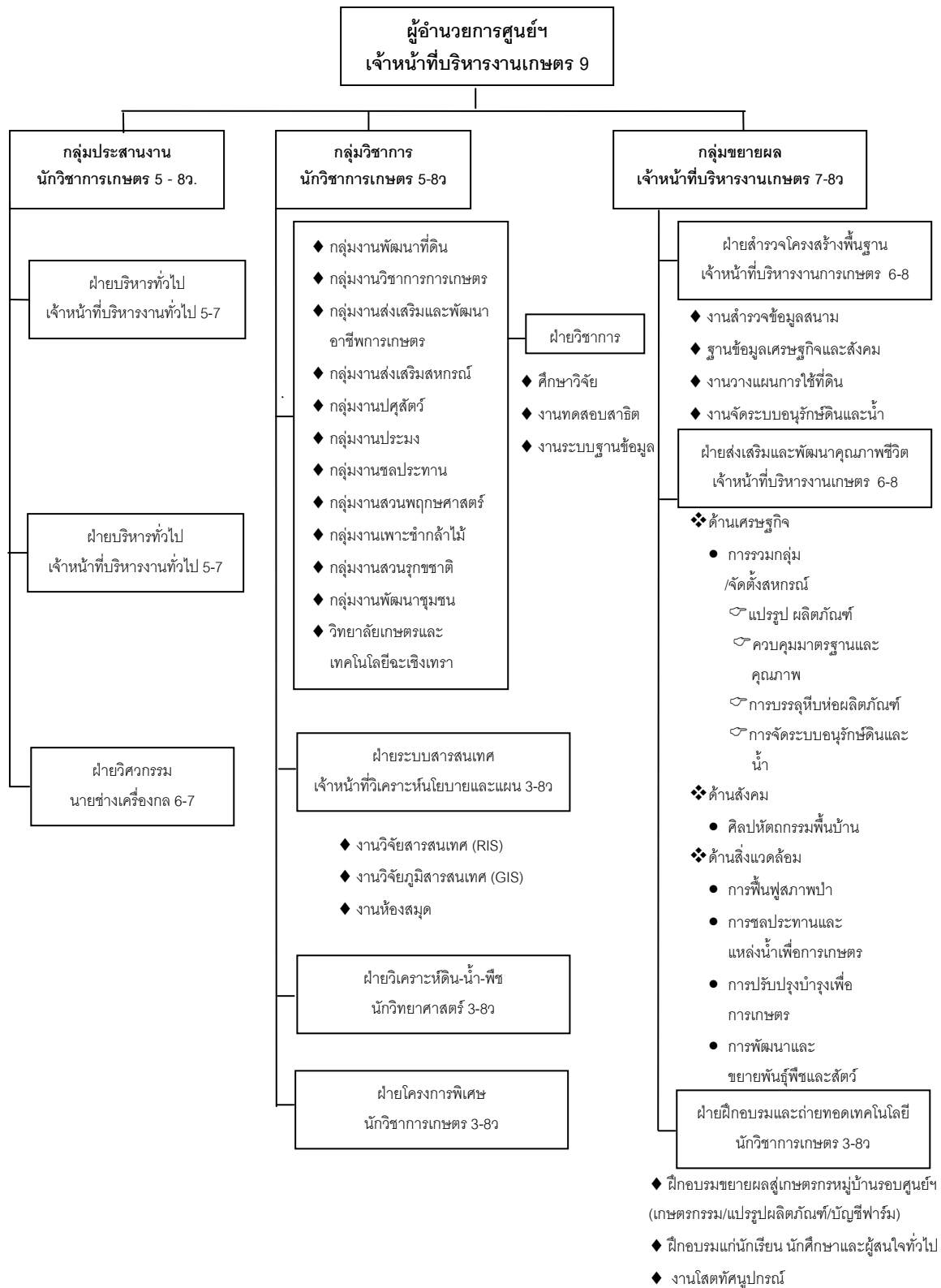
4.คณะทำงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อให้การดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพอาศัยตามอำนาจตามคำสั่งคณะกรรมการบริหารโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ 1/2548 ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2548 เรื่องแต่งตั้งองค์กรดำเนินโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริในระดับพื้นที่ ข้อ1,2(4) แต่งตั้งคณะทำงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ประธานอนุกรรมการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้มีคำสั่งที่ 162/2549 ลงวันที่ 31 มกราคม 2549 เรื่อง แต่งตั้ง

คณะทำงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นประธานคณะทำงาน และผู้แทนงานพัฒนาที่ดินเป็นคณะทำงานและเลขานุการ ทำหน้าที่ปฏิบัติงานด้านรายละเอียดตาม แผนงานงบประมาณ ที่กำหนดไว้ตามนโยบายติดตามและประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ให้การ สนับสนุนการปฏิบัติงานในบริเวณศูนย์ฯ ในด้านงานวิชาการอื่นๆ

ภาพประกอบ 5 แผนภูมิแสดงองค์การบริหารงานภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพประกอบ 6 โครงสร้างบริหารศูนย์ศึกษากาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ในด้านโครงสร้างองค์กร สามารถแยกประเด็นการวิเคราะห์ได้ดังนี้

บทบาทของคณะทำงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คณะทำงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีบทบาทในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในงานด้านรายละเอียดตามแผนงานงบประมาณที่กำหนดไว้ตามโครงการ รวมทั้งการ ติดตามและประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ และให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานในบริเวณศูนย์ฯ โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ ดำรงตำแหน่งประธานคณะทำงานโครงการ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติ จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ฯ พบว่า “ผู้อำนวยการศูนย์ฯ เป็นประธานฯ คณะทำงานมีการประชุมร่วมกัน ผู้อำนวยการศูนย์ฯ ไม่ได้ตัดสินใจคนเดียวซึ่งเป็นข้อดีของการทำงานแบบบูรณาการ ใครไปเจอปัญหาหรือรับทราบปัญหาของเกษตรกรก็นำมาหาแนวทางในการแก้ปัญหาเป็นการร่วมมือกันทำงาน” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) และในทำนองเดียวกันหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลเห็นว่า “ผู้อำนวยการศูนย์ฯ เป็นประธานฯ ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างกรมต่างๆ โดยมีกรมพัฒนาที่ดินเป็นกรมหลัก คณะทำงานในแต่ละกรมจะรับผิดชอบในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบ ถ้าคณะทำงานมีความมุ่งมั่นก็จะทำให้เกษตรกรกินดีอยู่ดี” (ชนวน พิงชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า คณะทำงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีบทบาทในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ โดยเป็นผู้กำกับ ดูแล และประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในระดับพื้นที่ให้เกิดเอกภาพในการปฏิบัติงานรวมทั้งการดำเนินการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

การมอบหมายงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติ ด้านการมอบหมายงานภายในหน่วยงาน โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “ศูนย์ฯ มีการมอบหมายตรงกับสายงานที่ปฏิบัติ มอบหมายให้แต่ละฝ่ายรับผิดชอบ และให้ตรงกับความสามารถของบุคลากร สำหรับการสั่งงานในรายละเอียดการติดตามงาน จะมีทั้งโดยวาจาและเป็นแบบลายลักษณ์อักษร มีทั้ง 2 อย่าง” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล แสดงความคิดเห็นว่า “การมอบหมายงานไม่มีการข้ามสายงาน ผู้อำนวยการฯ สั่งการมาจากหัวหน้าฝ่ายงานขยายผลก่อนหัวหน้าฝ่ายฯ ก็จะประชุมชี้แจงและมอบหมายงานให้เจ้าหน้าที่นำไปปฏิบัติ การมอบหมายงาน

มีความเหมาะสมและตรงกับความสามารถของบุคลากรแต่ละท่าน (ชนวน พึ่งขึ้น, 2551: สัมภาษณ์) โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน มีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า “ผู้อำนวยการศูนย์ฯ มอบหมายมาให้หัวหน้าฝ่ายฯ เป็นการมอบหมายจากข้างบนลงมา ให้ทำตามแผนงานที่วางไว้ว่าอบรมช่วงใด ทำอะไรบ้าง การมอบหมายไม่มีการข้ามสายงาน การมอบหมายข้ามสายงานจะทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่ชำนาญพื้นที่เหมือนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ มีการมอบหมายตรงกับความสามารถในแต่ละฝ่าย” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม, 2551: สัมภาษณ์) ในประเด็นเดียวกันนี้ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน มีความเห็นตรงกันข้ามกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานท่านอื่นๆว่า “การมอบหมายงาน บางครั้งมีการข้ามสายงาน และในการมอบหมายมีความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน เช่น ตำแหน่งนักวิชาการต้องมานั่งทำธุรการ และออกพื้นที่ด้วย แต่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานก็สามารถปฏิบัติได้ (นุชรี พรายแก้ว, 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า การมอบหมายงานภายในศูนย์ฯ มีความเหมาะสมและเป็นไปตามสายการบังคับบัญชาจากบนลงล่าง การมอบหมายงานภายในศูนย์ฯ มอบหมายทั้งรูปแบบโดยวาจาและลายลักษณ์อักษร ซึ่งตรงกับความสามารถของบุคลากร แต่ในการปฏิบัติงานมีความซ้ำซ้อน เนื่องจากบุคลากรมีไม่เพียงพอ ทำให้ต้องทำงานหน้าที่หลายด้าน เช่น นักวิชาการจะต้องทำงานธุรการ และลงพื้นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ด้วย

1.1.2.2 ด้านงบประมาณ

งบประมาณในการดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจาก 2 แหล่ง คือ งบปกติของกรม และงบประมาณจากสำนักงาน กปร. โดยงบประมาณส่วนใหญ่มาจากงบประมาณของ สำนักงาน กปร. เมื่อคณะทำงานพิจารณาเห็นชอบแผนงาน/โครงการ และงบประมาณดังกล่าวแล้วจะเสนอสำนักงาน กปร. เพื่อนำเสนอขอรับการสนับสนุนต่อไป โดยสำนักงาน กปร. จะทำหน้าที่พิจารณากลับกรองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมด เพื่อนำเสนอ กปร. พิจารณานุมัติแผนงาน/โครงการ และวงเงินงบประมาณ เพื่อให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติ จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ฯ ด้านงบประมาณ โดยแสดงความคิดเห็นว่า

งบประมาณมาจาก งบปกติของกรม ของแต่ละหน่วยงานเป็นไปตามภารกิจหลักของแต่ละหน่วยงานที่มีอยู่ในพื้นที่ และงบของสำนักงาน กปร. ด้านความเหมาะสมของงบประมาณ เห็นว่าบางอย่างน่าจะทำ แต่บางทีก็ไม่ได้รับการอนุมัติ ในส่วนหน่วยงานต้นสังกัดไม่มีปัญหาเรื่องงบประมาณส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการพัฒนาที่ดินและพัฒนาแหล่งน้ำ แต่ในส่วนรายละเอียดที่ต้องติดต่อชาวบ้าน ซึ่งเป็นงบประมาณของ กปร. ถ้าจะตัดงบประมาณต้องมาดูว่าปัญหาคืออะไร ไม่ใช่ตัดสินใจตัวเอง งบประมาณของเอกชนที่เกี่ยวข้องกับงานขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่มีมาสนับสนุน มีเอกชนเข้ามาสนับสนุนและช่วยเหลือ ด้านงบประมาณด้านอื่น แต่ทางศูนย์ฯ ได้แนะนำให้ทำกิจกรรมกับหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ในสิ่งที่ขาดแคลน

เช่น การสร้างห้องสมุด บริจาคคอมพิวเตอร์ การปลูกหญ้าแฝก โดยแนะนำให้ทำแก่เกษตรกรโดยตรง ไม่เกี่ยวข้องกับศูนย์ฯ แต่กรณีเงินสนับสนุนจากต่างประเทศทางศูนย์ฯ ค่อนข้างหลีกเลี่ยง เนื่องจากไม่ทรงโปรดเช่นนี้ ก็ระวังในเรื่องนี้ เนื่องจากบางแห่งมีการได้รับเงินสนับสนุนจากต่างประเทศ และต้องติดตามหน่วยงานนั้น ๆ

(สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความคิดเห็นว่า “งบประมาณมาจากงบของกรมพัฒนาที่ดิน และงบของ กปร. ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงบประมาณของ กปร. และงบประมาณมีความเหมาะสม แต่ไม่มีการสนับสนุนงบประมาณจากเอกชน หรือต่างประเทศ” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นสนับสนุนว่า “งบประมาณมาจาก งบของ กปร. โดยได้รับงบประมาณในการจัดฝึกอบรม ฐาน และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์ไม้ผล ปุ๋ยพืชสด หญ้าแฝก พันธุ์สัตว์ ฯลฯ และงบประมาณมีความเหมาะสมเพียงพอในแต่ละปีแต่ไม่มีการสนับสนุนงบประมาณจากเอกชน หรือต่างประเทศ” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์) ในประเด็นเดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า “งบประมาณมาจาก กปร. ผ่านศูนย์ฯ ฝ่ายปฏิบัติงานเป็นเพียงผู้ปฏิบัติและเสนอขอไปยังศูนย์ฯ แต่ทางศูนย์ฯ จะจัดให้มาจำนวนหนึ่ง ซึ่งฝ่ายปฏิบัติการต้องนำมาบริหารจัดการให้เพียงพอ” (สมบุญ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์) และมีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า

งบประมาณมาจาก 2 ส่วน คือ งบปกติของศูนย์ฯ และ งบของ กปร. ในส่วนการขยายผล งบประมาณของ กปร. จะเสริมเข้ามามากกว่างบปกติ ด้านความเหมาะสมของงบประมาณเป็นในลักษณะน่าจะเพียงพอแต่ก็ไม่เพียงพอ อยู่ที่ผู้บริหารว่าจะจัดการอย่างไรเนื่องจากไม่ทราบว่าจะแบ่งงบประมาณมาให้เท่าไร มีการเสนอว่าจะใช้งบประมาณเป็นจำนวนเท่าไร แต่งบประมาณที่ได้จะมาไม่เต็มตามที่เสนอไปแล้วแต่หน่วยงานจะให้มาเท่าไร

(พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาจากงบประมาณของสำนักงาน กปร. และงบปกติของศูนย์ฯ ไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชนหรือต่างประเทศ ด้านความเหมาะสมของงบประมาณ พบว่า มีความเหมาะสม ส่วนด้านความพอเพียง พบว่า งบประมาณมีความพอเพียงในการบริหารจัดการด้านการจัดฝึกอบรม และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต แต่ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรง งบประมาณที่ได้รับสนับสนุนบางส่วนไม่ได้รับ

การอนุมัติ โดยศูนย์ฯ จะต้องนำมาบริหารจัดการให้เพียงพอ ซึ่งเป็นไปในระดับที่สามารถดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้เท่านั้น

1.1.2.3 ด้านบุคลากร

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นศูนย์เรียนรู้ สถาน “ศึกษา” และให้การ “พัฒนา” กัน กล่าวคือมีหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย และแสวงหาแนวทางหรือวิธีการพัฒนาถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรสาขาต่างๆ ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ให้ราษฎรได้รู้ ได้เห็น ได้สัมผัส และสามารถนำไปปฏิบัติได้ เมื่อศึกษาทดลองแล้วก็จะนำไปขยายผลในลักษณะ “การพัฒนา” ราษฎรที่อยู่อาศัยอยู่บริเวณหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และขยายผลเป็นวงกว้างออกไป บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติประกอบด้วยบุคลากรหลายกลุ่มซึ่งจำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่มีความสำคัญต่อการนำโครงการไปปฏิบัติและส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโครงการประกอบด้วย

1. ฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล ดำเนินงานด้านสำรวจโครงสร้างพื้นฐาน ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต มีหน้าที่หลักในการดำเนินการด้านขยายผล
2. ฝ่ายวิชาการ ดำเนินงานด้านศึกษาวิจัย งานทดสอบสาธิต และงานระบบฐานข้อมูล
3. ฝ่ายธุรการ ดำเนินงานด้านธุรการ งานงบประมาณ งานประชาสัมพันธ์ งานพัสดุและอาคารสถานที่
4. วิทยากร เป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งจะมีทั้งเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในศูนย์ฯ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่น หรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่จากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

ในประเด็นเกี่ยวกับบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินโครงการ สามารถแยกประเด็นในการนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

1. จำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับจำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “จำนวนเจ้าหน้าที่มีเพียงพอ แต่ปริมาณงานเกินจำนวนเจ้าหน้าที่ เพราะเจ้าหน้าที่แต่ละคนจะมีภารกิจจากหน่วยงานตรง ฉะนั้นเจ้าหน้าที่ 1 คน จะทำงาน 2 – 3 ภาค ” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ, 2551: สัมภาษณ์) ในขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลให้ความเห็นที่แตกต่างกันว่า “เจ้าหน้าที่ของฝ่ายฯ มีจำนวน

7 คน เจ้าหน้าที่ของกรมอื่นๆ มีประมาณ 8 คน มาปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งถือว่าน้อยไป ไม่เพียงพอกับการปฏิบัติงาน ควรจะมีมากกว่านี้เพื่อช่วยปฏิบัติงานกัน”(ชนวน พึ่งขึ้น. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นเดียวกันนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้ความเห็นไปในทำนองเดียวกับหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลว่า “เจ้าหน้าที่มีน้อย วิทยากรไม่ได้ทำหน้าที่วิทยากรเพียงอย่างเดียว ถ้ามีทีมสำหรับฝึกอบรมเพียงอย่างเดียวจะดี จำนวนบุคลากรในแต่ละสาขาวิชาที่เข้าร่วมปฏิบัติงานมีไม่ถึง 15 คน โดยจะเป็นเจ้าหน้าที่เตรียมการประมาณ 3-4 คน เท่านั้น เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก และเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ปฏิบัติการมีประมาณ 4-5 คน เจ้าหน้าที่นำร่องประมาณ 2-3 คน” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์) และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “ข้าราชการกรมพัฒนาที่ดินมีจำนวน 2 คน ข้าราชการกรมส่งเสริมการเกษตรจำนวน 2 คน พนักงานจำนวน 3 คน ซึ่งมีไม่เพียงพอต้องมีการหมุนเวียนกันลงพื้นที่” (สมบุญ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า จำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในงานขยายผลมีไม่เพียงพอในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ เนื่องจากบุคลากรมีงานประจำของหน่วยงานต้นสังกัดและต้องปฏิบัติงานด้านขยายผลทำให้มีปริมาณงานเกินกว่าความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ และในการลงพื้นที่ปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่จะต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน โดยศูนย์ฯ จะต้องดำเนินการจัดสรรอัตรากำลังให้เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งในส่วนของวิทยากรในการฝึกอบรมและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

2. ความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า

เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการปฏิบัติงานเนื่องจากข้าราชการมาตรงตามตำแหน่งอยู่แล้ว ซึ่งจบมาทางด้านเกษตร ส่วนพนักงานราชการก็ต้องมีการฝึกให้มีความรู้ ซึ่งพนักงานบางคนวุฒิการศึกษาไม่ตรงกับที่ศูนย์ฯ ต้องการ แต่ก็สามารถเรียนรู้ได้ เจ้าหน้าที่บางคนแม้ไม่ได้จบมาทางด้านเกษตร แต่เนื่องจากทำการเกษตรและมีประสบการณ์ด้านงานเกษตรก็สามารถทำได้อย่างดี

(สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลมีความเห็นว่า “เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จบมาทางด้านเกษตร เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเข้าใจและมีทักษะในการปฏิบัติงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะ ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากจบมาทางด้านเกษตรหรือมีประสบการณ์ ด้านการทำเกษตรโดยตรง

3. ความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรของวิทยากร

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับ ความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรของวิทยากร ผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “วิทยากรมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิทยากรจะมาจากเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์ฯ ที่มีประสบการณ์ และมีความสามารถ หรือเป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลมีความเห็นว่า “วิทยากรมีความรู้มาจากเจ้าหน้าที่ของกรมนั้นๆ เช่น เรื่องการบริหารจัดการการใช้น้ำ ก็จะเป็นเจ้าหน้าที่จากกรมชลประทานมาชี้แจงการบริหารจัดการน้ำ” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า วิทยากร มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร เกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร

4. การพัฒนาความรู้ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “หน่วยงาน มีการพัฒนาความรู้ให้กับบุคลากรให้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยทางศูนย์ฯ มีการจัดฝึกอบรม เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะให้เจ้าหน้าที่เป็นประจำ ซึ่งจะให้เจ้าหน้าที่ระบุว่าฝึกอบรม หลักสูตรใดมา มีการหมุนเวียนกันไปฝึกอบรมว่าใครต้องการฝึกอบรมในหลักสูตรใด” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลมีความเห็นว่า “ทางศูนย์ฯมีการส่งเจ้าหน้าที่ไปฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะ ทั้งที่กรมพัฒนาที่ดิน ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และภายในศูนย์ฯ” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า หน่วยงานมีการพัฒนาความรู้ให้กับบุคลากร ให้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยจัดฝึกอบรมทั้งภายในหน่วยงานและนอกหน่วยงาน เป็นประจำทุกปี

5. การสนับสนุนทุนวิจัยทางด้านเกษตรทฤษฎีใหม่

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับการสนับสนุนทุนวิจัยทางด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “หน่วยงานไม่มีการให้ทุนศึกษาวิจัยทางด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเป็นงานปกติทางด้านวิชาการที่ต้องทำการศึกษาด้านการเกษตรของศูนย์ฯ” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลมีความเห็นว่า “หน่วยงานไม่มีทุนวิจัยทางปฏิบัติงานด้านขยายผลแต่ในทางวิชาการมีการให้ทุนวิจัย” (ชนวน พิงขึ้น. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า หน่วยงานไม่มีการให้ทุนการวิจัยด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะถือว่าเป็นงานปกติของศูนย์ฯ มีแต่ในงานวิชาการที่มีการทดสอบ วิจัย เกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่

6. บุคลากรหน่วยงานเอกชนและต่างประเทศที่ปฏิบัติงานร่วม

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับการสนับสนุนทุนวิจัยทางด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า

หน่วยงานมีบุคลากรจากหน่วยงานอื่นมาปฏิบัติงานบ้างเป็นครั้งคราว มีอิสราเอล ญี่ปุ่น อเมริกา มาปฏิบัติงานเป็นครั้งคราว ไม่ได้อยู่ประจำ มาร่วมปฏิบัติงานประมาณ 1 ปี เรื่องไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผล อิสราเอลมาอยู่ประมาณ 2-3 สัปดาห์ มีผู้เชี่ยวชาญจากอเมริกามาดูเป็นระยะๆ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญจากเนเธอร์แลนด์จะมาช่วยวิเคราะห์ปัญหาและการทำ Digital Map

(สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นสอดคล้องกันว่า “มีบุคลากรจากประเทศญี่ปุ่น บริษัทไจก้า (JIGA) มาร่วมปฏิบัติงานอยู่ 2 ปี โดยการนำพันธุ์ไม้ดอกของญี่ปุ่น มาทำการทดลองปลูกในพื้นที่ของตำบลเขาหินซ้อน ว่าเหมาะสมกับสภาพพื้นที่หรือไม่” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า หน่วยงานมีบุคลากรจากหน่วยงานเอกชนและต่างประเทศมาร่วมปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. การส่งเสริมแรงจูงใจ

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับการส่งเสริมแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “หน่วยงานมีการส่งเสริมแรงจูงใจโดยให้ผลตอบแทนเจ้าหน้าที่เป็นค่าล่วงเวลา” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความคิดเห็นว่า “มีการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการเป็นบางครั้ง

แต่ในส่วนค่าล่วงเวลาจะไม่เคยเสนอเนื่องจากจะต้องทำตามเวลาที่กำหนด จึงไม่มีการทำเรื่องเสนอเบิก แต่แรงจูงใจที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ไม่ได้อยู่ในรูปของตัวเงิน เช่น ค่าน้ำมัน มีอาหารเลี้ยงบ้าง” (ชนวน พิงซิ่น. 2551: สัมภาษณ์) ในขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความคิดเห็นแตกต่างว่า “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่มีแต่น่าจะมี บางช่วงที่เป็นงานเร่งด่วนต้องช่วยกันทำ ก็มีการเสนอเบิก แต่โดยปกติจะไม่มีการให้ค่าตอบแทนเมื่อปฏิบัติงานล่วงเวลาหรือลงพื้นที่” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์) และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า “ในการปฏิบัติงานไม่มีเบี้ยเลี้ยง เมื่อปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ” (นิกร เบ็ญจวรรณ. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า หน่วยงานไม่มีการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยการจ่ายค่าตอบแทนอยู่ในรูปของตัวเงิน แต่มีการจูงใจโดยการให้ค่าน้ำมันและอาหารสำหรับเลี้ยงเจ้าหน้าที่ เมื่อปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ

1.1.2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ โดยผู้อำนวยการฯ แสดงความคิดเห็นว่า “ถ้าไม่มีก็ทำเรื่องขอมาได้ งบประมาณสามารถเบิกจ่ายได้ ถ้ามีปัญหาในฐานะผู้บริหารถ้ามีปัญหา งานก็ไม่เดิน เจ้าหน้าที่ต้องเสนอเรื่องเพราะไม่สามารถรู้ปัญหาได้ทุกอย่าง อยู่ในขอบเขตที่จะทำได้ แต่ถ้ามีปัญหาเรื่องยานพาหนะมีสภาพทรุดโทรม ต้องซ่อมให้ใช้งานได้” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) โดยหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล แสดงความคิดเห็นว่า “วัสดุอุปกรณ์มีเพียงพอ มีความทันสมัย และมีความพร้อมต่อการใช้งาน” (ชนวน พิงซิ่น. 2551: สัมภาษณ์) ในขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นที่ต่างกันว่า

วัสดุอุปกรณ์มีน้อย ไม่ค่อยเพียงพอ ส่วนอุปกรณ์เฉพาะด้านบางตัวมีความทันสมัย เช่น เครื่องมือวัดพิกัด ถ้าไม่มีการเสริมความรู้จะใช้ไม่เป็น ไม่มีคู่มือให้ และไม่มีการฝึกอบรม อุปกรณ์บางอย่างที่ใช้ในการฝึกอบรม บางครั้งไม่พร้อมต่อการใช้งาน อุปกรณ์ที่ใช้ไฟฟ้าไฟมักตก ทำให้เสียเร็ว ดำเนินการแก้ไขโดยพยายามแก้ไขในระดับหนึ่ง เพราะในท้องถิ่นไม่มีช่างผู้ชำนาญการ

(พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

ในขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า “ฝ่ายปฏิบัติการเป็นฝ่ายที่จะต้องลงพื้นที่แต่ไม่มีความสะดวก เรื่องพาหนะมีน้อย วัสดุอุปกรณ์น้อยเมื่อเทียบกับฝ่ายอื่น วัสดุอุปกรณ์

ไม่ทันสมัยต่อการใช้งาน เป็นโปรแกรมพื้นฐาน และมีความพร้อมเป็นบางครั้ง ดำเนินการแก้ไขโดยการรอใช้ของฝ่ายอื่น หรือของส่วนกลาง เมื่อมีงานเร่งด่วน” (สมบุญธน์ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์) ทำนองเดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นเพิ่มเติมว่า “การปฏิบัติงานบางครั้งต้องใช้รถยนต์ส่วนตัวในการลงพื้นที่ปฏิบัติงาน เนื่องจากพาหนะมีน้อย” (นิกร เบ็ญจวรรณ. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการ มีไม่เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะยานพาหนะสำหรับการลงพื้นที่ปฏิบัติงาน โดยวัสดุอุปกรณ์มีความพร้อมในระดับที่สามารถใช้งานในโครงการได้ แต่ทางศูนย์ฯ ควรจัดหาช่างผู้ชำนาญการในกรณีวัสดุอุปกรณ์ เกิดชำรุดเสียหาย จะได้ดำเนินการแก้ไขได้สะดวก รวดเร็ว และทันเวลา ทางด้านความทันสมัยวัสดุอุปกรณ์ อุปกรณ์บางตัวมีความทันสมัยเกินความสามารถของเจ้าหน้าที่ ขณะที่อุปกรณ์บางตัวยังไม่มี ความทันสมัยต่อเทคโนโลยีในปัจจุบัน แต่วัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นก็สามารถใช้ในการปฏิบัติงานได้

สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินงาน มีความเหมาะสมทั้งอาคารที่ใช้ในการฝึกอบรม แพลงสาธิต และสถานที่ศึกษาดูงาน โดยสามารถรองรับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้อย่างพอเพียง” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกับผู้อำนวยการศูนย์ฯ ว่า “สถานที่ในการดำเนินโครงการ มีความเหมาะสม อาคารก็มีความเหมาะสมกับโครงการ และการฝึกอบรม ที่จอดรถก็มีเพียงพอ แพลงสาธิตมีการแบ่งพื้นที่ไว้โดยเฉพาะ” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการฯ มีความเหมาะสมทั้งในส่วนของงานฝึกอบรม งานสาธิต และการศึกษาดูงาน โดยสามารถรองรับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้อย่างพอเพียง

1.1.3 ด้านการสื่อสารภายในองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

การสื่อสารภายในองค์กร

การดำเนินโครงการขยายผลเกษตรกรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องอาศัยการสื่อสารในการทำงานร่วมกันภายในองค์กรเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบมีความรู้ความเข้าใจที่สอดคล้องกัน และการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับประเด็นการสื่อสารภายในองค์กรโดย ผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “ช่องทางการสื่อสาร เป็นลักษณะด้วยวาจา และลายลักษณ์อักษร การติดตามงานอาจทำได้โดยการใช้

วาจาเท่านั้น “(สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลมีความเห็น
ไปในทำนองเดียวกับผู้อำนวยการศูนย์ฯ โดยแสดงความคิดเห็นว่า

ผู้อำนวยการศูนย์ฯ จะสั่งการลงมายังหัวหน้าฝ่ายฯ ใช้เวลาในการปฏิบัติงานถ้าจะเห็นเป็นรูปธรรม
ช่องทางการสื่อสารส่วนมากเป็นแบบทางการมีการใช้เอกสาร โดยเป็นลายลักษณ์อักษร และมีการสื่อสาร
แบบไม่เป็นทางการบ้างคือด้วยวาจา ซึ่งการติดต่อแบบเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร จะเป็นหลักฐาน
ที่ดี บางทีการติดต่อด้วยวาจาอาจเกิดความผิดพลาดและไม่มีหลักฐานยืนยันว่าส่งเรื่องมาแล้ว

(ชวน พึ่งขึ้น. 2551: สัมภาษณ์)

โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นสนับสนุนว่า “การสื่อสารเป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ
โดยใช้หนังสือ หรือด้วยวาจา เพื่อลดขั้นตอนในการติดต่อให้สั้นลง เนื่องจากบางเรื่องด่วน ต้องรีบดำเนินการ
โดยการย้าด้วยวาจา หนังสือตามมาทีหลัง ระยะเวลาในการดำเนินการมีอยู่ตลอดไม่มีสิ้นสุด แต่การอบรม
เป็นลักษณะรุ่นๆ ปีละครั้งละไม่เกิน 3 วัน” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารการดำเนินโครงการภายในศูนย์ฯ เป็นการสื่อสาร
จากบนลงล่าง การสื่อสารจะใช้การประชุมวางแผนการทำงานร่วมกัน และมีการมอบหมายงาน
ให้ผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบ แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่จะร่วมกันทำงาน ไม่ได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบกัน
อย่างชัดเจน ระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน การสื่อสารในหน่วยงานจะใช้
แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารภายในหน่วยงาน
แบบเป็นทางการโดยเป็นแบบลายลักษณ์อักษร ส่วนใหญ่นิยมใช้หนังสือราชการ เนื่องจากเป็นหลักฐานที่ดีและ
ป้องกันความผิดพลาด และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการคือโดยทางวาจา เพื่อลดขั้นตอนในการติดต่อ
ให้สั้นลง และในกรณีเร่งด่วนจะมีการสื่อสารทางวจาก่อน โดยส่งหนังสือราชการตามมาทีหลัง

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นความเข้าใจและการรับรู้ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน พบว่า

การดำเนินงานของศูนย์ฯ จะมีการประชุมร่วมกัน ทำให้เจ้าหน้าที่เข้าใจ แม้ว่าเจ้าหน้าที่บางคนไม่ได้จบ
ด้านเกษตรมาโดยตรง แต่มีประสบการณ์หรือเป็นคนในพื้นที่ หรือแม้จะเรียนมาไม่ตรงสาขา แต่ที่บ้าน
มีการทำการเกษตร สิ่งที่ทางศูนย์ฯ จะเพิ่มเติมให้ก็คือการฝึกอบรม จัดหาหนังสือ หรืออะไรที่เป็นประโยชน์
ก็จัดไว้ให้เจ้าหน้าที่ ส่วนวิทยากรจะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือมีความรู้ในสาขานั้นๆ

(สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นเดียวกันหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล แสดงความเห็นว่าเป็น “เจ้าหน้าที่เข้าใจวัตถุประสงค์ เนื่องจากเมื่อได้รับคำสั่งมาจากผู้อำนวยการศูนย์ฯ แล้วจะมีการบอกกล่าวภายในฝ่าย และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรเข้าใจได้” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า “เมื่อมีโครงการฯ เข้ามาที่ฝ่ายฯ จะมีการบอกกล่าวกันอย่างทั่วถึงทุกคนจะเข้ามาปรึกษากันก่อนว่าจะดำเนินการอย่างไร และในส่วนของวิทยากรของศูนย์ฯ จะใช้การสื่อสารแบบง่ายๆ เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจ ไม่ใช่ศัพท์วิชาการ บอกวิธีการให้เกษตรกรนึกภาพได้เลย เช่น การทำปุ๋ยน้ำ เมื่อบอกวิธีการทำก็จะพาไปดูการปฏิบัติจริง” (สมบุญ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ รับประทาน เข้าใจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเนื่องจากเมื่อได้รับคำสั่งมา เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะประชุมปรึกษาหารือร่วมกันพร้อมทั้งวางแผนการดำเนินงาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่เข้าใจก็สามารถสอบถามให้เข้าใจก่อนนำไปปฏิบัติ และในส่วนของวิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรเข้าใจ การดำเนินงานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือมีความรู้ในสาขานั้นๆ และใช้การสื่อสารแบบง่ายๆ เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจ

การขับเคลื่อนกิจกรรม

การดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากอาศัยการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในการปฏิบัติงานตามโครงการแล้ว การขับเคลื่อนกิจกรรมในโครงการเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติประเด็นเกี่ยวกับการขับเคลื่อนกิจกรรม โดย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน แสดงความคิดเห็นว่า “ผู้อำนวยการศูนย์ฯ สั่งการมาที่หัวหน้าฝ่ายฯ โดยจะแจกแจงงานแก่เจ้าหน้าที่และเจ้าหน้าที่ก็จะมาร่วมประชุมปรึกษาหารือกันวางแผนการทำงานแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกัน ไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนแต่เจ้าหน้าที่ทุกคนในฝ่ายปฏิบัติการจะช่วยกัน” (สมบุญ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์) และในประเด็นดังกล่าวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนมีการช่วยเหลือกันทำงาน ไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจน การเสนอโครงการจะมีการแบ่งหน้าที่ผู้ทำอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่จะช่วยและร่วมกันทำงาน ถือเป็นหน้าที่ของทุกคน” (สมเกียรติ แถมพยัคฆ์. 2551: สัมภาษณ์; และ นิกร เบ็ญจวรรณ. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ มีการขับเคลื่อนกิจกรรมตามโครงการเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะประชุมปรึกษาหารือร่วมกันพร้อมทั้งวางแผนการดำเนินงานและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน

แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนในฝ่ายปฏิบัติการทำงานขยายผลจะร่วมกันทำงานและดำเนินกิจกรรมต่างๆ

1.1.4 ด้านการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การประสานงานระหว่างหน่วยงาน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการบริหารจัดการองค์กรโดยการประสานงานระหว่างส่วนราชการแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญยิ่งประการหนึ่งของแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ฯ ที่เน้นการประสานงาน การประสานแผน และการบริหารจัดการระหว่างกรม กองและส่วนราชการต่างๆ ให้เกิดเป็นจริงขึ้น โดยกรมพัฒนาที่ดินทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

จากการสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ พบว่า การดำเนินโครงการมีการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ แบบบูรณาการส่วนราชการที่ร่วมดำเนินการประกอบด้วยหน่วยงานจาก 3 กระทรวงหลักคือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการ และการประสานงานเป็นไปได้อย่างดี โดยประเด็นเกี่ยวกับการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “การประสานงานมีทั้งเป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ มีทั้งการประชุม การติดต่อทางโทรศัพท์ การใช้หนังสือเวียน การประสานงานส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่จะไม่มีเวลามีกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานโดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) โดยหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความเห็นสนับสนุนในประเด็นนี้ว่า “มีการประสานงานทั้งเป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ ประสานงานทุกกรมในกระทรวงเกษตรฯ ปกติการประสานงานจะเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าเป็นเรื่องเร่งด่วนจะประสานงานด้วยวาจาจากก่อน และหนังสือราชการ อาจตามมาทีหลัง กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน ทุกกรมมีการประสานงานกัน” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

ในขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นไปในทำนองเดียวกับผู้บริหารว่า “การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ถ้าเป็นการประสานงานระหว่างฝ่ายจะติดต่อกันด้วยวาจา หรือนำเอกสารราชการไปประสานงานโดยตรง ถ้าเป็นการประสานงานระหว่างกรมจะทำเป็นหนังสือราชการ” (สมบุญ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานท่านอื่นแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “แต่ละหน่วยงานจะมีแผนงานของตนซึ่งจะมีการบูรณาการกัน ส่วนของงานขยายผลจะเตรียมบุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกรไว้ให้” (สมเกียรติ แกมพัยค์ษ์. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า การดำเนินโครงการมีการประสานงานระหว่างหน่วยราชการแบบบูรณาการ ทั้งหน่วยงานที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน โดยการประสานงานเป็นไปด้วยดี แต่ส่วนใหญ่จะไม่มีเวลาในการประชุมร่วมกัน การประสานงานภายในหน่วยงานจะติดต่อกันด้วยวาจาหรือนำหนังสือราชการไปประสานงานโดยตรง ในขณะที่การประสานงานระหว่างกรมจะทำเป็นหนังสือราชการ

การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันระหว่างหน่วยงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันของเจ้าหน้าที่ระหว่างหน่วยงานต่างๆ พบว่า “มีการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานภายในศูนย์ฯ” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความเห็นไปในทำนองเดียวกับผู้อำนวยการศูนย์ฯ เห็นว่า “มีเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตรมาร่วมปฏิบัติงานในฝ่าย จำนวน 2 คน และมีการบูรณาการระหว่างกรมต่างๆ ประกอบด้วย กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมอุทยาน กรมพัฒนาชุมชน และวิทยาลัยเกษตรฯ” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “การปฏิบัติงานมีลักษณะบูรณาการ มีหลายหน่วยงานเข้ามาร่วมมือกัน แต่ในทางปฏิบัติ มีเพียงกรมส่งเสริมการเกษตร และกรมพัฒนาที่ดิน ที่เข้ามาดูแล และมีเพียงฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลที่ลงพื้นที่ปฏิบัติงาน” (สมบุญ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ในการดำเนินโครงการจะมีเจ้าหน้าที่หลายหน่วยงานมาปฏิบัติงานร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีเพียง 2 กรมเท่านั้น คือ กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมพัฒนาที่ดิน ที่เข้ามาดูแล และที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจากฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลที่ทำหน้าที่ในการลงพื้นที่ปฏิบัติงานหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และหมู่บ้านขยายผล

การสนับสนุนงบประมาณระหว่างหน่วยงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับการสนับสนุนงบประมาณระหว่างหน่วยงาน ผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “ไม่มีการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น งบประมาณการดำเนินโครงการมาจากงบปกติของศูนย์ฯ และงบประมาณจากสำนักงาน กปร.” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า “การดำเนินโครงการไม่มีการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น” (สมบุญ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า การดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ งบประมาณมาจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และงบปกติของศูนย์ฯ เท่านั้น ไม่มีการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น

การติดตาม กำกับ ดูแล

การดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องอาศัยการติดตาม กำกับ ดูแล การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเปลี่ยนแนวคิดจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำเป็นเกษตรผสมผสาน และสามารถนำมาปฏิบัติในพื้นที่ได้เป็นผลสำเร็จ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติ เกี่ยวกับประเด็นการติดตาม กำกับ ดูแล โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “งานพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานที่ติดตามผลการดำเนินงาน แต่ในส่วนการทำแบบสอบถามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ ทุกหน่วยงานจะมาร่วมกันทำ ในทุกๆ ปี จะมีการลงพื้นที่วิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกร” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ในประเด็นเดียวกันหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “มีการติดตามการดำเนินการ ก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ระหว่างการเข้ารับการฝึกอบรม มีการลงพื้นที่เพื่อติดตามการปฏิบัติงานของเกษตรกร โดยฝ่ายปฏิบัติการขยายผลเป็นผู้รับผิดชอบ” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นสนับสนุนในประเด็นการติดตาม กำกับ ดูแล ว่า “มีเจ้าหน้าที่ของฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล ติดตามว่ามีปัญหาอะไรบ้าง มีการแนะนำเป็นพี่เลี้ยงในการทำการเกษตร ในแต่ละเดือนมีการหมุนเวียนไปในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งสามารถทำงานได้ทั้งเดือน” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานคนอื่นแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า

ศูนย์ฯ มีการติดตามผลการดำเนินงาน โดยกรมพัฒนาที่ดินจะทำการประเมินผลร่วมกับสำนักงาน กปร. ทุกปีเมื่อถึงกำหนดจะมีการประเมินผลว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ ส่วนขั้นตอนการติดตาม ดูแล เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะลงพื้นที่เพื่อดูแล ติดตาม ผลการปฏิบัติงานอยู่ตลอด และในส่วนการประเมินผล จะมีการแจ้งเกษตรกรว่าจะทำการประเมินผล โดยจะลงพื้นที่ถ่ายรูปแปลงเกษตร และดูผลการปฏิบัติงาน ซึ่งระหว่างที่เข้าร่วมฝึกอบรมจะเป็นในลักษณะของการติดตาม ดูแลเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

(สมบุญ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า การดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการติดตาม กำกับ ดูแล การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีกรมพัฒนาที่ดินและสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นผู้ทำการประเมินผล ในส่วนการติดตาม กำกับ ดูแล การปฏิบัติงานของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะเป็นผู้รับผิดชอบระหว่างเข้ารับการฝึกอบรม และนำไปปฏิบัติ

ในพื้นที่ ในส่วนของวิธีการติดตาม ประเมินผล เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะลงพื้นที่ถ่ายรูปแปลงเกษตร และผลการปฏิบัติงานในพื้นที่

1.1.5 ด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบาย การประชาสัมพันธ์โครงการ

การที่จะทำให้เกษตรกรสนใจเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะต้อง มีกลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อให้เข้าถึงเกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติ ด้านการประชาสัมพันธ์โครงการ พบว่า “การประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ศูนย์ฯ จะมีเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ไปประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง และยังมีประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น รายการวิทยุชุมชนเขาหินซ้อนซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ไปให้ความรู้ มีโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ภายในหมู่บ้าน และฝากผู้นำชุมชนประชาสัมพันธ์กับเกษตรกร” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ในประเด็นเดียวกันหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “ก่อนทำโครงการ จะมีการทำประชาคมหมู่บ้าน ดูความต้องการของเกษตรกร มีการประชาสัมพันธ์โดยการประชุม ภายในหมู่บ้านโดยการส่งเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ไปประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ผ่านผู้นำหมู่บ้าน และผ่านวิทยุชุมชน” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) ขณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นสนับสนุนว่า “ทางศูนย์ฯมีการส่งตารางฝึกอบรมให้ผู้นำหมู่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์” (ปิญญลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์) ในส่วนเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์โครงการของศูนย์ฯ ว่า

มีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ มาประชาสัมพันธ์ให้ทราบเพื่อให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ นอกจากนั้น ยังมี เอกสารปิดประกาศที่ศาลาประชาคมและอบต.อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของผู้นำชุมชน เมื่อเจ้าหน้าที่เข้ามาแนะนำจึงมีความสนใจ เนื่องจากเดิมทำนาอย่างเดียว จึงหันมาทำทฤษฎีใหม่ เป็นการเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพ เมื่อเข้าร่วมโครงการฯทางศูนย์ฯ ก็มาชูดบ่อน้ำให้

(วิไลวรรณ เข้มมาลัย. 2551 สัมภาษณ์)

ในส่วนของประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ นอกจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯเข้ามาแนะนำแล้ว “ศูนย์ฯ ดำเนินการประชาสัมพันธ์โดยใช้วิทยุชุมชนเขาหินซ้อน 92.75 เมกะเฮิร์ต จะมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯมาให้ความรู้ ทุกวัน จันทร์ พุธ และศุกร์” (กำไล พับบรจง. 2551: สัมภาษณ์) และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ

“เคยเห็นการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่”
(เสน่ห์ โฉมศรี. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า การประชาสัมพันธ์โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์ฯ ในการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ ไปสเตอร์ แผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ภายในหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน หอกระจายข่าว วิทยุชุมชนเขาหินซ้อน และรายการโทรทัศน์ วิธีการประชาสัมพันธ์ทำโดย ศูนย์ฯ มีการประสานงานกับผู้นำชุมชน เช่น อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยการส่งตารางฝึกอบรมให้ผู้นำหมู่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์โครงการส่วนวิทยุชุมชนและรายการโทรทัศน์จะดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์โครงการ

การตอบสนองของผู้เข้าร่วมโครงการ

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับการตอบสนองการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “เกษตรกรมีความสนใจ แต่จะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับเกษตรกร ถ้าไม่ว่างก็มาไม่ได้ และต้องอยู่ในฟาร์ม ถ้ามีการบอกล่วงหน้ามีแผนงานไว้ก่อนเกษตรกรก็ให้ความร่วมมือดี ต้องมีส่วนที่เขาสนใจและสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่ได้” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน แสดงความคิดเห็นประเด็นนี้ว่า “เกษตรกรให้ความสนใจเป็นจำนวนมากเกินเป้าหมาย แต่เมื่อทางศูนย์ฯ จัดฝึกอบรม เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้ เนื่องจากติดธุระหรือความจำเป็นเร่งด่วน ทำให้เป้าหมายไม่ครบ และจากสภาพอากาศครึ้มมีฝนตกลงมา เกษตรกรจำเป็นต้องเร่งทำการเกษตรจึงไม่ให้ความสำคัญกับการเข้ารับการฝึกอบรม” (สมเกียรติ แถมพยัคฆ์. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นเดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “เกษตรกรมีความสนใจ เพราะบางส่วนเกษตรกรทำการเกษตรกันอยู่แล้ว การจะนำเกษตรกรมาอบรมให้ได้ผลจริงจะต้องเข้าใจถึงความต้องการของเกษตรกร และเกษตรกรนั้นต้องการเรียนรู้จริงๆ จึงจะเกิดผลสำเร็จ” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์) และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “มีเกษตรกรประมาณครึ่งหนึ่งที่สนใจเข้าร่วมโครงการมีแนวโน้มเยอะขึ้น” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรมีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมากเนื่องจากปัจจุบันก็ทำการเกษตรอยู่แล้วแต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกลับพบปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เมื่อทางศูนย์ฯ มีการประชาสัมพันธ์การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้ เนื่องจากติดธุระหรือตรงกับช่วงเวลาเพาะปลูก เกษตรกรจำเป็นต้องเร่งทำการเกษตรจึงไม่ให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมทำให้เป้าหมายไม่ครบ

ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร โดยหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติงานการขยายผล แสดงความคิดเห็นว่า “เกษตรกรมีความเข้าใจ เพราะเจ้าหน้าที่มีการให้ความรู้และแนะนำเรื่องการเกษตรให้แก่เกษตรกร” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) ทำนองเดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า “เกษตรกรมีความเข้าใจ และทราบวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงาน เมื่อเจ้าหน้าที่แนะนำและปลุกฝังเรื่องการใช้ปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงดิน เกษตรกรมีการตื่นตัวมาก มีการแนะนำการทำเกษตรในพื้นที่ว่าทำอย่างไร มีทั้งการลงพื้นที่แนะนำแก่เกษตรกร และเพิ่มความรู้ให้เกษตรกรที่เข้ามารับคำปรึกษาภายในศูนย์ฯ” (สมบูรณ์ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์) โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นสนับสนุนว่า “เจ้าหน้าที่จะชี้แจงวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้รับทราบ โดยจะเน้นความรู้เรื่องดิน ปุ๋ยอินทรีย์ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ จะให้คำแนะนำตลอด ทั้งลงไปแนะนำในพื้นที่ และเกษตรกรมาปรึกษาที่ศูนย์ฯ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีน้อยการที่เกษตรกรมาที่ศูนย์ฯ จะได้รับความรู้มากกว่า” (นิกร เบ็ญจวรรณ. 2551: สัมภาษณ์) ในขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า

เกษตรกรมีความเข้าใจ แต่บางรายยังไม่มีปรับเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว และในรายที่อบรมไปแล้ว มีความตั้งใจจะปรับเปลี่ยนก็จะเข้ามารับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่อยู่เสมอ โดยเจ้าหน้าที่มีการให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกร ซึ่งแล้วแต่กรณี ในบางรายที่ต้องการปรับปรุงดิน ก็จะแนะนำให้ใช้ปุ๋ยพืชสด ขณะที่บางรายต้องการปลูกพืชก็แนะนำให้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้เองโดยใช้สาร พด. ต่างๆ เช่น พด. 1 – 7

(นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการฯ เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่ที่ลงไปประชาสัมพันธ์โครงการจะชี้แจงวัตถุประสงค์และการดำเนินงานให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ได้รับทราบพร้อมทั้งให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่เกษตรกรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การปรับปรุงพันธุ์พืช และการบำรุงดิน

1.1.6 ทักษะของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

การจะทำให้โครงการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว บุคคลที่มีส่วนสำคัญคือ เจ้าหน้าที่ผู้นำโครงการไปปฏิบัติ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในด้านเกษตรทฤษฎีใหม่พร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ ให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่ได้เป็นผลสำเร็จ มีรายได้ตลอดทั้งปี ดำเนินชีวิตอย่างพออยู่พอกินและสามารถ

พึงพาตนเองได้หรือไม่ ทักษะคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ มีผลต่อความสำเร็จของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถแยกประเด็นในการนำเสนอได้ ดังนี้

ทัศนคติที่มีต่อวัตถุประสงค์ของโครงการ

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “ทางศูนย์ตั้งวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขึ้นกับความต้องการของเกษตรกร การที่เราเข้าไปวิเคราะห์ปัญหาทำให้รู้ความต้องการของเกษตรกร และการทำงาน ทางศูนย์ฯ ยึดถือคุณภาพมากกว่าปริมาณ” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติงานการขยายผลแสดงความคิดเห็นว่า “เป็นโครงการที่ดี เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทดลองปฏิบัติแล้วได้ผลเป็นอย่างดี ถ้านำความรู้ไปสู่เกษตรกรและนำไปปฏิบัติได้ทำให้สามารถอยู่ได้ พึ่งตนเองได้ไม่เดือดร้อนมีชีวิตอย่างพอเพียง” (ชนวน พิงขึ้น. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นเดียวกันนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้ความเห็นที่สำคัญว่า “เป็นโครงการที่ดี เพราะทำให้เกษตรกรมีความกินดีอยู่ดี ตามแนวพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อเกษตรกรนำมาปฏิบัติผลประโยชน์ก็ตกอยู่ที่ตัวเกษตรกรเองไม่ได้ตกอยู่ที่ตัวเจ้าหน้าที่” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเจ้าหน้าที่ผู้นำโครงการไปปฏิบัติคิดว่า เป็นโครงการที่ดี เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทดลองปฏิบัติแล้วได้ผลเป็นอย่างดี ถ้าเกษตรกรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ผลประโยชน์จะอยู่ที่ตัวเกษตรกรเอง สามารถพึ่งตนเองได้และมีชีวิตอย่างพอเพียง

ทัศนคติที่มีต่อวิธีการดำเนินโครงการ

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อวิธีการดำเนินโครงการ โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า “ในส่วนตัววิธีการดำเนินโครงการนั้น ศูนย์ฯ ใช้วิธีการฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติ ดูพื้นที่จริง ซึ่งมีความเหมาะสม ถ้าเป็นหน่วยงานอื่นอาจเป็นในลักษณะเพียงการบรรยาย หรือโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ แต่ทางศูนย์ฯ จะใช้ลักษณะแบบผสมผสาน” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติงานการขยายผล แสดงความคิดเห็นว่า “วิธีการดำเนินงานมีความเหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อตัวเกษตรกรเองถ้านำไปปฏิบัติ และต้องมีความขยันอดทน ถึงจะเลี้ยงตัวเองได้” (ชนวน พิงขึ้น. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า “วิธีการดำเนินงานทำให้ชาวบ้านได้รู้และเห็นของจริง เนื่องจากมีการนำเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จมาให้ความรู้และเข้าไปสัมผัสในพื้นที่จริง การพาเกษตรกรไปทัศนศึกษา ทำให้เกษตรกรได้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่มากยิ่งขึ้น หลักสูตรต่างๆ และวิธีการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการบรรยาย การปฏิบัติ การระดมสมองมีความเหมาะสม” (สมบุญรัตน์ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติที่ดีต่อวิธีการดำเนินโครงการว่ามีความเหมาะสม โดยมีการผสมผสานวิธีการต่างๆ ทั้งวิธีการฝึกอบรมและวิธีการปฏิบัติในพื้นที่

ทัศนคติที่มีต่อผลสำเร็จการดำเนินโครงการ

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อผลสำเร็จการดำเนินโครงการ โดยผู้อำนวยการศูนย์ฯ แสดงความคิดเห็นว่า

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นมีประมาณ 60% เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้น มีความสนใจ แต่ข้อจำกัด คือ การทำเกษตรในพื้นที่มีข้อจำกัดเรื่องน้ำพอเข้าหน้าแล้งน้ำมีน้อย กิจกรรมการเพาะปลูกจะลดลง แต่ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องน้ำกิจกรรมการเกษตรก็สามารถทำได้ตลอดปี เกษตรกรต้องมีความขยันมีการเพาะปลูก มีพืชพันธุ์ มีอาหารบริโภคตลอดทั้งปี มีรายได้เพิ่มขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

(สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติงานการขยายผล แสดงความคิดเห็นว่า “ถ้าเกษตรกรขยันก็จะประสบผลสำเร็จ มีบางคนที่ทำไประยะหนึ่งก็เลิกทำจึงไม่ประสบผลสำเร็จ ที่สำเร็จก็มีมาก มีทั้งที่เป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ และเป็นเกษตรแบบผสมผสาน” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) ในประเด็นเดียวกันนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้ความเห็นที่สำคัญว่า “ผลสำเร็จถ้าคิดเป็นเปอร์เซ็นต์อยู่ในช่วง 60-65% เพราะการทำเกษตรเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ได้หรือหว่า ต้องมีการวางแผนให้เกษตรกร ในระยะเริ่มต้นรายได้ก็มาจากการปลูกพืชผัก จะได้ผลผลิตต่อเนื่อง หลังจากการฝึกอบรมแล้วเกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่เกิน 50% แต่ไม่ถึง 100% อยู่ที่สภาพอากาศเป็นตัวกำหนด” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า

ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น มีความรู้เรื่องดิน ปุ๋ย ส่วนใหญ่เป็นดินทราย การปลูกพืชยังไม่ถูกต้อง การปรับเปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยเคมีมาเป็นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ส่งเสริมการแจกเชื้อ ลดค่ารายจ่าย ผู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ นำไปปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ส่วนผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ยังมีการต่อต้านโดยการใช้สารเคมี แต่เมื่อเข้าร่วมโครงการฯ และเข้ารับการฝึกอบรมก็จะเปลี่ยนมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรผสมผสาน ปัจจุบันมีหมอดิน 80 คน มีเกษตรกรทำทฤษฎีใหม่ในพื้นที่มีมากกว่า 100 คน

(สมเกียรติ แกมพยัคค์. 2551: สัมภาษณ์ ; และ นิกร เบญจวรรณ. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติที่ดีต่อผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ แม้ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจะไม่ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากมีปัญหา

ด้านพื้นที่เป็นดินทรายและปัญหาด้านแหล่งน้ำเพราะเป็นเขตเกษตรอาศัยน้ำฝน แต่ผลการดำเนินงานที่ผ่านก็ทำให้เกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนการทำเกษตรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำเป็นเกษตรแบบผสมผสาน และเมื่อเกษตรกรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ทำให้มีอาหารบริโภคตลอดทั้งปี มีรายได้เพิ่มขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น และสามารถพึ่งตนเองได้

1.2 ปัจจัยด้านเกษตรกร

1.2.1 ด้านทรัพยากร

1.2.1.1 ปัจจัยการผลิต

โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่เกษตรกร ให้เกษตรกรตระหนักว่าการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดทั้งปี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น ปัจจัยด้านทรัพยากรของเกษตรกรในการดำเนินเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เป็นผลสำเร็จ จึงมีผลต่อความสำเร็จของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่ดินทำกิน

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับปัจจัยการผลิตที่ให้การเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า คราวเรือนที่ทำการเกษตรในรูปเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 18 คราวเรือน ทำการเกษตรในรูปเกษตรผสมผสานจำนวน 73 คราวเรือน เกษตรกรมีที่ดินที่ถือครองเฉลี่ย 13.99 ไร่ต่อคราวเรือน มีการแบ่งสัดส่วน ทำนา ปลูกพืชไร่พืชสวน แหล่งน้ำ ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ โดยมีพื้นที่ในการทำนาเฉลี่ย 11.56 ไร่ต่อคราวเรือน โดยมีพื้นที่น้อยที่สุด 1 ไร่ และมีพื้นที่สูงสุด 70 ไร่ พื้นที่ในการทำไร่เฉลี่ย 28.02 ไร่ต่อคราวเรือน โดยมีพื้นที่ต่ำสุด 1 ไร่ และพื้นที่สูงสุด 470 ไร่ “มีที่ดินเป็นของตนเอง 24 ไร่ โดยแบ่งสัดส่วนเป็น นาข้าว 6 ไร่ บ่อน้ำ 2 ไร่ พืชไร่พืชสวน 15 ไร่ และที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ 1 ไร่” (สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551:สัมภาษณ์) ขณะที่เกษตรกรแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 70 ไร่ แบ่งพื้นที่ออกเป็น ทำนาข้าว และทุ่งเลี้ยงวัว 50 ไร่ บ่อน้ำ 1.5 ไร่ พืชสวน 16 ไร่ และที่อยู่อาศัย 2.5 ไร่” (สมโชติ บุญมี. 2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีเพียงพอสำหรับทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ในการแบ่งสัดส่วนที่ดินมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ ทำนา ปลูกพืชไร่พืชสวน แหล่งน้ำ และที่อยู่อาศัย แม้จะไม่ตรงตามหลักการทฤษฎีใหม่ที่แบ่งสัดส่วนพื้นที่ 30:30:30:10 ซึ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่สามารถยืดหยุ่นได้ แต่ควรจัดสรรให้สามารถใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เงินทุนในการทำเกษตร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ประเด็นเกี่ยวกับเงินทุนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเงื่อนไขในการกู้ยืม โดยเกษตรกรแสดงความเห็นว่า “เงินทุนเพียงพอ เงินทุนมาจากการเกษตรทั้งหมด เริ่มแรกใช้เงินลงทุนมาก แต่ต่อมากลงทุนน้อยลงตั้งแต่ทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง” (นภา เข็มมุข.2551:สัมภาษณ์) แต่มีเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ให้ความเห็นแตกต่างกันว่า “เงินทูนมีไม่เพียงพอ ต้องกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) โดยผ่อนเป็นปี” (มณฑนา ยะอะนันต์. 2551:สัมภาษณ์) โดยมีเกษตรกรเห็นเป็นแนวทางเดียวกันว่า “เงินทูน ไม่เพียงพอ มีการกู้ยืมเงินทูนในระบบซึ่งเป็นเงินทูนของศูนย์ที่ช่วยเหลือเกษตรกร มีเงื่อนไขในการทำสัญญาเช่น 1 ปี หรือ 2 ปี ดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี” (ทิม คณะเสน. 2551:สัมภาษณ์ ; และ กำไล พับบรจ. 2551:สัมภาษณ์) ขณะที่เกษตรกรได้แสดงความเห็นสนับสนุนในประเด็นเดียวกันว่า “มีกองทุนหมู่บ้านบ้าง โดยมีเงื่อนไขการกู้ยืม 1 ปี อัตราดอกเบี้ย 6% ต่อปี ซึ่งถ้าส่งเงินต้นและดอกเบี้ยก็สามารถกู้ใหม่ได้” (วรลักษณ์ นุสดีวงศ์.2551:สัมภาษณ์) และมีเกษตรกรบางรายที่แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “เงินทูนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่เพียงพอ มีการกู้ยืมนอกระบบเป็นระยะสั้นๆ โดยกู้ชาวบ้านหรือพี่น้อง มีระยะเวลาในการกู้ยืม 2-3 เดือน โดยไม่มีดอกเบี้ยในช่วงได้ผลผลิตจึงใช้เงินคืน” (เสน่ห์ โฉมศรี. 2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรมีเงินทูนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่ไม่เพียงพอ โดยมีการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบ ในระบบ ได้แก่ ธกส. เงินทูนของศูนย์ฯ กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ ส่วนเงินกู้นอกระบบ มีการกู้ยืมเพื่อนบ้านและญาติพี่น้อง โดยมีเงื่อนไขการผ่อนชำระแตกต่างกันตามแหล่งเงินกู้

แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำเกษตร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ประเด็นเกี่ยวกับแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรแสดงความคิดเห็นว่า “มีแหล่งน้ำใช้เพียงพอโดยใช้แหล่งตามธรรมชาติ บ่อน้ำใต้ดิน และบ่อน้ำที่ทางศูนย์ฯ ขุดให้ลึก 1 วา น้ำมีประมาณครึ่งบ่อ ซึ่งพอเพียงพอต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่” (สุชาติ แซ่ฮึง. 2551:สัมภาษณ์) “แหล่งน้ำ ใช้ทั้งแหล่งน้ำตามธรรมชาติและบ่อน้ำที่ขุดไว้ บ่อน้ำใช้รดพืชผักสวนครัว น้ำทำนา มาจากฝาย ลำธาร แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ทำนาปีละ 3 ครั้ง นาปรัง 2 ครั้ง นาปี 1 ครั้ง” (เสน่ห์ โฉมศรี. 2551:สัมภาษณ์) โดยเกษตรกรบางรายมีแหล่งน้ำเพียงพอ “มีที่เก็บน้ำกว้าง ขนาด 9 ไร่ ใช้แหล่งน้ำตามธรรมชาติคอกเดิม บ่อน้ำใช้ 2 บ่อ สระ 2 บ่อ ซึ่งเพียงพอต่อการทำนาและปลูกพืชไร่พืชสวน ขนาด 50 ไร่” (สมโชติ บุญมี. 2551:สัมภาษณ์) ขณะที่เกษตรกรบางส่วนแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างออกไปว่า “แหล่งน้ำเดิม 1 บ่อ และสระน้ำ 2 บ่อ โดยมีปริมาณน้ำเต็มบ่อ โดยน้ำดื่มน้ำใช้เป็นน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติ และน้ำจากคลองชลประทาน ซึ่งไม่เพียงพอเนื่องจากนาข้าวต้องใช้น้ำมากต้องรอน้ำฝน” (วิไลวรรณ เข็มมาลัย.2551:สัมภาษณ์) และมีเกษตรกร

แสดงความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า “แหล่งน้ำมี 5 บ่อ เป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ใช้น้ำในบ่อ เพื่อการอุปโภคบริโภค รวมทั้งนาข้าว และในหน้าแล้งน้ำไม่เพียงพอ บางปีก็พอบางปีก็ไม่พอ” (บุญชู เครืออ่อน.2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรมีแหล่งน้ำทั้งที่ทางศูนย์ฯ ขุดบ่อให้ และที่เกษตรกรขุดเอง เกษตรกรมีน้ำใช้ทุกครัวเรือนและได้ใช้ประโยชน์จากสระเก็บน้ำตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีสระเก็บน้ำประมาณ 2-4 บ่อ ต่อครัวเรือน ซึ่งเพียงพอ สำหรับการอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี ซึ่งปัจจัยสำคัญของความสำเร็จคือ มีน้ำเพียงพอในการทำเกษตร แม้ว่าจะไม่เพียงพอแต่เกษตรกรควรกักเก็บน้ำให้เต็มบ่อในช่วงฤดูฝนหรือควรเตรียมแหล่งน้ำไว้เติม เมื่อน้ำในสระลดลงไป ทั้งนี้เพราะปริมาณน้ำที่กักเก็บในสระจะเพียงพอหรือไม่ขึ้นกับชนิดพืช ที่เพาะปลูกและระยะเวลาที่ปลูกพืชหมุนเวียน และน้ำมาจากแหล่งต่างๆ เช่น น้ำฝน แหล่งน้ำตามธรรมชาติ คลองชลประทาน น้ำใต้ดิน เป็นต้น

ปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ฯ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ฯ ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรแสดงความคิดเห็นว่า

ปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ฯ ตรงตามต้องการ โดยต้องอาศัยการช่วยเหลือจากศูนย์ฯ ในเบื้องต้น ทั้งหมด โดยขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เรื่องพืชที่ตลาดต้องการ แต่ปัจจัยการผลิตไม่ได้ตามเวลา ที่ต้องการ จะต้องทำเรื่องแจ้งศูนย์ฯ ก่อนอย่างน้อยระยะเวลาเป็นปี เป็นไปตามขั้นตอนการขอขบประมาณ ผ่านศูนย์ฯ เมื่อทางศูนย์ฯ รวบรวมความต้องการก็ทำเรื่องขอหน่วยงานต้นสังกัดอีกครั้ง และพึงพอใจต่อคุณภาพปัจจัยการผลิตที่ทางศูนย์ฯ แจกให้ และสามารถนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับแจกไปใช้ได้เป็นอย่างดี

(เสน่ห์ โฉมศรี. 2551:สัมภาษณ์)

โดยเกษตรกรรายอื่นแสดงความคิดเห็นสนับสนุนในประเด็นปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ฯว่า

ปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ฯ ตรงตามความต้องการ บางอย่างก็ซื้อเอง เช่น เมล็ดพันธุ์ปุ๋ยพืชสด บางอย่างก็ขอที่ศูนย์ฯ ตรงตามเวลาที่ต้องการและพึงพอใจต่อคุณภาพของปัจจัยการผลิตที่ได้รับ และนำมาปรับเพื่อให้เข้ากับสภาพพื้นที่ โดยมีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้เป็นประจำทั้งการทำปุ๋ยหมัก การปลูกพืชหมุนเวียนชนิดต่างๆทำให้เราประหยัดไปได้มาก ช่วงหลังๆ ไม่ได้ซื้อปุ๋ยเคมีเลย นอกจากบางอย่างที่พืช ต้องใช้ แต่ก็น้อย จนไม่ต้องใช้ สามารถทำการเกษตรได้เป็นอย่างดีได้ศูนย์ฯเป็นที่พึ่ง ในการเข้ามาแนะนำ และทำการขุดบ่อน้ำ ช่วยเหลือทุกอย่าง มีทุกอย่างเพียงพอสำหรับบริโภค เป็นการทำเกษตรหมุนเวียน

(นภา เข้มมุข.2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยการผลิตที่ศูนย์ฯ จัดให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เช่น บ่อน้ำ เมล็ดพันธุ์ปุ๋ยพืชสด หัวเชื้อสำหรับทำปุ๋ย ฯลฯ ตรงต่อความต้องการของเกษตรกร ในส่วนของเวลาที่ได้รับปัจจัยการผลิตยังไม่ได้ตรงตามเวลาที่ต้องการ เนื่องจากเกษตรกรต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ก่อน และทางศูนย์ฯ จึงทำเรื่องเสนอขอหน่วยงานต้นสังกัด ขณะที่ปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ฯ เกษตรกรมีความพึงพอใจและสามารถนำไปใช้ทำการเกษตรได้เป็นอย่างดี

1.2.1.2 บุคลากร

แรงงานในครัวเรือน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ประเด็นเกี่ยวกับแรงงานในครัวเรือนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรแสดงความเห็นว่า “แรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอ จำนวนสมาชิก 5 คน แรงงาน 2 คน แรงงานไม่เพียงพอ แต่เนื่องจากมีการบริหารจัดการให้เป็นระบบ ค่อยๆ ทำไปเรื่อยๆ มีการจ้างแรงงานบ้างเป็นบางส่วนในส่วนที่ทำไม่ไหว แต่ส่วนใหญ่จะไม่ได้จ้าง มีการจ้างแรงงานเพื่อให้ทันต่อการเก็บผลผลิตและฤดูกาล” (สมโชติ บุญมี.2551:สัมภาษณ์) ขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่ ให้ความเห็นแตกต่างไปโดยเห็นว่า “มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 5 คน โดยเป็นแรงงานเกษตร 2 คน แต่ก็เพียงพอเนื่องจากทำไปเรื่อยๆ แค่ออไหว” (นภา เข้มมุข.2551:สัมภาษณ์) และมีเกษตรกร ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า “จำนวนสมาชิก 6 คน เป็นแรงงานเกษตร 2 คน ก็สามารถทำได้ แต่ต้องจ้างแรงงานเพิ่มเมื่อทำไม่ทัน ช่วงที่สมาชิกว่างๆ ก็มาช่วยบ้าง” (สมศักดิ์ ทองอ่อน 2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า แรงงานในครัวเรือนที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จำแนกเป็นแรงงานหลัก 1 - 2 คน โดยมีแรงงานเสริมเข้ามาช่วยบ้าง ซึ่งมีเพียงพอสำหรับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพราะเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการทำเกษตรแบบผสมผสาน สามารถทำกิจกรรมหลายกิจกรรมในเวลาเดียวกัน ถ้าเกษตรกรมีการบริหารจัดการเรื่องเวลาและการทำงานกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ โดยมีการจ้างแรงงานเพิ่มในช่วงที่มีงานมากและช่วงที่เก็บเกี่ยวผลผลิต

ความสนใจของสมาชิกในครอบครัว

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ประเด็นเกี่ยวกับความสนใจของสมาชิกในครอบครัวในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรแสดงความเห็นว่า “สมาชิกในครอบครัว มีความสนใจการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และอบรมในหลักสูตรต่างๆ” (สำเนาฯ พึ่งมา. 2551:สัมภาษณ์) และเกษตรกรแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “สมาชิกในครอบครัวมีความสนใจเรื่องการทำเกษตร ลูกชาย เรียนต่อด้านเกษตร 1 คน และสมาชิกคนอื่นในครอบครัวเข้ามาช่วยเหลือในการทำเกษตรบ้างเป็นครั้งคราว” (เสน่ห์ โคมศรี. 2551:สัมภาษณ์)

การวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า สมาชิกในครัวเรือนที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีความสนใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยการเข้าร่วมอบรมในหลักสูตรต่างๆ และเข้ามาช่วยเหลือสมาชิกที่เป็นแรงงานหลักในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นครั้งคราว

1.2.2 การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

การดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องอาศัยการสื่อสารและการขับเคลื่อนกิจกรรมตามโครงการระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและเกษตรกร ให้มีความรู้ความเข้าใจที่สอดคล้องกัน จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการแสดงความคิดเห็นว่า “จากการเข้าร่วมโครงการฯ ได้เข้าอบรมด้านเกษตรทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับคำแนะนำคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ เป็นประจำ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น และเปลี่ยนความคิดจากการทำการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำเกษตรผสมผสาน” (ทิม คณะเสน.2551:สัมภาษณ์) และเกษตรกรแสดงความคิดเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า

เคยเข้ารับการอบรมเป็นประจำโดยเจ้าหน้าที่ให้การแนะนำและให้ปัจจัยการผลิตต้นทุน มีเจ้าหน้าที่เข้ามาในพื้นที่เพื่อดูแลให้คำปรึกษาามีเครือข่ายให้เกษตรกรรู้ทั้งหมดบ้าน เจ้าหน้าที่จะเข้ามาคลุกคลีและเข้ามาเยี่ยมเยียนที่บ้าน ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น เมื่อเข้ารับการฝึกอบรมจะนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตน ถ้าทำแล้วไม่ได้ผลก็ล้มเลิก เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

(สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551:สัมภาษณ์)

โดยเกษตรกรให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ตอนแรกฟังจากพระราชดำรัสยังไม่เข้าใจ แต่เมื่อได้รับการอบรมและอ่านหนังสือก็มีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น” (กำไล พับบวรจ.2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ เป็นประจำ โดยเกษตรกรได้รับคำปรึกษาแนะนำจากเจ้าหน้าที่ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเปลี่ยนทัศนคติในการทำเกษตรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสาน และสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ปัจจัยที่ทำให้โครงการประสบผลสำเร็จ ต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ศูนย์ฯ จัดขึ้นเพราะจะทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่จนประสบผลสำเร็จ

1.2.3 ความตั้งใจของเกษตรกร

โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางให้เกษตรกรดำเนินการปรับเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การที่จะทำให้โครงการประสบผลสำเร็จ ความตั้งใจของเกษตรกรมีส่วนสำคัญว่าเกษตรกรมีความสนใจ ความสมัครใจ และความพยายามในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับความตั้งใจของเกษตรกร พบว่า

เริ่มเข้าร่วมโครงการตั้งแต่ปี 2536 เนื่องจากแต่เดิมปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างเดียว มีความสนใจเนื่องจากเห็นพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เสด็จพระราชดำเนินภาคอีสานทางโทรทัศน์ จึงขอยืมเงินพี่สาวมาลงทุน 40,000 บาท มาดำเนินการตามแนวทางทฤษฎีใหม่ โดยการขุดบ่อ เริ่มจากจุดเล็ก ๆ ขุดบ่อ 20,000 บาท ที่เหลือซื้อพันธุ์มะม่วง กระท้อน ขนุน มะพร้าว เริ่มทำที่ละน้อย ทำแค่กำลังพอไหวไม่มีการจ้างแรงงาน ทางศูนย์ฯจึงเข้ามาให้การสนับสนุน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 –พ.ศ.2542 ใช้เวลาทำเกษตรถึง 6 ปี จึงประสบความสำเร็จ

(สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551:สัมภาษณ์)

ในประเด็นเดียวกันเกษตรกรแสดงความคิดเห็นว่า

เดิมปลูกมันสำปะหลังอย่างเดียวขาดทุนเยอะรายได้น้อย เลยกินทำ และมีเจ้าหน้าที่มาแนะนำ และแจกพันธุ์ไม้มาปลูก แต่ไม่ได้สนับสนุนแหล่งน้ำ ต่อมาทางศูนย์ฯ เริ่มทำแหล่งน้ำให้เกษตรกร จึงหันมาทำเกษตรด้านนี้โดยเฉพาะ เปลี่ยนแปลงทำอย่างอื่นไม่ได้เลย เพราะถ้าทิ้งจะเสียหาย ต้นไม้ใช้ระยะเวลา 2-3 ปีกว่าจะได้ผลผลิต ซึ่งระหว่างนั้นต้องอาศัยรายได้จากพืชล้มลุก พืชสวน ผักสวนครัวเป็นหลักทำให้อยู่ได้ และมีรายได้จากการทำนา ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่มีเวลาหยุด เริ่มทำตั้งแต่ ปี พ.ศ.2540 จนประสบผลสำเร็จ ประมาณปีพ.ศ.2544 ใช้เวลาประมาณ 4 ปี ถึงจะได้ผลผลิตครบทุกอย่าง ถ้าปลูกไม้อย่างเดียวไม่ได้ต้องคิดผสมผสานกับการปลูกพืชอย่างอื่น ขึ้นกับความขยัน ต้องใช้ความอดทน ต่อไปก็คอยเก็บเกี่ยวผลผลิต

(เสน่ห์ โฉมศรี. 2551:สัมภาษณ์)

ทำนองเดียวกันเกษตรกรแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “เริ่มแรกทำนาอย่างเดียว มีความสนใจจึงกู้ ธกส. มาขุดร่องทำสวน เมื่อก่อนเป็นไร่นาสวนผสมมีความสนใจและตั้งใจทำในพื้นที่ สมัครใจปรับเปลี่ยนหันมาทำทฤษฎีใหม่ ในปีแรกไม่ได้ผลผลิตเลยเพราะสภาพดินที่ปรับปรุงมาทำให้ยังไม่มีผลผลิต จนกระทั่งทำได้ประมาณ 5 ปี จนประสบผลสำเร็จ” (มณฑนา ยะอะนันต์. 2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความสนใจและสมัครใจที่จะปรับเปลี่ยนที่ดินทำกินจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรผสมผสาน โดยเกษตรกรต้องใช้ความขยันหมั่นเพียร และความอดทน เนื่องจากในระยะเริ่มต้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ยังไม่มีผลผลิตต้องใช้ระยะเวลาและรายได้จากทางอื่น พร้อมทั้งเกษตรกรจะต้องยึดมั่นในแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงจะดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งความตั้งใจของเกษตรกรนั้นส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ

1.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

ด้านความร่วมมือระหว่างเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า “มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านแรงงานระหว่างเกษตรกร เช่น การเก็บเกี่ยวผลผลิต ส่วนวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรมีเป็นของตนเอง เนื่องจากต้องใช้ทุกวัน” (สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551:สัมภาษณ์) ขณะที่เกษตรกรบางรายแสดงความคิดเห็นว่า “ทำเท่าที่แรงงานของตนทำไหว บางอย่างมีการจ้างแรงงานบ้าง เช่น การจ้างขุดมันสำปะหลัง ถ้าเป็นญาติก็มีการช่วยเหลือซึ่งกันในด้านแรงงานกันบ้าง เช่น การตัดหญ้า และมีการยืมอุปกรณ์ทางการเกษตร เนื่องจากมีจำนวนไม่เพียงพอ” (กำไล พับบรจ. 2551:สัมภาษณ์) และมีเกษตรกรบางส่วนให้ความเห็นที่แตกต่างกันว่า “การทำงานไม่มีการถือแรงกัน เนื่องจากทำงานคนละแบบกัน ทำเฉพาะในครอบครัว ถ้ามีความจำเป็น เช่น การใส่ปุ๋ยเพื่อให้ทันต่อฤดูกาลก็จะใช้การจ้างแรงงานบ้าง และจะมีวัสดุอุปกรณ์เป็นของตนเองครบ เนื่องจากจำเป็นต้องใช้ ไม่มีการยืมเพื่อนบ้าน” (สมโชติ บุญมี. 2551:สัมภาษณ์) และในประเด็นเดียวกันเกษตรกรแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “มีการจ้างแรงงาน เนื่องจากปัจจุบันไม่มีการถือแรงกัน ส่วนด้านวัสดุอุปกรณ์ มีการยืมวัสดุอุปกรณ์กันบ้าง บางอย่างที่เราไม่มีก็มีการยืมเพื่อนบ้าน ถ้าเพื่อนบ้านไม่มีอะไรก็มายืมบ้านเรา เป็นการแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์กัน เช่น จอบ ถังฉีดยาและวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ” (วรลักษณ์ บุสดีวงศ์. 2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานมากก็สามารถทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ เกษตรกรจึงสามารถทำเองภายในครัวเรือนโดยมีการช่วยเหลือทางด้านแรงงานจากญาติพี่น้องบ้าง โดยจะจ้างแรงงานในช่วงที่มีงานมากและช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตในส่วนวัสดุอุปกรณ์เกษตรกรจะมีเป็นของตนเองในทุกครัวเรือน เนื่องจากมีความจำเป็นต้องใช้เป็นประจำ โดยมีการช่วยเหลือวัสดุอุปกรณ์กันบ้างเมื่อมีจำนวนไม่เพียงพอ

ด้านการติดต่อสื่อสาร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประเด็นเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า “มีเพื่อนบ้านที่ตั้งใจทำมาขอคำแนะนำ เนื่องจากสนใจ

ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยได้มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทำปุ๋ยพืชสด เนื่องจากที่บ้านเป็นศูนย์
 สาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพ” (นภา เข้มมุข. 2551: สัมภาษณ์) ทำนองเดียวกันเกษตรกรแสดงความเห็นเพิ่มเติม
 ในประเด็นเดียวกันว่า “มีการถ่ายทอดให้กับเกษตรกรรายอื่นเมื่อไปอบรมมา และมีการทำตามแต่ก็ไม่ค่อย
 ได้ผล แต่ก็มีทำให้ความรู้ต่อไป เช่น เรื่องน้ำหมัก สูตรน้ำหมักต่างๆ ที่นำมาใช้ ที่เราทำจนประสบ
 ผลสำเร็จ” (บุญชู เครืออิน. 2551: สัมภาษณ์) ถ้าพิจารณาถึงประเด็นการให้คำแนะนำคำปรึกษาและ
 การได้รับคำแนะนำจากเพื่อนเกษตรกร พบว่า “มีเกษตรกรรายอื่นสนใจเข้ามาดูการทำเกษตร
 ในพื้นที่มาก เช่น การปลูกมะละกอ และซื้อเพื่อนำกลับไปปลูกมีความสนใจมาศึกษาในพื้นที่ เนื่องจาก
 มีผลผลิตหลายอย่าง และมีการให้ความรู้และแนะนำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ฯ เช่น การทำปุ๋ยน้ำและ
 การทำปุ๋ยแห้ง เพื่อใช้แทนปุ๋ยเคมี” (สมโชติ บุญมี. 2551: สัมภาษณ์) และเกษตรกรแสดงความคิดเห็น
 สนับสนุนว่า “มีเพื่อนบ้านมาดู และให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องการปลูกพืชคลุมดิน การปลูกแฝกรอบโคน
 ต้นไม้ เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้ดิน ป้องกันการพังทลายของดิน และเป็นการกักเก็บน้ำไว้รอบโคนต้นไม้
 ให้แก่เพื่อนบ้านที่สนใจ และได้รับคำแนะนำด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่จากเกษตรกรที่ประสบ
 ผลสำเร็จ” (วิไลวรรณ เข้มมาลัย. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการถ่ายทอดความรู้และ
 ให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกรรายอื่นที่สนใจ ในเรื่องที่ตนเองดำเนินการจนประสบผลสำเร็จ พร้อม
 ทั้งมีการขอคำปรึกษาแนะนำเรื่องที่ตนเองมีปัญหาจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จรายอื่นๆ

1.2.5 ทักษะของเกษตรกร

1.2.5.1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญา
 เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นผู้นำโครงการไปปฏิบัติ มีบทบาทในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ
 และให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำความรู้ไปบริหาร
 จัดการพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้หลักการทฤษฎีใหม่ โดยมีเป้าหมายให้เกษตรกร
 มีรายได้ตลอดทั้งปี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจ
 พอเพียง การที่เกษตรกรสามารถนำความรู้ไปบริหารจัดการพื้นที่ได้เป็นผลสำเร็จหรือไม่ ทักษะของ
 เกษตรกรที่มีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีผลต่อโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยสามารถแยก
 ประเด็นการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

1.2.5.1.1 ความรู้ความสามารถ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการประเด็นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ
 ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยเกษตรกรแสดงความคิดเห็นว่า

เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดในเชิงวิชาการทุกคน เจ้าหน้าที่หลักที่เข้ามาช่วยเหลือคือเจ้าหน้าที่จากกรมพัฒนาที่ดิน ส่วนเจ้าหน้าที่กรมอื่นๆ เช่น ปศุสัตว์ ประมง หรืองานส่งเสริม จะต้องเข้าไปรับคำปรึกษาที่ศูนย์ฯ มีการให้คำแนะนำปรึกษาและช่วยเหลือเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตร การปลูกพืช การปรับปรุงพันธุ์ แนะนำพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นดินและการนำไปปฏิบัติในพื้นที่

(สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551:สัมภาษณ์)

ประเด็นเดียวกันเกษตรกรแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “เจ้าหน้าที่ที่มีการให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องต่างๆ น่าจะเก่งถึงมาแนะนำเราได้ บางครั้งอาจไม่ได้เก่งทุกอย่าง แต่สามารถให้ความรู้ด้านการเกษตร แต่เมื่อนำมาปฏิบัติก็ต้องใช้ความรู้ที่ตนเองมีมาร่วมด้วย บางเรื่องที่เราไม่รู้ เช่น การทำปุ๋ยชีวภาพ เจ้าหน้าที่ก็มาแนะนำวิธีการทำ ทำให้เราได้รู้และสามารถทำได้” (สมโชติ บุญมี. 2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ สามารถถ่ายทอดความรู้ และให้คำปรึกษาคำแนะนำทางด้านการเกษตร การปรับปรุงบำรุงดิน ตลอดจนการเข้ามาช่วยเหลือในการปฏิบัติงานในพื้นที่ของเกษตรกร

1.2.5.1.2 ความมุ่งมั่นและทุ่มเท

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ เกี่ยวกับความมุ่งมั่นและทุ่มเทของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแสดงความคิดเห็นว่า “เจ้าหน้าที่ที่มีความมุ่งมั่นทุ่มเท บางครั้งประสบปัญหาบกรวนจากศัตรูพืชเจ้าหน้าที่ก็มาให้คำปรึกษาแม้จะเป็นเวลาออกราชการ ถ้าเกษตรกรกลุ่มใดเริ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่เจ้าหน้าที่ก็ต้องเข้ามาแนะนำให้จนประสบผลสำเร็จเมื่อเกษตรกรทำสำเร็จเจ้าหน้าที่ก็จะไปดูแลรายอื่นหรือกลุ่มอื่นต่อไป” (เสนห์ โคมศรี. 2551:สัมภาษณ์) ในประเด็นเดียวกันเกษตรกรให้ความเห็นสนับสนุนว่า “เจ้าหน้าที่นั้นนอกเวลาราชการก็แวะเวียนมาเยี่ยมเยียนแบบเป็นกันเองเป็นเหมือนญาติและแนะนำหลายๆ อย่าง” (นภา เข้มมุข. 2551:สัมภาษณ์) ขณะที่เกษตรกรบางรายแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีเจ้าหน้าที่เข้ามาในพื้นที่ซึ่งแต่ก่อนจะมีเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลและให้คำแนะนำอยู่บ่อยๆ” (กำไล พับบวรจ. 2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากมีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงานแม้จะไม่ใช่เวลาราชการ ก็ให้ความสนใจดูแลเป็นอย่างดีแต่ในบางพื้นที่เจ้าหน้าที่ไม่ค่อยได้ลงพื้นที่อาจเนื่องมาจากจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีน้อยทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง ดังนั้นศูนย์ฯ จึงควรเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในโครงการ

1.2.5.2 หลักสูตรสนับสนุนการผลิต

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้จัดฝึกอบรมแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ในหลักสูตรการเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจทางด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ และมีทางเลือกในการประกอบอาชีพการเกษตร ตลอดจนทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับหลักสูตรสนับสนุนการผลิตด้านการฝึกอบรมเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรแสดงความคิดเห็นว่า “มีความหลากหลายและตรงกับความต้องการ ถ้าหลักสูตรใดตรงกับความต้องการก็เข้าร่วมฝึกอบรม เริ่มแรกเข้าร่วมอบรมเดือนละครั้งหรือ 2 ครั้ง หลักสูตรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ การปลูกหญ้าแฝก มีการถามชาวบ้านก่อนเมื่อเข้าอบรมแล้วว่าชอบแบบไหน วิเคราะห์ดูความต้องการของเกษตรกรแล้วค่อยไปจัดหลักสูตรฝึกอบรม” (เสนห์ โคมศรี. 2551:สัมภาษณ์)

ในประเด็นเดียวกันเกษตรกรมีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า

หลักสูตรตรงกับความต้องการของเกษตรกรเนื่องจากเป็นความรู้ด้านการเกษตรครบทุกด้าน หลักสูตรที่จัดขึ้นมีความหลากหลายและทำอย่างทั่วถึง มีเจ้าหน้าที่เข้าไปชี้แจงในหมู่บ้าน ศูนย์มีการประชุมร่วมกันว่าเกษตรกรต้องการความรู้และมีปัญหาใดบ้างเพื่อนำมากำหนดหลักสูตร หรือถ้าเราพร้อมเมื่อไร และสามารถจัดกลุ่มได้ ก็รวมกลุ่มเข้าไปบอกที่ศูนย์ ว่าทางกลุ่มมีความต้องการเรื่องใด ทางศูนย์ ก็จะดำเนินการจัดฝึกอบรม

(วรลักษณ์ บุสดีวงษ์. 2551:สัมภาษณ์; และ บุญชู เครืออ่อน. 2551: สัมภาษณ์)

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการศึกษาดูงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า “มีการศึกษาดูงานพื้นที่ในศูนย์ และนำมาปฏิบัติในพื้นที่ของตน ถ้าอะไรทำไม่ได้ก็นำมาปรับให้เข้ากับพื้นที่เพื่อให้เกิดความสมดุลในพื้นที่เนื่องจากน้ำมีน้อย ทางศูนย์จะแนะนำทางด้านการตลาดให้ ถ้าปลูกพืชที่ทางศูนย์แนะนำแต่เกษตรกรสามารถหาตลาด และนำไปขายเองได้” (เสนห์ โคมศรี. 2551:สัมภาษณ์)

ในประเด็นเดียวกันเกษตรกรรายอื่นแสดงความคิดเห็นสนับสนุนว่า “เคยไปศึกษาดูงานรอบๆศูนย์ และนำความรู้มาปรับใช้ในพื้นที่บ้าง อะไรที่ได้ผลดีก็ทำต่อไปอะไรที่ไม่ได้ผลก็มีการปรับเปลี่ยน” (นภา เข้มมุข. 2551:สัมภาษณ์) จากประเด็นดังกล่าวเกษตรกรให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “การศึกษาดูงานให้ความรู้ได้มาก เคยไปดูงานที่วังน้ำเขียวและนำมาปรับใช้ในพื้นที่ เราได้เห็นของจริงทำให้นึกภาพออกมากกว่าการนั่งอบรมในห้อง และนำมาปฏิบัติในพื้นที่ได้” (กำไล พับบรจ. 2551:สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรสนับสนุนการผลิตตรงต่อความต้องการของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเนื่องจากเป็นความรู้ทางด้านการเกษตรครบทุกด้านและหลักสูตรมีความหลากหลายและทำได้อย่างทั่วถึง และจากการศึกษาดูงานทั้งในและนอกสถานที่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถนำมาความรู้มาปรับใช้เพื่อให้เหมาะกับสภาพพื้นที่ของตน

2. การวิเคราะห์ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่เกษตรกร ให้เกษตรกรตระหนักว่าการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดทั้งปี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ จะพิจารณาจากเอกสารประกอบกับข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำโครงการไปปฏิบัติ โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ผลสำเร็จของโครงการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จากวัตถุประสงค์ของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถแยกการวิเคราะห์ผลสำเร็จออกเป็น ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด
3. เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี
4. เกษตรกรดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีบทบาทหน้าที่ในการเป็นศูนย์เรียนรู้ สถาน “ศึกษา” และให้การ “พัฒนา” ไปพร้อมกัน กล่าวคือ มีหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย และแสวงหาแนวทางพัฒนาถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรสาขาต่างๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับ

สภาพแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายในการนำผลการศึกษาดทดลองที่ประสบความสำเร็จแล้วขยายผล ไปสู่เกษตรกรในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และหมู่บ้านขยายผล เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการประกอบอาชีพ เพื่อการดำรงชีวิต รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการขยายผลโดยปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรตัวอย่าง หรือ กลุ่มอาชีพต่างๆ โดยเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการแสดงความเห็นว่า

ได้รับทราบการเข้าร่วมโครงการ จากการมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ มาให้คำแนะนำ และได้รับข่าวสาร ต่างๆ จากวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน คลื่นความถี่ 92.75 เมกะเฮิร์ต จะออกอากาศทุกวัน จันทร์ พุธ และศุกร์ โดยมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ให้ความรู้ด้านการเกษตรวันละครึ่งชั่วโมง เป็นการเสริมความรู้อย่างมาก ตอนฟัง จากพระราชดำรัสเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ยังไม่ค่อยเข้าใจมากนัก แต่เมื่อเข้าร่วมโครงการและเข้ารับ การอบรมทำให้เข้าใจมากขึ้น

(กำไล พับบรจ. 2551: สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า

เทคนิคที่ศูนย์ฯ นำมาใช้ในการเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร โดยการ ใช้วิธีการหลายๆ อย่าง ร่วมกัน เช่น การจัดฝึกอบรม การเข้าไปประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ การแจกเอกสาร และการจัดทำแปลงสาธิต เป็นการส่งเสริมความรู้ เพราะเกษตรกรได้ความรู้จากเจ้าหน้าที่โดยตรง เน้นส่งเสริมด้านการเกษตรทุกด้าน ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ความรู้ด้านการปลูกพืชผล การเลี้ยงปลา ทำให้มีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น สามารถ ปลูกพืชหมุนเวียนตลอดทั้งปี

(เสน่ห์ ใจมศรี. 2551: สัมภาษณ์)

โดยเกษตรกรแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการฯ สิ่งที่เราไม่รู้ก็ได้อู เช่น พลังงานทดแทนโดยการนำของเหลือใช้มาทำประโยชน์ ทำให้มีกลุ่มทำนา กลุ่มปลูกถั่วเหลือง กลุ่มปลูกมะม่วงส่งออก มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ถ้าสภาพ อากาศไม่อำนวยก็ต้องมีการประยุกต์ให้เข้ากับฤดูกาล”(บุญชู เครืออื่น. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นนี้หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความคิดเห็นว่า

ศูนย์ฯ มีการประชาสัมพันธ์โครงการ ในหมู่บ้าน โดยการเข้าไปประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ มีการแจก เอกสาร ให้เกษตรกรเข้ามาฝึกอบรม มีการวางแผนการฝึกอบรม หลักสูตรการฝึกอบรมมีการเชื่อมโยง

กับผลงานวิชาการ เกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมบางปีเกินเป้าหมาย เป็นการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตรให้เกษตรกร ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น เพราะมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาอยู่เสมอ

(ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

ในส่วนของผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “การเข้าร่วมโครงการเป็นการส่งเสริมความรู้ด้านต่างๆ เช่น ด้านการผสมเทียมปลา การขยายพันธุ์ไม้ผล การปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ จากการติดตามประเมินผล เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและนำไปปฏิบัติในพื้นที่ได้” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการ ชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและทราบวัตถุประสงค์หลักของโครงการเนื่องจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเกษตรทฤษฎีใหม่ให้แก่เกษตรกรที่สนใจและเข้าร่วมโครงการให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่ โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

2. การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์

สูงสุด

ในการถ่ายทอดความรู้การเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เกษตรกรตระหนักว่าการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยที่เกษตรกรสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนได้นั้น จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินการปลูกพืชจากระบบเชิงเดี่ยวเป็นระบบเกษตรผสมผสาน โดยเกษตรกรแสดงความคิดเห็นว่า “เดิมปลูกมันสำปะหลังพันธุ์พื้นเมืองอย่างเดียวพอเข้าร่วมโครงการก็เปลี่ยนแปลงภายในปีนั้นเลยหันมาทำเกษตรผสมผสาน แบ่งพื้นที่ที่ดิน 40 ไร่ แบ่งสัดส่วนพื้นที่ทำนา 10 ไร่ ปลูกมันสำปะหลัง 10 ไร่ ปลูกไม้ผลและพืชผัก 10 ไร่ บ่อ 2 ไร่ ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ 8 ไร่ ทำแล้วได้ผลผลิตเป็นอย่างดี” (เสนห์ โคมศรี. 2551: สัมภาษณ์) โดยเกษตรกรแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “แต่เดิมปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างเดียว เมื่อเข้าร่วมโครงการจึงมีการแบ่งสัดส่วนที่ดิน 24 ไร่ โดยแบ่งเป็นทำนา 6 ไร่ พืชผักพืชสวน 15 ไร่ บ่อน้ำ 2 ไร่ ที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ 1 ไร่ แม้อ่อนน้ำมีน้อยประมาณ 20% แต่ก็พอใช้” (สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า “เกษตรกรเมื่อเข้าร่วมโครงการสามารถปรับเปลี่ยนระบบการปลูกพืชจากพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสาน โดยมีประมาณ

200 – 300 ราย บางรายสามารถเป็นแกนนำและเป็นแบบอย่างในการดูงานของเกษตรกรรายอื่นๆได้” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทำให้พบปัญหาในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการตามหลักการของทฤษฎีใหม่ คือ “เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตใช้น้ำฝนจะมีปัญหาและข้อจำกัดเรื่องน้ำ พอเข้าหน้าแล้ง น้ำมีน้อย กิจกรรมการเพาะปลูกจะลดลง แต่ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องน้ำการดำเนินการกิจกรรมการเกษตรก็สามารถทำได้ตลอดปี ศูนย์ฯ จึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการทศวรรษของเกษตรกรให้ทำการเกษตรแบบผสมผสานแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างเดียว” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล แสดงความคิดเห็นว่า

เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไป ถ้าเห็นผลเร็วก็ปรับไป ถ้ายังไม่เห็นผลก็ค่อยๆทำการปรับเปลี่ยนซึ่งยังมีน้อย เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพพื้นที่เป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ และแหล่งน้ำของเกษตรกรเป็นอุปสรรคในการทำเกษตร โดยเป็นปัจจัยสำคัญที่จะชี้ว่าเกษตรกรสามารถทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้หรือไม่ ศูนย์ฯจึงต้องไปดำเนินการออกไปสำรวจพื้นที่เพื่อนำมาแก้ปัญหาให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการที่ดินและน้ำในพื้นที่ของตน

(ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นเดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการมีหลายคนที่ปรับเปลี่ยนจากปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสาน แต่มีส่วนน้อยที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเหมือนเดิม เนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนระยะเริ่มต้นและต้องใช้ความพยายามจนกว่าจะได้ผลผลิตหรือประสบผลสำเร็จ” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

การวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการพื้นที่ใช้ประโยชน์ในแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวคิดการจัดสรรพื้นที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการแบ่งสัดส่วน 30:30:30:10 คือ สระน้ำ – นาข้าว – ปลูกพืช – ที่อยู่อาศัยและโรงเรือน ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีการแบ่งสัดส่วนใกล้เคียงตามหลักการทฤษฎีใหม่แม้จะไม่ตรงตามหลักการโดยตรง เนื่องจากมีปัญหาด้านสภาพพื้นที่และข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำ แต่เกษตรกรก็สามารถจัดสรรพื้นที่ในการทำเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรรอบๆสระน้ำปลูกพืชแบบผสมผสาน อีกส่วนจะเป็นพื้นที่ทำนาและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนแรงงานในครัวเรือน ในการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ตามหลักการทฤษฎีใหม่สามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศในแต่ละพื้นที่ โดยมีเป้าหมายในการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

ประชากรในบริเวณหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหมู่บ้านขยายผล ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม และการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตร เป็นระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เกษตรกรจึงมีความประสงค์ที่จะเข้าเป็นเกษตรกรในโครงการ เนื่องจากเกษตรกรมีความสนใจและต้องการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน เพื่อลดความเสี่ยงจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว(มันสำปะหลัง) มีทางเลือกในการปลูกพืชมากขึ้น เป็นการเพิ่มรายได้ในครัวเรือน เพื่อให้เพียงพอต่อรายจ่ายที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า เมื่อเกษตรกรปรับเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือเกษตรผสมผสานสามารถลดต้นทุนการผลิตลง ทำให้รายได้เพิ่มมากขึ้นกว่าก่อน และมีรายได้ตลอดทั้งปี โดยเกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นว่า

รายได้เพิ่มขึ้น รายจ่ายลดน้อยลง เนื่องจากต้นทุนการผลิตลดลงเพราะพืชผักที่เหลือจากการขายก็นำมาทำปุ๋ยหมัก เมื่อมีการปลูกผักก็ใช้น้อยลงแทบไม่ใช้เลย ใช้น้อยกว่าได้ประโยชน์จากผัก คือ ก้านน้ำ ก้านดินไหล ก้านปุ๋ยไหลออก และได้ประโยชน์จากใบปิดโคนต้น เม่ากลายเป็นปุ๋ยทำให้ดินร่วนซุยขึ้น ผลผลิตเพิ่มขึ้น ทำปุ๋ยคอกน้อยลง เมล็ดพันธุ์ไม่ต้องซื้อ 3 – 4 ปี แล้ว ใช้เพียงแต่แรงงานในการทำเกษตร รายได้ดีกว่าการทำงาน รายได้เป็นบางระยะแต่ก็มีมาเรื่อยๆ ตอนนี้แทบไม่ต้องลงทุนอะไรเลย แต่ก่อนมีเงินเหลือเก็บ แต่ก็ต้องเอาไปขาดทุนกับธุรกิจพอหันมาทำการเกษตรอย่างเดียว ก็มีเงินออมเหลือออกมาอยู่บ้างไม่ต้องกู้

(นภา เข้มมุข. 2551:สัมภาษณ์)

ขณะที่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรายอื่นให้ความเห็นสนับสนุนว่า “รายได้เพิ่มมากขึ้น จากเดิมที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวรายได้ประมาณ 40,000.-บาท เมื่อหันมาทำทฤษฎีใหม่ มีรายได้ประมาณ 200,000 บาท หักต้นทุนแล้วได้ประมาณแสนกว่าบาท มีเงินสำหรับใช้ในการทำเกษตรต่อไป ค่าใช้จ่ายด้านอาหารบริโภคของครัวเรือนลดลง เนื่องจากไม่จำเป็นต้องซื้อพืชผักสวนครัว” (สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551:สัมภาษณ์) และมีเกษตรกรให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ผลผลิตในพื้นที่เพิ่มขึ้นได้ผลผลิตดีจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ข้าวประมาณ 60 ถังต่อไร่ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารลดลงทำให้รายได้เพิ่มมากขึ้น มีรายได้ตลอดทุกวัน ส่วนใหญ่มาจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรพืชผักสวนครัว รายได้ประมาณ 60,000 บาทต่อปี มีเงินฝากประจำ 3,000 บาทต่อเดือน” (สุชาติ แซ่ฮึง. 2551:สัมภาษณ์) ในทำนองเดียวกันหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความเห็นว่า

จากการทำทฤษฎีใหม่ทำให้มีอาหารรับประทานในครัวเรือน ส่วนที่เหลือก็นำมาขาย ค่าใช้จ่ายด้านอาหารบริโภคในครัวเรือนลดลง มีเกษตรกรหลายรายที่ทำทฤษฎีใหม่แล้วหนี้สินลดลง รายได้ค่อยๆ เพิ่ม มีรายได้หลายทาง เนื่องจากสามารถลดต้นทุนการผลิตของยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมี โดยใช้สารสกัดจากพืช

ขับไล่แมลง สามารถใช้ปุ๋ยชีวภาพทดแทนปุ๋ยเคมี ซึ่งทำได้เอง ผลผลิตในพื้นที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการใช้ปุ๋ยพืชสด สภาพดินดีขึ้น ทำให้ดินร่วนซุย มีอินทรีย์วัตถุในดินเพิ่มมากขึ้น สารอาหารในดินเพิ่มขึ้น

(ชวน พึ่งขึ้น. 2551: สัมภาษณ์)

ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า “ผลการเปรียบเทียบเกษตรกรระหว่างก่อนเข้าร่วมโครงการกับเมื่อเข้าร่วมโครงการแล้ว พบว่า “ค่าใช้จ่ายลดลง ผลผลิตสูงขึ้นเพิ่มจาก 40 ถังต่อไร่ เป็น 60 ถังต่อไร่โดยไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมี มีรายได้ประจำประมาณ 200 - 300 บาทต่อวัน มีรายได้ตลอดปี โดยแต่ก่อนมีรายได้จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวซึ่งใช้เวลาประมาณ 2 -3 เดือน” (สมบูรณ์ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการ ชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ เพราะต้นทุนการผลิตลดลงทำให้รายได้เพิ่มขึ้นและเพียงพอสำหรับใช้ในชีวิตรประจำวัน แม้ว่าจะไม่ร่ำรวยมากนักแต่สามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องดิ้นรน นอกจากนี้บางกลุ่มยังมีเงินเหลือเก็บเพราะสามารถนำผลผลิตที่ได้มาบริโภคในครัวเรือนโดยไม่ต้องซื้อ และมีรายได้จากการขายผลผลิตในครัวเรือนเป็นประจำ ทำให้มีรายได้ตลอดทั้งปี

4. การดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ปลูกฝังให้เกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และหมู่บ้านขยายผล ตระหนักถึงพระราชดำริที่ว่า “การพัฒนาคือให้สามารถดำรงชีวิตได้แบบพออยู่พอกินสามารถพึ่งพาตนเองได้” จึงได้แนะนำส่งเสริมให้ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ซึ่งเป็นการเกษตรผสมผสาน เหมาะสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินขนาดเล็ก 10-15 ไร่ โดยมีการจัดแบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วน จากการศึกษา พบว่า เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการและปฏิบัติตามหลักการทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ของตนจนประสบความสำเร็จ เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกิน ก่อนที่พัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น ดังนี้

4.1 สิ่งอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน

การดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่เกษตรกรสามารถอยู่ได้อย่างพออยู่ได้โดยไม่ต้องดิ้นรน เนื่องจาก มีการปลูกข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนได้ตลอดปีโดยไม่ต้องซื้อ การมีน้ำใช้และได้ใช้ประโยชน์จากสระเก็บน้ำตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ การมีผลผลิตไม้ผลและพืชผักไว้บริโภคในครัวเรือน การเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน และการมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแสดงความเห็นเห็นว่า “พืชผักก็ปลูกเอง กินโดยคำนึงถึงคุณค่าและประโยชน์ทางสารอาหาร

มากกว่าความต้องการอยากกิน เลี้ยงปลาและปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินในครอบครัวที่เหลือก็นำไปขาย เป็นการแลกพืชผักหรือเนื้อสัตว์อื่น มีเงินเหลือเก็บเหลือออม และมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง” (นภา เข็มमुख. 2551:สัมภาษณ์) และเกษตรกรบางรายแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “แหล่งน้ำใช้ มี 3 บ่อเพียงพอตลอดปี รอน้ำฝนเติมน้ำในบ่อ ทำนาปีละครั้งและมีข้าวเพียงพอตลอดปี โดยแบ่งเป็น เก็บไว้กินและเก็บไว้ทำพันธุ์ข้าวในปีต่อไปไม่ได้ขาย พืชไร่พืชสวนมีเพียงพอที่เหลือก็นำไปขาย เลี้ยงไก่พื้นเมืองและเลี้ยงปลาในบ่อ ทำให้มีอาหารบริโภคเพียงพอตลอดปี” (สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551:สัมภาษณ์)

ขณะที่หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความคิดเห็นว่า

สิ่งอุปโภคบริโภคของเกษตรกรมีเพียงพอตลอดทั้งปีทั้งข้าว ไม้ผลพืชผัก เนื้อสัตว์ และน้ำสำหรับอุปโภค โดยน้ำที่ใช้ในครัวเรือนจะมาจากบ่อน้ำตื้น น้ำทำนามาจากบ่อที่ทางศูนย์ฯขุดให้ มีขนาด 2,000 คิว และ 1,260 คิว ลึก 3 เมตร บางพื้นที่จะมีน้ำใต้ดินมีการใช้น้ำตามธรรมชาติ และคลองชลประทาน และเกษตรกร จะมีที่อยู่เป็นของตนเอง ลักษณะจะเป็นบ้านไม้ ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ดูสูง

(ชนวน พิงชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โครงการ ชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ คือมีผลผลิตจากข้าว พืชผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ไว้บริโภคอย่างเพียงพอในครอบครัว ลดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร และยังมีเหลือขายเป็นรายได้ ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง

4.2 คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากการพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีฐานะ เศรษฐกิจครอบครัวดีขึ้น สุขภาพกายและใจของคนในครอบครัวดีขึ้น มีงานทำตลอดปี สามารถลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวโดยรวมดีขึ้น ผลการสำรวจ ภาพรวมดัชนีคุณภาพชีวิตของเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ มีการเปลี่ยนแปลงจากเกณฑ์คุณภาพชีวิต ในระดับกลางเป็นระดับสูง เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินลดลง สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแสดงความคิดเห็นว่า “ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ส่งลูกเรียน ซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค มีเงินมาจับจ่ายใช้สอย มีความอบอุ่นในครัวเรือน สุขภาพกายและใจดีขึ้น และไม่ต้องออกไปทำงานที่อื่น” (สำเนา พิงมา. 2551:สัมภาษณ์) ขณะที่เกษตรกรบางรายแสดงความคิดเห็นว่า “ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความอบอุ่นในครอบครัว สุขภาพแข็งแรง รายได้จากการขายผลผลิต

ทางการเกษตรสามารถเก็บเล็กผสมน้อยไว้เป็นทุนให้ลูกๆ อย่างสบาย” (สุชาติ แซ่ฮึง. 2551: สัมภาษณ์) และเกษตรกรบางรายแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มีชีวิตใหม่และมีกำลังใจขึ้นเยอะแม้จะทำในเนื้อที่ไม่มากก็สามารถอยู่ได้
ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น สบายใจ ไม่รู้สึกว่าตัวเองลำบาก แม้คนอื่นจะคิดว่าลำบาก แต่เราก็คิดว่าไม่ลำบาก
ทำไปเรื่อยๆ สุขภาพแข็งแรงไม่เคยเข้าโรงพยาบาลเลย ไม่มีความเครียด คิดว่าตัวเองโชคดี ทำได้ ก็ขายไป
มีเงินใช้ มีเงินเก็บพอสมควร อาชีพที่รักก็คืออาชีพทางการเกษตร รักเพราะเราทำได้ เป็นอาชีพที่ทำได้
ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น ไม่คิดจะทำอาชีพอื่นอีก เพราะทำแล้วก็ไม่ประสบผลสำเร็จต้องนำเงิน
ทางด้านเกษตรไปลงทุน

(นภา เข็มมูข. 2551: สัมภาษณ์)

ในส่วนของหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความคิดเห็นว่า “ฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกร
ดีขึ้น เป็นลดการออกไปรับจ้างที่อื่น คนที่ทำเกษตรอยู่แล้วก็จะเป็นการลดการเคลื่อนย้ายไปรับจ้างที่อื่น
ส่วนสมาชิกในครอบครัวที่ออกไปรับจ้างเมื่อเห็นคนในครอบครัวประสบผลสำเร็จในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่
ก็กลับมาช่วยทำเกษตร” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) ขณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นว่า
“ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น มีความอบอุ่นในครอบครัว เพราะร่วมกันดำเนินกิจกรรม และมีเวลา
อยู่ด้วยกัน สุขภาพกายและใจดีขึ้นเพราะเป็นการทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์ และลดการเคลื่อนย้าย
แรงงาน เนื่องจากเกษตรกรเริ่มหันมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่มากขึ้น” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
โครงการ ชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตที่ดีโดยมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นมีงานทำ
ตลอดทั้งปี ครอบครัวมีความสุข มีความอบอุ่นอยู่กันอย่างพร้อมหน้า และมีเวลาทำกิจกรรมภายใน
ครอบครัวเนื่องจากไม่ต้องไปทำงานที่อื่น ส่งผลให้เกษตรกรมีสุขภาพกายสุขภาพใจที่ดี คุณภาพชีวิต
ที่ดียิ่งขึ้น

4.3 การพัฒนาความรู้ ความชำนาญ ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร

การดำเนินงานเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่เป็นการสร้างองค์ความรู้การทำเกษตร
อย่างยั่งยืน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการควบคุมคุณภาพของผลผลิตอย่างสม่ำเสมอ และลดต้นทุน
การผลิต จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรสามารถพัฒนาความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการลดต้นทุนการผลิต และนำมาใช้ประกอบอาชีพได้ โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแสดง
ความคิดเห็นว่า “การเข้าร่วมโครงการและเข้ารับการอบรมหลักสูตรต่างๆ สามารถทำน้ยาล้างจาน

น้ำยาซักผ้า น้ำยาถูพื้นไว้ใช้เองและส่วนที่เหลือนำไปขาย มีความรู้ความชำนาญเกิดขึ้น โดยพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรที่สนใจ” (ทิม คณะเสน. 2551: สัมภาษณ์)

มีเกษตรกรบางรายแสดงความคิดเห็นว่า “ยาฆ่าแมลงสามารถทำได้เอง โดยใช้หัวกลอยกับยาสูบ หรือการใช้สะเดา บอระเพ็ด และยาสูบ มาผสมน้ำ ในอัตราส่วน 1 ต่อ 5 ฉีดป้องกันแมลง ถึงแม้ไม่ทำให้แมลงตายแต่ก็สามารถไล่แมลงได้” (วิไลวรรณ เข้มมาลัย. 2551: สัมภาษณ์) ขณะที่เกษตรกรบางรายแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “รับการฝึกอบรมทางด้านปุ๋ยสูตร การผสมเทียม จนกระทั่งเป็นอาสาสมัครผสมเทียมประจำหมู่บ้าน” (สุชาติ แซ่ฮึง. 2551: สัมภาษณ์) ทางด้านหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลแสดงความคิดเห็นว่า “เป็นการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหมอดิน ปราชญ์ชาวบ้าน ทำหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ดิน แนะนำความรู้ในด้านการเกษตร ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เป็นสื่อให้กรมพัฒนาที่ดิน หลักการคัดเลือก คือ มีความเหมาะสมในการเป็นผู้นำสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้ และประสบผลสำเร็จเป็นต้นแบบทางด้านการทำเกษตร” (ชนวน พิงชื่น. 2551: สัมภาษณ์) ทางด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงความคิดเห็นว่า “เป็นการพัฒนาความรู้ในตัวเอง เนื่องจากพืชบางชนิดสามารถนำมาเป็นสมุนไพร ถ้าเจ้าหน้าที่ให้ความรู้และแนะนำเพิ่มเติม เช่น หญ้าดอกขาวสามารถนำมาใช้ร่วมกับสมุนไพรในการรักษาโรค” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ชี้ให้เห็นว่า เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการพัฒนาความรู้ ความชำนาญ ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตรของเกษตรกรโดยเป็นการต่อยอดความรู้ที่เกษตรกรมีอยู่ให้มีความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการควบคุมคุณภาพผลผลิตทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิต และนำไปประกอบอาชีพได้

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัย เรื่อง “การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ และศึกษาผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยได้แยกทำการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยแบ่งประเด็นสำคัญออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่หนึ่ง ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ทั้งด้านหน่วยงานและด้านเกษตรกร โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มบุคคลต่างๆโดยการพิจารณาเลือกแบบเจาะจง ดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านหน่วยงาน

1. ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 1 คน
2. หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล จำนวน 1 คน
3. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ จำนวน 5 คน

ปัจจัยด้านเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 12 คน

ส่วนที่สอง ศึกษาผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มบุคคลต่างๆ โดยการพิจารณาเลือกแบบเจาะจง ดังต่อไปนี้

1. ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 1 คน
2. หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล จำนวน 1 คน
3. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ จำนวน 5 คน
4. เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 12 คน

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

จากการศึกษาการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยปัจจัยด้านหน่วยงานจำนวน 6 ตัวแปร ประกอบด้วย ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย ด้านสมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กร และการขับเคลื่อนกิจกรรม ด้านการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบาย และด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ วิเคราะห์ปัจจัยด้านเกษตรกรจำนวน 5 ตัวแปร ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม ด้านความตั้งใจของเกษตรกร ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน และด้านทัศนคติของเกษตรกร ในการสรุปผลการวิจัยในส่วนนี้จะสรุปผลถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ เมื่อพิจารณาการนำโครงการไปปฏิบัติ พบว่า

1.1 ปัจจัยด้านหน่วยงาน

1.1.1 ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ

1) ด้านเนื้อหาของวัตถุประสงค์ของโครงการ

ความชัดเจนทางด้านเนื้อหาของวัตถุประสงค์ของโครงการฯ มีความชัดเจน แต่ในกระบวนการนำโครงการไปปฏิบัติยังมีความคลุมเครือเรื่องการปฏิบัติตามหลักการของทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเจตคติของเกษตรกรที่มีต่อการปลูกพืชเชิงเดี่ยว อีกทั้งยังมีปัญหาและข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำในพื้นที่ของเกษตรกร ทำให้ไม่สามารถดำเนินการเกษตรตามหลักการทฤษฎีใหม่อย่างแท้จริง จึงต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์ของเกษตรกรและสัดส่วนทฤษฎีใหม่ของพระองค์ท่านนำมาปรับประยุกต์ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยเป็นไปในลักษณะของเกษตรผสมผสาน

2) แนวทางการดำเนินงาน

แนวทางการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยมีการกำหนดแผนงานและวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การคัดเลือกเกษตรกร

ความชัดเจนในการพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรตามวัตถุประสงค์ของโครงการ กระบวนการคัดเลือกเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการฯ มีความชัดเจน โดยคัดเลือกจากเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเกษตรกรต้องมีความพร้อม คือ มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

มีความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนที่ดินทำกินมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน มีความรู้ความเข้าใจในแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความอดทนและความเพียรพยายามในการประกอบอาชีพการเกษตร ซึ่งความชัดเจนในกระบวนการคัดเลือกเกษตรกรเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการไปปฏิบัติ เนื่องจากถ้ากระบวนการคัดเลือกเกษตรกรมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน ในขั้นตอนการนำโครงการไปปฏิบัติ จะทำให้สูญเสียทรัพยากรต่างๆ ของศูนย์ฯ เช่น บุคลากร เวลา และปัจจัยการผลิต

4) การคัดเลือกวิทยากร

โครงการมีความชัดเจนในการคัดเลือกวิทยากรที่มาถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรโดยคัดเลือกวิทยากรที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา และมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรเข้าใจได้ง่ายทั้งภายในหน่วยงาน ภายนอกหน่วยงาน หรือแม้กระทั่งเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ

5) แนวทางการกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมและวิธีการฝึกอบรม

แนวทางในการกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมมีความชัดเจนด้านเนื้อหา คือการนำแนวพระราชดำริมากำหนดหลักสูตร งานศึกษาทดลอง วิจัยของศูนย์ฯ มาเป็นแนวทางในการกำหนดหลักสูตร และความต้องการของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการฯ ในทางปฏิบัติแนวทางกำหนดหลักสูตรจะดูความต้องการของเกษตรกรเป็นหลักโดยอิงจากผลงานวิจัย มีการปูพื้นฐานความรู้ตามแนวพระราชดำริ ส่วนวิธีการฝึกอบรมมีความชัดเจนด้านเนื้อหา เช่น การบรรยาย การสาธิต การอภิปราย การระดมสมอง กรณีศึกษา และทัศนศึกษา ในทางปฏิบัติศูนย์ฯ ใช้วิธีการหลายวิธีมาผสมผสานกันทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อสร้างหลักสูตรให้มีความครอบคลุมในทุกด้าน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อให้เกษตรกรเกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

1.1.2 ด้านสมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย

จากผลการศึกษาข้อมูลในด้านสมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย สามารถสรุปข้อมูลในส่วนนี้ ออกเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1.1.2.1 ด้านโครงสร้างองค์กร

1.1.2.2 ด้านงบประมาณ

1.1.2.3 ด้านบุคลากร

1.1.2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่

1.1.2.1 ด้านโครงสร้างองค์กร

1) โครงสร้างองค์กร จากการศึกษาพบว่า คณะทำงานโครงการฯ มีบทบาทในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ โดยเป็นผู้กำกับ ดูแล และประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในระดับพื้นที่ให้เกิดเอกภาพในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการดำเนินการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการฯ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

2) การมอบหมายงานภายในศูนย์ฯ จากการศึกษาพบว่า มีความเหมาะสม และเป็นไปตามสายการบังคับบัญชาจากบนลงล่าง การมอบหมายงานภายในศูนย์มอบหมายทั้งรูปแบบโดยวาจาและลายลักษณ์อักษร ซึ่งตรงกับความสามารถของบุคลากร แต่ในการปฏิบัติงานมีความซ้ำซ้อน เนื่องจากบุคลากรมีไม่เพียงพอ ทำให้ต้องทำงานหน้าที่หลายด้าน เช่น นักวิชาการจะต้องทำงานธุรการ และลงพื้นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ด้วย

1.1.2.2 ด้านงบประมาณ

งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาจากงบประมาณของสำนักงาน กปร. และงบประมาณของศูนย์ฯ ไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชนหรือต่างประเทศ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมีความเหมาะสม และมีความพอเพียงในการบริหารจัดการด้านการจัดฝึกอบรม การสนับสนุนปัจจัยการผลิต แต่ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรโดยตรง งบประมาณที่ได้รับสนับสนุนบางส่วนไม่ได้รับการอนุมัติ โดยศูนย์ฯ จะต้องนำมาบริหารจัดการให้เพียงพอ ซึ่งเป็นไปในระดับที่สามารถดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้เท่านั้น

1.2.2.3 ด้านบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ สรุปผลได้ดังนี้

1) จำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในงานขยายผล มีไม่เพียงพอในการนำโครงการไปปฏิบัติ เนื่องจากมีปริมาณงานเกินกว่าความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ และในการลงพื้นที่ปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่จะต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน โดยศูนย์ฯ จะต้องดำเนินการจัดสรรอัตรากำลังให้เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งในส่วนของวิทยากรในการฝึกอบรมและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขยายผล

2) เจ้าหน้าที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากจบมาทางด้านเกษตรหรือมีประสบการณ์ด้านการทำเกษตรโดยตรง

3) วิทยากร มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะมีความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร

4) หน่วยงานมีการพัฒนาความรู้ให้กับบุคลากรให้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยจัดฝึกอบรมทั้งภายในหน่วยงานและนอกหน่วยงานเป็นประจำทุกปี

5) หน่วยงานไม่มีการให้ทุนการวิจัยด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะถือว่าเป็นงานปกติของศูนย์ฯ มีแต่ในงานวิชาการที่มีการทดสอบ วิจัย เกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่

6) หน่วยงานมีบุคลากรจากหน่วยงานเอกชนและต่างประเทศมาร่วมปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7) หน่วยงานไม่มีการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยจ่ายค่าตอบแทนอยู่ในรูปของตัวเงิน แต่มีการจูงใจโดยการให้ค่าน้ำมัน และอาหารเลี้ยง เมื่อปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ

1.1.2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฯ มีไม่เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะยานพาหนะสำหรับการลงพื้นที่ปฏิบัติงาน โดยวัสดุอุปกรณ์มีความพร้อมในระดับที่สามารถใช้งานในโครงการได้ ทางด้านความทันสมัย วัสดุอุปกรณ์บางอย่างมีความทันสมัยเกินความสามารถของเจ้าหน้าที่ ขณะที่วัสดุอุปกรณ์บางอย่างยังไม่มี ความทันสมัยต่อเทคโนโลยีในปัจจุบัน แต่วัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นก็สามารถใช้ในการปฏิบัติงานได้

สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการฯ มีความเหมาะสมทั้งในส่วนของงานฝึกอบรม งานสาธิต และการศึกษาดูงาน โดยสามารถรองรับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้อย่างเพียงพอ

1.1.3 ด้านการสื่อสารภายในองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

การสื่อสารการดำเนินโครงการภายในศูนย์ฯ เป็นการสื่อสารจากบนลงล่าง การสื่อสารจะใช้การประชุมวางแผนการทำงานร่วมกัน และมีการมอบหมายงานให้ผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบ แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่จะร่วมกันทำงาน ไม่ได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันอย่างชัดเจน ระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน การสื่อสารในหน่วยงานจะใช้แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรแบบเป็นทางการ โดยเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนใหญ่นิยมใช้หนังสือราชการเนื่องจาก เป็นหลักฐานที่ดีและป้องกัน ความผิดพลาด และแบบไม่เป็นทางการคือโดยทางวาจา เพื่อลดขั้นตอนในการติดต่อให้สั้นลง และในกรณีเร่งด่วนจะมีการสื่อสารทางวาก่อน โดยส่งหนังสือราชการตามมาทีหลัง

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ รับทราบ เข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการฯ เนื่องจากเมื่อได้รับคำสั่งมา เจ้าหน้าที่จะประชุมปรึกษาหารือร่วมกันพร้อมทั้งวางแผนการดำเนินงาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่เข้าใจก็สามารถสอบถามให้เข้าใจก่อนนำไปปฏิบัติ และ

ในส่วนวิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรเข้าใจการดำเนินงานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือมีความรู้ในสาขานั้นๆ และใช้การสื่อสารแบบง่ายๆ เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจ

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการฯ มีการขับเคลื่อนกิจกรรมตามโครงการเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะประชุมปรึกษาหารือร่วมกันพร้อมทั้งวางแผนการดำเนินงานและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนในฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลจะร่วมกันทำงานและดำเนินกิจกรรม

1.1.4 ด้านการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินโครงการมีการประสานงานระหว่างหน่วยราชการแบบบูรณาการ ทั้งหน่วยงานที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมีกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน โดยการประสานงานเป็นไปด้วยดี แต่ส่วนใหญ่จะไม่มีเวลาในการประชุมร่วมกัน การประสานงานภายในหน่วยงานจะติดต่อกันด้วยวาจาหรือนำหนังสือราชการไปประสานงานโดยตรง ในขณะที่การประสานงานระหว่างกรมจะทำเป็นหนังสือราชการ

การดำเนินโครงการมีเจ้าหน้าที่หลายหน่วยงานมาปฏิบัติงานร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีเพียง 2 กรมเท่านั้น คือ กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมพัฒนาที่ดินที่เข้ามาดูแล ขณะที่มีเพียงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจากฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลที่ทำหน้าที่ในการลงพื้นที่ปฏิบัติงานหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ เท่านั้น

การดำเนินโครงการไม่มีการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่นงบประมาณมาจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และงบประมาณของศูนย์ฯ เท่านั้น

การดำเนินโครงการมีการติดตาม กำกับ ดูแล การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีกรมพัฒนาที่ดินและสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นผู้ทำการประเมินผล ในส่วนการติดตาม กำกับ ดูแล การปฏิบัติงานของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการงานขยายผลจะเป็นผู้รับผิดชอบระหว่างเข้ารับการฝึกอบรม และนำไปปฏิบัติในพื้นที่ ในส่วนของวิธีการติดตาม ประเมินผล เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะลงพื้นที่ถ่ายรูปแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ และผลการปฏิบัติงานในพื้นที่

1.1.5 ด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบาย

การประชาสัมพันธ์โครงการ ศูนย์ฯ ดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์ฯ ในการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ ไปสเตอร์ แผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ภายในหมู่บ้าน

ผู้นำชุมชน หอกระจายข่าว วิทยุชุมชนเขาหินซ้อน และรายการโทรทัศน์ วิธีการการประชาสัมพันธ์ ศูนย์ฯ มีการประสานงานกับผู้นำชุมชน เช่น อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยการส่งตารางฝึกอบรมให้ผู้นำหมู่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์โครงการ ส่วนวิทยุชุมชนและรายการโทรทัศน์จะดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์โครงการ

การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ เกษตรกรมีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก เนื่องจากปัจจุบันก็ทำการเกษตรอยู่แล้ว แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เมื่อทางศูนย์ฯมีการประชาสัมพันธ์ การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้ เนื่องจากติดธุระหรือตรงกับช่วงเวลาเพาะปลูก เกษตรกรจำเป็นต้องเร่งทำการเกษตรจึงไม่ให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมทำให้เป้าหมายไม่ครบ

เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยเจ้าหน้าที่ไปประชาสัมพันธ์โครงการจะชี้แจงวัตถุประสงค์และการดำเนินงานให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้รับทราบ พร้อมทั้งให้คำแนะนำปรึกษาแก่เกษตรกรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การปรับปรุงพันธุ์พืช และการบำรุงดิน

1.1.6 ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

ทศนคติที่มีต่อวัตถุประสงค์ของโครงการ

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการฯ โดยเจ้าหน้าที่ผู้นำโครงการไปปฏิบัติคิดว่าเป็นโครงการที่ดี เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทดลองปฏิบัติแล้วได้ผลเป็นอย่างดี ถ้าเกษตรกรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ผลประโยชน์จะอยู่ที่ตัวเกษตรกรเอง ทำให้พึ่งตนเองได้ และมีชีวิตอย่างพอเพียง

ทศนคติที่มีต่อวิธีการดำเนินโครงการ

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติที่ดีต่อวิธีการดำเนินการโครงการว่ามีความเหมาะสม โดยมีการผสมผสานวิธีการต่างๆ ทั้งวิธีการฝึกอบรมและวิธีการปฏิบัติในพื้นที่

ทศนคติที่มีต่อผลสำเร็จการดำเนินโครงการ

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติที่ดีต่อผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ แม้ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจะไม่ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากมีปัญหาด้านพื้นที่เป็นดินทรายและปัญหาด้านแหล่งน้ำเพราะเป็นเขตเกษตรอาศัยน้ำฝน แต่ผลการดำเนินงานที่ผ่านก็ทำให้เกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนการทำเกษตรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำเป็นเกษตรแบบผสมผสาน และเมื่อเกษตรกรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ทำให้มีอาหารบริโภคตลอดทั้งปี มีรายได้เพิ่มขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้

1.2 ปัจจัยด้านเกษตรกร

1.2.1 ด้านทรัพยากร

1.2.1.1 ปัจจัยการผลิต

1) ที่ดินทำกิน

เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีเพียงพอสำหรับทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ในการแบ่งสัดส่วนที่ดินมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ ทำนา ปลูกพืชไร่ พืชสวน แหล่งน้ำ และที่อยู่อาศัย แม้จะไม่ตรงตามหลักการทฤษฎีใหม่ที่แบ่งสัดส่วนพื้นที่ออกเป็น 30:30:30:10

2) เงินทุนในการทำเกษตร

เกษตรกรมีเงินทุนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่แต่ไม่เพียงพอ โดยมีการกู้ยืมทั้งในระบบและนอกระบบ ในระบบ ได้แก่ ธกส. เงินทุนของศูนย์ฯ กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ ส่วนเงินกู้นอกระบบ มีการกู้ยืมเพื่อนบ้านและญาติพี่น้อง โดยมีเงื่อนไขการผ่อนชำระแตกต่างกันตามแหล่งเงินกู้

3) แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำเกษตร

เกษตรกรมีแหล่งน้ำทั้งที่ทางศูนย์ฯขุดบ่อให้ และที่เกษตรกรขุดเอง เกษตรกรมีน้ำใช้ทุกครัวเรือนและได้ใช้ประโยชน์จากสระเก็บน้ำตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีสระเก็บน้ำประมาณ 2 - 4 บ่อ ต่อครัวเรือน ซึ่งเพียงพอสำหรับการอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี ซึ่งปัจจัยสำคัญของความสำเร็จคือ มีน้ำเพียงพอในการทำเกษตร และน้ำมาจากแหล่งต่างๆ เช่น น้ำฝน แหล่งน้ำตามธรรมชาติ คลองชลประทาน น้ำใต้ดิน เป็นต้น

4) ปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ฯ

ปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ฯ จัดให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เช่น บ่อน้ำ เมล็ดพันธุ์ปุ๋ยพืชสด หัวเชื้อสำหรับทำปุ๋ย ฯลฯ ตรงต่อความต้องการของเกษตรกร ในส่วนของเวลาที่ได้รับปัจจัยการผลิตยังไม่ได้รับตรงตามเวลาที่ต้องการ เนื่องจากเกษตรกรต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ก่อน และทางศูนย์ฯจึงทำเรื่องเสนอขอหน่วยงานต้นสังกัด ขณะที่ปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ฯ เกษตรกรมีความพึงพอใจและสามารถนำไปใช้ทำการเกษตรได้เป็นอย่างดี

1.2.1.2 บุคลากร

แรงงานในครัวเรือน

แรงงานในครัวเรือนที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จำแนกเป็นแรงงานหลัก 1-2 คน โดยมีแรงงานเสริมเข้ามาช่วยบ้าง และมีเพียงพอสำหรับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีการจ้างแรงงานเพิ่มในช่วงที่มีงานมากและช่วงที่เก็บเกี่ยวผลผลิต

ความสนใจของสมาชิกในครอบครัว

สมาชิกในครัวเรือนที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีความสนใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่โดยการเข้าร่วมอบรมในหลักสูตรต่างๆ และเข้ามาช่วยเหลือสมาชิกที่เป็นแรงงานหลัก ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นครั้งคราว

1.2.2 การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีการเข้ารับการศึกษาอบรมในหลักสูตรต่างๆ เป็นประจำ โดยเกษตรกรได้รับคำปรึกษาแนะนำจากเจ้าหน้าที่ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่มากยิ่งขึ้นพร้อมทั้งเปลี่ยนทัศนคติในการทำเกษตรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสาน ลดการใช้สารเคมี และสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ปัจจัยที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ศูนย์ฯ จัดขึ้น เพราะจะทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่จนประสบความสำเร็จ

1.2.3 ความตั้งใจของเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความสนใจและสมัครใจที่จะปรับเปลี่ยนที่ดินทำกินจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือเกษตรผสมผสาน โดยเกษตรกรต้องใช้ความขยันหมั่นเพียร และความอดทน เนื่องจากในระยะเริ่มต้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ยังไม่มีผลผลิต ต้องใช้ระยะเวลาและรายได้จากทางอื่น พร้อมทั้งเกษตรกรจะต้องยึดมั่นในแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงจะดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งความตั้งใจของเกษตรกรนั้นส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ

1.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

1) ด้านความร่วมมือระหว่างเกษตรกร

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีการช่วยเหลือทางด้านแรงงานจากญาติพี่น้องบ้าง โดยจะจ้างแรงงานในช่วงที่มีงานมากและช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต ในส่วนวัสดุอุปกรณ์เกษตรกรจะมีเป็นของตนเอง ในทุกครัวเรือนเนื่องจากมีความจำเป็นต้องใช้เป็นประจำ โดยมีการยืมวัสดุอุปกรณ์กันบ้าง เมื่อมีจำนวนไม่เพียงพอ

2) ด้านการติดต่อสื่อสาร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีการถ่ายทอดความรู้และให้คำปรึกษาแนะนำ แก่เกษตรกรรายอื่นที่สนใจ ในเรื่องที่ตนเองดำเนินการจนประสบผลสำเร็จ และมีการขอคำปรึกษาใน เรื่องที่ตนเองมีปัญหาจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จรายอื่นๆ

1.2.5 ทักษะของเกษตรกร

1.2.5.1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

1) ความรู้ความสามารถ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ สามารถถ่ายทอดความรู้และให้คำปรึกษาคำแนะนำทางด้านการเกษตร การปรับปรุงบำรุงดิน ตลอดจนการเข้ามาช่วยเหลือในการปฏิบัติงานในพื้นที่ของเกษตรกร

2) ความมุ่งมั่นและทุ่มเท

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากมีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงานแม้จะไม่ใช้เวลาราชการ ก็ให้ความสนใจดูแลเป็นอย่างดี แต่ในบางพื้นที่เจ้าหน้าที่ไม่ค่อยได้ลงพื้นที่เนื่องมาจากจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีน้อย ทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง

3) หลักสูตรสนับสนุนการผลิต

หลักสูตรสนับสนุนการผลิตตรงต่อความต้องการของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากเป็นความรู้ทางด้านการเกษตรครบทุกด้าน และหลักสูตรมีความหลากหลายและทำได้อย่างทั่วถึง และจากการศึกษาดูงานนอกสถานที่ทำให้เกษตรกรสามารถนำความรู้มาปรับใช้ เพื่อให้เหมาะกับสภาพพื้นที่ของตน

2.การวิเคราะห์ผลสำเร็จจากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปสู่เกษตรกร ให้เกษตรกรตระหนักว่าการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดทั้งปี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกิน และพึ่งตนเองได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการศึกษาผลสำเร็จจากการนำโครงการ

ขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจะพิจารณาผลสำเร็จจากวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยสามารถแยกการพิจารณาออกเป็น 4 ประการ คือ

1. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

4. เกษตรกรดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง

1. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในผลสำเร็จที่เกิดจากการนำโครงการไปปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและทราบวัตถุประสงค์หลักของเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกรที่สนใจและเข้าร่วมโครงการให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่ โดยมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

2. การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในผลสำเร็จที่เกิดจากการนำโครงการไปปฏิบัติ พบว่า การบริหารจัดการพื้นที่โดยใช้ประโยชน์ในแปลงเกษตรตามแนวคิดการจัดสรรพื้นที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการแบ่งสัดส่วน 30:30:30:10 คือสระน้ำ – นาข้าว – ปลูกพืช – ที่อยู่อาศัยและโรงเรือน ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีการแบ่งสัดส่วนใกล้เคียงตามหลักการทฤษฎีใหม่แม้จะไม่ตรงตามหลักการโดยตรง เนื่องจากมีปัญหาด้านสภาพพื้นที่และข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำ แต่เกษตรกรก็สามารถจัดสรรพื้นที่ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรรอบๆ สระน้ำปลูกพืชแบบผสมผสาน อีกส่วนจะเป็นพื้นที่ทำนาและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนแรงงานในครัวเรือน ในการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ในการทำทฤษฎีใหม่สามารถยืดหยุ่น และปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศในแต่ละพื้นที่ โดยการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

จากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในผลสำเร็จที่เกิดจากการนำโครงการไปปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ เพราะต้นทุนการผลิตลดลง ทำให้รายได้เพิ่มขึ้นและเพียงพอสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะไม่ร่ำรวยมากนัก แต่เกษตรกรสามารถอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน นอกจากนี้บางกลุ่มยังมีเงินเหลือเก็บเพราะสามารถนำผลผลิตที่ได้มาบริโภคในครัวเรือนโดยไม่ต้องซื้อ และมีรายได้จากการขายผลผลิตในครัวเรือนเป็นประจำ ทำให้มีรายได้ตลอดทั้งปี

4. การดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1) สิ่งอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน

จากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในผลสำเร็จที่เกิดจากการนำโครงการไปปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ คือมีผลผลิตจากข้าว พืชผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ไว้บริโภคอย่างเพียงพอในครอบครัว สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร และยังมีเหลือขายเป็นรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง

2) คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในผลสำเร็จที่เกิดจากการนำโครงการไปปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตที่ดีโดยมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น มีงานทำตลอดทั้งปี ครอบครัวมีความสุข มีความอบอุ่นอยู่กันอย่างพร้อมหน้า และมีเวลาทำกิจกรรมภายในครอบครัวเนื่องจากไม่ต้องไปทำงานที่อื่น ส่งผลให้เกษตรกรมีสุขภาพกายสุขภาพใจที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

3) การพัฒนาความรู้ ความชำนาญ ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร

จากการศึกษาการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในผลสำเร็จที่เกิดจากการนำโครงการไปปฏิบัติ พบว่า เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการพัฒนาความรู้ ความชำนาญ ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตรของเกษตรกรโดยเป็นการต่อยอดความรู้ที่เกษตรกรมีอยู่ให้มีความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการควบคุมคุณภาพผลผลิตทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิต และนำไปประกอบอาชีพได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 อภิปรายปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ จากกรอบแนวคิดในการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านหน่วยงาน

1.1.1 ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ พบว่า ความชัดเจนด้านเนื้อหาของวัตถุประสงค์ของโครงการ ไม่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ในการนำโครงการไปปฏิบัติ มีปัญหาที่เกิดจากทัศนคติของเกษตรกร สภาพพื้นที่ และแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้อำนวยการศูนย์ที่ว่า “ในทางปฏิบัติ เกษตรกรยังมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างเดียว อีกทั้งการทำเกษตรซึ่งอยู่ในเขตใช้น้ำฝนจะมีปัญหาและข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำ” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ.2551:สัมภาษณ์) จากปัญหาด้านทัศนคติของเกษตรกร สภาพพื้นที่และแหล่งน้ำ ดังนั้นการนำโครงการไปปฏิบัติจึงต้องมีการปรับทัศนคติของเกษตรกรให้เปลี่ยนมาทำเกษตรผสมผสาน และการประยุกต์หลักการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ตามหลักการทฤษฎีใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด “ในทางปฏิบัติเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องนำมาปรับประยุกต์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อาจไม่ใช่ทฤษฎีใหม่ที่แท้จริง เป็นลักษณะเกษตรผสมผสาน แต่ก็คือแนวทางเดียวกัน แต่ขาดบางช่วงบางตอนเท่านั้นเอง ขาดกิจกรรมบางอย่างทำให้ไม่ครบทุกขั้นตอน แต่ก็มีความหมายเดียวกัน” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

1.1.2 ด้านสมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย

1) ด้านโครงสร้างองค์กร

จากโครงสร้างขององค์กร พบว่า โครงสร้างการบริหารงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริไม่ใช่ปัญหาในการนำโครงการไปปฏิบัติแต่ปัญหา ในการนำโครงการไปปฏิบัติ “การมอบหมายงานบางครั้งมีการข้ามสายงานและมอบหมายให้ไม่ตรงกับความสามารถของบุคลากร” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าว “การมอบหมายงานให้บุคลากรต้องมีการประชุมวางแผนการดำเนินการ

ดูความเหมาะสมในการปฏิบัติงานใครไปเจอปัญหาหรือรับทราบปัญหาของเกษตรกร ก็นำมาหาแนวทางในการแก้ปัญหาพร้อมมือกันทำงาน” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

2) ด้านงบประมาณ

งบประมาณเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการนำโครงการไปปฏิบัติ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรนั้นพอเพียงสามารถดำเนินโครงการได้ แต่ในการปฏิบัติงาน “ในส่วนรายละเอียดที่ต้องติดต่อกับเกษตรกรซึ่งเป็นงบประมาณของ กปร. ยังไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องมาจากการตัดงบประมาณบางส่วนออก” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ในส่วนการจัดสรรงบประมาณ ถ้าพิจารณางบประมาณที่ได้รับน่าจะเพียงพอเนื่องจากได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน กปร. และงบปกติของกรม แต่ก็ไม่เพียงพอ “งบประมาณเป็นในลักษณะน่าจะเพียงพอแต่ก็ไม่เพียงพอ” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์) ในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านงบประมาณ หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการพิจารณางบประมาณควร “ดูความเหมาะสมถ้าจะตัดงบประมาณต้องมาดูว่าปัญหาคืออะไร” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

3) ด้านบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ปัญหาที่พบในการนำโครงการไปปฏิบัติในด้านบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในการนำโครงการไปปฏิบัติพบว่า “เจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานร่วมกัน มีน้อยไม่เพียงพอกับการปฏิบัติงาน ปริมาณงานมีมากกว่าปริมาณคน” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) ประกอบกับ “หน่วยงานไม่มีการให้ทุนศึกษาวิจัยทางด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเป็นงานปกติทางด้านวิชาการที่ต้องทำการศึกษาวิจัยด้านการเกษตรของศูนย์ฯ” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน “ไม่ได้รับการสนใจในการปฏิบัติงาน โดยปกติจะไม่มีมาให้ค่าตอบแทนเมื่อปฏิบัติงานล่วงเวลา หรือลงพื้นที่ปฏิบัติการ” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์) ในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านบุคลากร “หน่วยงานควรเพิ่มบุคลากรปฏิบัติการงานขยายผล และจัดนักวิชาการมาประจำที่ฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลให้มากขึ้น” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์) ในประเด็นด้านทุนศึกษาวิจัยทางด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ “หน่วยงานควรจัดทุนศึกษาวิจัยด้านเกษตรทฤษฎีใหม่เหมือนทางฝ่ายวิชาการ” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์) และในประเด็นด้านแรงจูงใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน “ควรมีผลตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่ในส่วนของการลงพื้นที่ปฏิบัติงานเพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน” (สมเกียรติ แถมพยัคฆ์. 2551: สัมภาษณ์)

4) ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่

ปัญหาที่พบด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินโครงการเป็นปัญหาที่มีผลต่อการนำโครงการไปปฏิบัติ ปัญหาที่พบ คือ “พาหนะในการลงพื้นที่มีน้อย วัสดุอุปกรณ์น้อยเมื่อเทียบกับฝ่ายอื่น วัสดุอุปกรณ์ไม่ทันสมัยต่อการใช้งาน และมีความพร้อมเป็นบางครั้ง โดยต้องรอใช้ของฝ่ายอื่น

หรือของส่วนกลางเมื่อมีงานเร่งด่วน” (สมบูรณ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์) ในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านวัสดุอุปกรณ์ “ถ้าไม่มีก็ทำเรื่องขอมาได้ งบประมาณสามารถเบิกจ่ายได้ ถ้ามีปัญหาในส่วนปัญหาเรื่องยานพาหนะไม่เพียงพอและมีสภาพทรุดโทรมจะต้องซ่อมให้ใช้งานได้” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ.2551:สัมภาษณ์) และในส่วนสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการไม่เป็นปัญหา ในการนำโครงการไปปฏิบัติ “สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินงานมีความเหมาะสมสามารถรองรับเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการได้อย่างพอเพียง” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์)

1.1.3 ด้านการสื่อสารภายในองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

การสื่อสารภายในองค์กรไม่เป็นปัญหาในการนำโครงการขยายผลเกษตรกรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติเพราะ “การดำเนินงานของศูนย์ จะมีการประชุมร่วมกัน ทำให้เจ้าหน้าที่รับทราบและเข้าใจการดำเนินงาน ส่วนวิทยากรจะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือมีความรู้ในสาขานั้นๆ” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) ส่วนประเด็นการขับเคลื่อนกิจกรรมเป็นปัญหาในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ปัญหาที่สำคัญคือ “การเสนอโครงการจะมีการแบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่การทำงาน โดยเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคน” (สมเกียรติ แถมพยัคฆ์.2551: สัมภาษณ์) ในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการขับเคลื่อนกิจกรรม “หน่วยงานจะช่วยและร่วมกันทำงาน โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อย” (นิกร เบ็ญจวรรณ. 2551: สัมภาษณ์)

1.1.4 ด้านการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการนำโครงการไปปฏิบัติ ปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาเรื่องเวลาในการประสานงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน “ในส่วนการประสานงานไม่มีปัญหาในรายละเอียดการประสานงาน แต่ปัญหาเกิดมาจากส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่จะไม่มีเวลาในการประชุมปรึกษาหารือกัน” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) การแก้ไขปัญหาการไม่มีเวลาในการประสานงานกัน “เมื่อมีปัญหาเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะใช้โทรศัพท์ปรึกษาหารือกัน” ส่วนประเด็นการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการนำโครงการไปปฏิบัติ คือ “ในการนำโครงการไปปฏิบัติ มีเพียงกรมส่งเสริมการเกษตร และกรมพัฒนาที่ดิน ที่เข้ามาดูแล โดยมีเพียงฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลของศูนย์ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่” (สมบูรณ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์) ในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันระหว่างหน่วยงาน “ต้องมีการประสานงานทุกส่วนตั้งแต่ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ จนถึงตัวเกษตรกรให้มีความสัมพันธ์กันในการปฏิบัติงาน” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

1.1.5 ด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบาย

การสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบายเป็นปัญหาในการนำโครงการไปปฏิบัติ ปัญหาที่พบคือ ปัญหาด้านการตอบสนองของผู้เข้าร่วมโครงการ ที่ไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมเมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูกหรือมีฐานะจำเป็นเร่งด่วน “เมื่อทางศูนย์ฯจัดฝึกอบรมในช่วงฤดูกาลเพาะปลูก เกษตรกรจำเป็นต้องเร่งทำการเกษตรหรือติดธุระเร่งด่วนจึงไม่ให้ความสำคัญกับการเข้ารับการฝึกอบรม ทำให้เป้าหมายไม่ครบ” (สมเกียรติ แกมพยัคฆ์.2551: สัมภาษณ์) การจะแก้ไขปัญหาด้านการตอบสนองของผู้เข้าร่วมโครงการให้เข้ารับการฝึกอบรมหน่วยงานจะต้อง “มีการวางแผนและจัดฝึกอบรมในช่วงก่อนฤดูกาลเพาะปลูก ซึ่งจะมีเวลาประมาณ 2-3 เดือน โดยแจ้งให้เกษตรกรทราบล่วงหน้า” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์)

1.1.6 ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ไม่มีผลต่อโครงการ แม้ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจะไม่ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากมีปัญหาด้านพื้นที่เป็นดินทรายและปัญหาด้านแหล่งน้ำเพราะเป็นเขตเกษตรอาศัยน้ำฝน “การทำการเกษตรในพื้นที่นี้ มีข้อจำกัดเรื่องน้ำและพื้นที่เป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ พอเข้าหน้าแล้ง น้ำมีน้อย กิจกรรมการเพาะปลูกจะลดลง แต่ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องน้ำกิจกรรมการเกษตรก็สามารถทำได้ตลอดปี” (สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. 2551: สัมภาษณ์) โดยหน่วยงานดำเนินการแก้ไขปัญห โดย “การสนับสนุนด้านแหล่งน้ำ และแนะนำการปลูกพืชที่ไม่ต้องอาศัยน้ำ เช่น มันสำปะหลัง” (ชนวน พิงชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

1.2 ปัจจัยด้านเกษตรกร

1.2.1 ด้านทรัพยากร

1.2.1.1 ปัจจัยการผลิต

ความสำเร็จในการนำโครงการไปปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายประการ ในด้านเกษตรกรตัวแปรที่สำคัญประการแรก คือ การมีทรัพยากรของเกษตรกรในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ การจะทำให้โครงการประสบผลสำเร็จเกษตรกรจะต้องมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน โดยแบ่งเป็นทำนา ปลูกพืชไร่พืชสวน แหล่งน้ำ และที่อยู่อาศัย แต่ปัญหาที่พบคือ การแบ่งพื้นที่จะไม่ตรงตามหลักการทฤษฎีใหม่ที่แบ่งสัดส่วนพื้นที่ 30:30:30:10 “มีที่ดินเป็นของตนเอง 24 ไร่ โดยแบ่งสัดส่วนเป็น นาข้าว 6 ไร่ บ่อน้ำ 2 ไร่ พืชไร่พืชสวน 15 ไร่ และที่อยู่อาศัย และเลี้ยงสัตว์ 1 ไร่ บ่อน้ำมีน้อยประมาณ 20%แต่ก็มีพอใช้” (สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551: สัมภาษณ์) ปัญหาดังกล่าวได้ดำเนินการแก้ไขโดย “การช่วยเหลือด้านแหล่งน้ำโดยการสนับสนุนด้านบ่อน้ำ

และการนำแนวคิดของพระองค์ท่านมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่”(ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นเกี่ยวกับการมีเงินทุนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นปัญหาในการนำโครงการไปปฏิบัติ โดยปัญหาที่พบคือ เกษตรกรมีเงินทุนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่แต่ไม่เพียงพอ เพื่อนำมาใช้จ่ายในครัวเรือนและในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ “เงินทุนมีไม่เพียงพอ ต้องกู้จากธนาคารเพื่อทำการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) โดยผ่อนเป็นปี” (มณฑนา ยะอะนันต์. 2551: สัมภาษณ์) การแก้ไขปัญหาเกษตรกรดำเนินการโดยผู้ทั้งในระบบและนอกระบบ “มีกองทุนหมู่บ้านบ้าง โดยมีเงื่อนไขการกู้ยืม 1 ปี อัตราดอกเบี้ย 6% ต่อปี ซึ่งจะส่งเงินต้นและดอกเบี้ยก็สามารถกู้ใหม่ได้” (วรลักษณ์ บุสดีวงษ์. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นเกี่ยวกับแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำเกษตรเป็นปัญหาในการนำโครงการไปปฏิบัติ โดยปัญหาที่พบคือ น้ำที่ใช้ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีไม่เพียงพอ “มีบ่อน้ำ 6-7 บ่อ ปีนี้ ไม่เพียงพออาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ มีน้ำจำนวน 3 บ่อ” ซึ่งปัจจัยสำคัญของความสำเร็จคือ มีน้ำเพียงพอในการทำเกษตร การแก้ไขปัญหาโดยการดำเนินการ “หน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือโดยการขุดสระน้ำให้ และใช้แหล่งน้ำตามธรรมชาติคอยเติม” (สมโชติ บุญมี. 2551: สัมภาษณ์)

ในประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตการผลิตที่ได้รับจากศูนย์ พบว่า คุณภาพของปัจจัยการผลิต ไม่ใช่ปัญหาในการนำโครงการไปปฏิบัติแต่ปัญหาในการนำโครงการไปปฏิบัติ คือ “ปัจจัย การผลิตที่ได้รับจากศูนย์ไม่ได้ตามเวลาที่ต้องการจะต้องทำเรื่องแจ้งที่ศูนย์ก่อนอย่างน้อยระยะเวลาเป็นปี” (เสน่ห์ ไฉมศรี. 2551: สัมภาษณ์) โดยเกษตรกรสามารถดำเนินการ “กำหนดระยะเวลาในการติดต่อกับศูนย์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่รวบรวมข้อมูลของเกษตรกรรายอื่นในการรับปัจจัยการผลิต” (เสน่ห์ ไฉมศรี. 2551: สัมภาษณ์)

1.2.1.2 บุคลากร

ด้านบุคลากรในครัวเรือน พบว่า ประเด็นแรงงานภายในครัวเรือนที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่และความสนใจของสมาชิกในครอบครัวไม่มีผลต่อการปฏิบัติตามโครงการ เนื่องจากเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการทำเกษตรแบบผสมผสาน สามารถทำกิจกรรมหลายกิจกรรมในเวลาเดียวกัน ถ้าเกษตรกรมีการบริหารจัดการเรื่องเวลาและการทำงานกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ “มีการบริหารจัดการให้เป็นระบบ ค่อยๆทำไปเรื่อยๆ” (สมโชติ บุญมี. 2551: สัมภาษณ์) เมื่อบุคลากรในครัวเรือนมีไม่เพียงพอเกษตรกรดำเนินการโดย “มีการจ้างแรงงานบ้างเป็นบางส่วนในส่วนที่ทำไม่ไหวเพื่อให้ทันต่อการเก็บผลผลิต และฤดูกาล” (สมโชติ บุญมี. 2551: สัมภาษณ์)

1.2.2 การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรมตามโครงการระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและเกษตรกรไม่เป็นปัญหาในการนำโครงการไปปฏิบัติ เพราะ“เจ้าหน้าที่เข้ามาในพื้นที่เพื่อดูแลให้คำปรึกษาตลอด โดยจะเข้ามาคลุกคลีและเข้ามาเยี่ยมเยียนที่บ้าน และมีเครือข่ายให้ประชาชนรู้ทั้งหมดบ้าน” (สมศักดิ์ ทองอ่อน.2551:สัมภาษณ์)

1.2.3 ความตั้งใจของเกษตรกร

ปัญหาด้านความตั้งใจของเกษตรกรเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติในพื้นที่ ปัญหาที่สำคัญ ความมุ่งมั่นและเพียรพยายามของเกษตรกรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ “การปรับเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ต้องใช้เงินลงทุนระยะเริ่มต้นและต้องใช้ความพยายามจนกว่าจะได้ผลผลิตหรือประสบผลสำเร็จ เพราะในปีแรกๆ จะไม่ได้ผลผลิต” (พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. 2551: สัมภาษณ์) โดยเกษตรกรให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตั้งใจของเกษตรกรว่า “เกษตรกรต้องมีความขยัน และใช้ความอดทนเพียรพยายามโดยเจ้าหน้าที่ต้องช่วยดูแลให้คำแนะนำปรึกษาและสนับสนุนปัจจัยการผลิต” (เสน่ห์ โฉมศรี. 2551:สัมภาษณ์)

1.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน ในประเด็นความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและการสื่อสารระหว่างเกษตรกรด้วยกันเอง ไม่เป็นปัญหาในการนำโครงการไปปฏิบัติ เพราะ “การทำงานไม่มีการถือแรงแงกัน เนื่องจากทำงานคนละแบบกัน บางครั้งจะใช้การจ้างแรงงานบ้าง โดยจะมีวัสดุอุปกรณ์เป็นของตนเองครบ เนื่องจากจำเป็นต้องใช้ไม่มีการยืมเพื่อนบ้าน และมีการให้ความรู้และแนะนำแก่เกษตรกรรายอื่นที่มีความสนใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้จนประสบผลสำเร็จ” (สมโชติ บุญมี. 2551:สัมภาษณ์)

1.2.5 ทักษะของเกษตรกร

ทักษะของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและหลักสูตรสนับสนุนการผลิตไม่มีผลต่อผลสำเร็จของโครงการ เพราะ “เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถทุกคน และมีความมุ่งมั่นทุ่มเท แม้จะเป็นเวลานอกราชการก็มาให้คำแนะนำปรึกษา” (เสน่ห์ โฉมศรี. 2551: สัมภาษณ์) และในส่วนประเด็นหลักสูตรสนับสนุนปัจจัยการผลิต “หลักสูตรตรงกับความต้องการ เป็นความรู้ด้านการเกษตรครบทุกด้าน หลักสูตรมีความหลากหลายและทางศูนย์ฯทำอย่างทั่วถึง” (วรลักษณ์ บุสดีวงศ์.2551:สัมภาษณ์)

ส่วนที่ 2 อภิปรายผลสำเร็จจากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ จากวัตถุประสงค์ของโครงการ สามารถอภิปรายได้ผลดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและทราบวัตถุประสงค์หลักของเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวพระราชดำริเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “เป็นการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มมากขึ้น”(เสน่ห์ โคมศรี. 2551: สัมภาษณ์) และสอดคล้องกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ว่า “จากการติดตามประเมินผล เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจและนำไปปฏิบัติในพื้นที่ได้ เป็นการส่งเสริมความรู้ด้านต่างๆ เช่น ด้านการผสมเทียมปลา การขยายพันธุ์ไม้ผล การปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุให้แก่เกษตรกร” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์)

2. การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์

สูงสุด

การบริหารจัดการพื้นที่ที่มีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ สระน้ำ – นาข้าว – ปลูกพืช – ที่อยู่อาศัยและโรงเรือน โดยเกษตรกรมีการแบ่งสัดส่วนใกล้เคียงตามหลักการทฤษฎีใหม่ 30:30:30:10 แม้จะไม่ตรงตามหลักการโดยตรง เนื่องจากมีปัญหาด้านสภาพพื้นที่และข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำ เกษตรกรจึงนำมาประยุกต์เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ “การแบ่งสัดส่วนพื้นที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่แม้จะไม่ตรงตามหลักการทฤษฎีใหม่ คือ บ่อน้ำมีน้อยประมาณ 20% ของพื้นที่แต่ก็มีพอใช้ตลอดทั้งปี” (สมศักดิ์ ทองอ่อน. 2551: สัมภาษณ์) และสอดคล้องกับความคิดเห็นของหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผล “การนำโครงการไปปฏิบัติ สัดส่วนของทฤษฎีใหม่ที่นำมาใช้ประยุกต์มาจากแนวพระราชดำริของพระองค์ท่าน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และเกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากพื้นที่เป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ และปัญหาเรื่องแหล่งน้ำทำการเกษตร” (ชนวน พึ่งชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

3. เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีรายได้จากการขายผลผลิตในครัวเรือนเป็นประจำ ทำให้มีรายได้ตลอดทั้งปี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการที่ว่า “ค่าใช้จ่ายด้านอาหารลดลงมาก รายได้เพิ่มมากขึ้นมีรายได้ตลอดทุกวัน ส่วนใหญ่มาจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรพืชผักสวนครัว” (สุชาติ แซ่ฮึง. 2551: สัมภาษณ์) และสอดคล้องกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน “ผลการเปรียบเทียบระหว่างก่อนเข้าร่วมโครงการกับเมื่อเข้าร่วมโครงการ

แล้ว พบว่า ค่าใช้จ่ายลดลง มีรายได้ประจำประมาณ 200 - 300 บาทต่อวัน มีรายได้ตลอดทั้งปี โดยแต่ก่อนมีรายได้จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างเดียวซึ่งใช้เวลาประมาณ 2 -3 เดือน” (สมบุญ หล้าสาย. 2551: สัมภาษณ์)

4.การดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1) เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตอย่างพออยู่พอกิน และพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ คือ มีผลผลิตจากข้าว พืชผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ไว้บริโภคอย่างเพียงพอในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการที่ว่า “มีการเลี้ยงปลา และปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินที่เหลือก็นำไปขาย ทำให้มีบริโภคเพียงพอตลอดทั้งปี และมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง” (นภา เข้มมุข. 2551: สัมภาษณ์) และสอดคล้องกับความเห็นของหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลที่ว่า “สิ่งอุปโภคบริโภคของเกษตรกรมีเพียงพอตลอดปีทั้ง ข้าว ไม้ผล พืชผัก เนื้อสัตว์ และน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคเพียงพอ เกษตรกรจะมีที่อยู่เป็นของตนเอง ลักษณะจะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูงส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้” (ชนวน พิงชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

2) เกษตรกรมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น มีงานทำตลอดทั้งปี ครอบครัวมีความสุข มีความอบอุ่น อยู่กันอย่างพร้อมหน้า และมีเวลาทำกิจกรรมภายในครอบครัวเนื่องจากไม่ต้องไปทำงานที่อื่น ส่งผลให้เกษตรกรมีสุขภาพกายสุขภาพใจที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการที่ว่า “สุขภาพกายและใจดีขึ้น แม้ไม่สบายเรื่องเงินทองแต่ถ้ารู้จักกินรู้จักใช้ก็พอฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นไม่เป็นหนี้ และไม่ต้องออกรับจ้างที่อื่น” (วรลักษณ์ บุสดีวงษ์. 2551: สัมภาษณ์) และสอดคล้องกับความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ว่า “ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น มีความอบอุ่นในครอบครัว เพราะร่วมกันดำเนินกิจกรรม และมีเวลาอยู่ด้วยกัน สุขภาพกายและใจดีขึ้น เพราะเป็นการทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์ไม่มีการใช้สารเคมี และลดการเคลื่อนย้ายแรงงานเนื่องจากเกษตรกรเริ่มหันมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่มากขึ้น” (นุชรี พรายแก้ว. 2551: สัมภาษณ์)

3) เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการพัฒนาความรู้ ความชำนาญ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านการเกษตรของเกษตรกรโดยเป็นการต่อยอดความรู้ที่เกษตรกรมีอยู่ให้มีความรู้เพิ่มขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการควบคุมคุณภาพผลผลิตทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิต และนำไปประกอบอาชีพได้ สอดคล้องกับความเห็นของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการที่ว่า “มีความรู้ความชำนาญเกิดขึ้น โดยพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรที่สนใจ” (ทิม คณะเสน. 2551: สัมภาษณ์) และสอดคล้องกับความเห็นของหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการงานขยายผลที่ว่า “เป็นการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหมอดิน ปราชญ์ชาวบ้าน ทำหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ดิน ดินเสื่อมโทรมแนะนำความรู้ในการเกษตรให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เป็นสื่อให้กรมพัฒนาที่ดิน” (ชนวน พิงชื่น. 2551: สัมภาษณ์)

ส่วนที่ 3 อภิปรายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความสำเร็จจากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ สามารถอภิปรายได้ผลดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จจากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรียงตามลำดับปัจจัยที่มีความสำคัญได้ดังนี้

1.1 ด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบาย

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร คือปัจจัยด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบาย เนื่องจากทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการทำการเกษตรรูปแบบใหม่ที่มีการศึกษาและทดลองว่าประสบผลสำเร็จ ที่เป็นการลดรายจ่ายโดยทำการเกษตรเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนเป็นลำดับแรก ซึ่งแตกต่างจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวตามสภาวะเศรษฐกิจทุนนิยมอย่างมีนัยสำคัญ โดยการปลูกพืชเชิงเดี่ยวจะมุ่งเน้นผลผลิตในปริมาณมาก ๆ จากนั้นจึงนำผลผลิตที่ได้ไปขายในตลาด เพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรามาจับจ่ายใช้สอยเพื่อการอุปโภคบริโภคต่อไป แนวทางการดำเนินชีวิตแบบนี้จึงเป็นวิถีชีวิตที่เกษตรกรไทยที่มีเศรษฐกิจแบบทุนนิยมค่อนข้างคุ้นเคยและเคยชิน

ขณะที่เศรษฐกิจพอเพียงกลับมุ่งเน้นการผลิตเพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือนเป็นลำดับแรกมุ่งปลูกสิ่งที่กินและกินสิ่งที่ปลูก โดยจุดประสงค์ในการขยายผลผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราไม่ได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการประชาสัมพันธ์โดยการสื่อสารจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสื่อสารให้เกษตรกรได้รับรู้ถึงแนวคิดและวิธีการในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีศูนย์ฯเป็นหน่วยงานหลักในการสื่อสาร ทั้งนี้อาจทำได้ทั้งการสื่อสารทางตรง คือ ฝึกอบรมเรื่องแนวคิดทฤษฎีใหม่ หรือจะสื่อสารโดยอ้อม เช่น อบรมหลักสูตรการเพิ่มผลผลิต โดยแทรกแนวคิดทฤษฎีใหม่ลงไปด้วย เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหาของนโยบายจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลมากที่สุดต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

1.2 ด้านการสื่อสารภายในองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

นอกจากปัจจัยทางด้านการสื่อสารมวลชนที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดแล้ว ปัจจัยด้านการสื่อสารภายในองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมา กล่าวคือ การที่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯเข้ามาให้คำแนะนำคำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ อีกทั้งการที่สมาชิกเกษตรกรมีการให้ปรึกษาหารือกัน รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ

ของศูนย์ฯ ล้วนส่งผลให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่มากยิ่งขึ้น ดังนั้นการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและการขับเคลื่อนกิจกรรมการฝึกอบรมจึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

1.3 ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ

ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ เช่น แนวทางในการกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมและวิธีการฝึกอบรม ถ้ามีความชัดเจนทั้งด้านเนื้อหาและแนวทางการปฏิบัติให้มีความครอบคลุมทุกด้านการเกษตรและสามารถนำไปปฏิบัติได้ในพื้นที่จะทำให้เกษตรกรเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่มากยิ่งขึ้น หรือการคัดเลือกวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้จะทำให้เกษตรกรเข้าใจได้ง่ายแก่ในการนำไปปฏิบัติ

1.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกันในด้านการติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากเกษตรกรมีการถ่ายทอดความรู้และให้คำปรึกษาแนะนำเกษตรกรรายอื่นที่สนใจ อีกทั้งการขอคำปรึกษาจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการทำทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่และนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

2. การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จจากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด เรียงตามลำดับปัจจัยที่มีความสำคัญได้ดังนี้

2.1 ด้านทรัพยากรของเกษตรกร

ปัจจัยที่มีผลมากที่สุดต่อการบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นคือ ปัจจัยด้านทรัพยากร เนื่องจากเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินขนาดเล็ก ดังนั้น เกษตรกรซึ่งมีที่ดินค่อนข้างจำกัดทำให้เกษตรกรบางรายที่สนใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่สามารถบริหารหรือจัดสรรที่ดินได้ตามทฤษฎีใหม่ในอัตราส่วน 30:30:30:10 เนื่องจากเป็นเจ้าของดินผืนเล็ก โดยบางรายมีพื้นที่บ่อน้ำน้อยเกินไปทำให้เกิดปัญหา น้ำไม่เพียงพอสำหรับการเกษตรในช่วงฤดูแล้งได้ หรือพื้นที่ปลูกข้าวน้อยไป ทำให้ผลผลิตข้าวอาจไม่พอบริโภคตลอดทั้งปีทำให้ต้องซื้อมาบริโภค เป็นผลให้การดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกิน ปลูกเองกินเอง

ไม่ครบวงจรและมีค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอในกรณีดังกล่าวได้ ดังนั้น ทรัพยากรของเกษตรกรจึงเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำตามหลักการทฤษฎีใหม่

2.2 ด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ

ปัจจัยด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมาจากปัจจัยด้านทรัพยากรของเกษตรกร ด้านเนื้อหาของวัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ดินและน้ำในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแบ่งสัดส่วนพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน แต่เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ มีปัญหาสภาพดินและข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำ ดังนั้นเนื้อหาของวัตถุประสงค์ของโครงการจึงต้องมีการปรับประยุกต์หลักการทฤษฎีใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และภูมิประเทศ

3. เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรกรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการมีรายได้ของเกษตรกรจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี เรียงตามลำดับปัจจัยที่มีความสำคัญได้ดังนี้

3.1 ด้านความตั้งใจของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลมากที่สุดต่อการมีรายได้ของเกษตรกรได้แก่ความตั้งใจของเกษตรกร ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า เกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นเพื่อความพออยู่พอกิน ซึ่งอาจมองดูว่าเป็นแนวทางที่ไม่ได้ร่ำรวยหากแต่ความไม่ร่ำรวยมาพร้อมกับความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจที่ไม่ต้องพึ่งพิงอยู่กับโลกภายนอกมากเกินไป ดังนั้นในช่วงแรกเริ่มของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือช่วงของการเปลี่ยนแปลงจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสาน จะทำให้รายได้ที่เคยได้รับอาจหายไปบางส่วน แต่เมื่อทำไปได้สักระยะจะพบว่า รายได้ที่น้อยลงนั้นจะทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นเพราะมีรายจ่ายลดลง อีกทั้งบางรายแทบไม่มีค่าใช้จ่ายเลยถ้าสามารถสร้างความสะดวกสบายโดยการบริหารจัดการของเหลือใช้ เช่น หญ้าแฝก เศษใบไม้ มาทำเป็นปุ๋ยหมัก หรือการเก็บเมล็ดผักไว้เพื่อทำพันธุ์ในการปลูกครั้งต่อไป

ดังนั้น การปรับตัวของเกษตรกรที่เคยมีรายรับเป็นก้อน และมีค่าใช้จ่ายมาก ทั้งค่าปุ๋ยเคมี ค่าเมล็ดพันธุ์ มาเป็นความพออยู่พอกินที่แทบไม่ต้องใช้จ่ายเงินเลย อาจทำให้รู้สึกว่าคุณานะจนลง แต่เมื่อเกษตรกรสมัครใจที่จะปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่และมีความมุ่งมั่นจนประสบผลสำเร็จจะทำให้มีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี ดังนั้น ความตั้งใจที่

แนวโน้มของเกษตรกรจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้สามารถปรับเปลี่ยนมาสู่วิถีชีวิตที่มีความมั่นคงแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้

3.2 ด้านทรัพยากรของเกษตรกร

นอกจากปัจจัยด้านความตั้งใจของเกษตรกรแล้ว พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรของเกษตรกรได้ส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร เนื่องจากการที่เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีเงินทุน มีแหล่งน้ำ การได้รับปัจจัยการผลิตจากศูนย์ฯ และการมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพียงพอสำหรับทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้ผลผลิตเป็นอย่างดี แม้จะไม่ร่ำรวยนัก แต่ก็ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี เนื่องจากการปลูกพืชสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันในพื้นที่

4. การดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จจากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรียงตามลำดับปัจจัยที่มีความสำคัญได้ดังนี้

4.1 ด้านทรัพยากรของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ คือปัจจัยด้านทรัพยากรของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นเพื่อความพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ และการที่เกษตรกรจะสามารถทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จได้จะต้องมีปัจจัยเบื้องต้นสำหรับทำการเกษตร ซึ่งก็คือทรัพยากรต่างๆ เช่น ที่ดินทำกิน เงินทุน แหล่งน้ำ และปัจจัยการผลิต เมื่อมีปัจจัยด้านทรัพยากรเพียงพอเกษตรกรก็สามารถดำเนินกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ได้เป็นผลสำเร็จจนสามารถพัฒนาไปสู่ขั้นต่อไปได้

4.2 ด้านความตั้งใจของเกษตรกร

ความตั้งใจของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตอย่างพออยู่พอกินและสามารถพึ่งตนเองได้ของเกษตรกร นอกจากเกษตรกรจะมีความสนใจและสมัครใจในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรยังต้องใช้ความอดทนและความพยายามจนกว่าจะประสบผลสำเร็จทำให้มีผลผลิตเพียงพอสำหรับการบริโภคตลอดปี คุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น และพัฒนาภูมิปัญญาของตนจนสามารถพึ่งตนเองได้

4.3 ด้านการสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

การสื่อสารภายในองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรมเป็นการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานกับเกษตรกรในการให้คำแนะนำคำปรึกษาและช่วยเหลือเกษตรกรทุกด้าน ไม่จะเป็นด้านการผลิต ด้านการตลาด และการฝึกอบรมด้านต่างๆ จนเกษตรกรสามารถพัฒนาภูมิปัญญาของตนตลอดจนสามารถรวมกลุ่มและพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน ซึ่งการสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

จากการศึกษาแนวความคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางแบบเศรษฐกิจพอเพียงแนวทางหนึ่งที่มีได้ตัดขาดจากระบบทุนนิยมหากเป็นการก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงเพื่อป้องกันผลกระทบจากภาวะความผันผวนของตลาดและระบบเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจุบันแนวความคิดนี้ได้แพร่หลายไปสู่เกษตรกรในหลากหลายท้องที่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในบริเวณใกล้เคียงกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่ง ซึ่งเปรียบเสมือนคลังความรู้และต้นแบบของความสำเร็จ

โดยที่ผ่านมาได้เริ่มต้นโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้นการปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่ที่มีจำกัด ซึ่งตามหลักการลงทุนแล้วนับเป็นการกระจายความเสี่ยงรูปแบบหนึ่ง ซึ่งตรงข้ามกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในปริมาณมากๆ แม้จะมีข้อดีที่เน้นลดต้นทุนหรือการประหยัดจากขนาด (Economy of scale) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขายเป็นหลัก แต่จะทำให้รายได้ต้องอิงอยู่กับราคาของตลาดส่งผลให้ความเป็นอยู่ของเกษตรกรมีความผันผวนตามไปด้วย นอกจากนี้แล้วการใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง เพื่อให้ผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดซึ่งต้องแลกกับต้นทุนจำนวนมากและสุขภาพของเกษตรกรอันเนื่องมาจากการแพ้สารเคมีชนิดต่างๆ ทั้งนี้ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวก็ต้องใช้แรงงานภายนอกครัวเรือนเพราะปลูกในปริมาณมากไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทันทำให้มีรายจ่ายหลายด้านและโดยส่วนมากจะสูงกว่าหรือใกล้เคียงกับรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต ทำให้เกษตรกรไทย ยังอยู่ในภาวะยากจน

การดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 มิได้มีการส่งเสริมความรู้ ในขั้นที่ 1 ทั้งนี้หน่วยงานต่างๆ ได้สนับสนุนทั้งปัจจัยการผลิตและการอบรมต่างๆ เช่น การขุดสระน้ำประจำไร่นา , การสนับสนุนพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ รวมถึงอาหารสัตว์ และปุ๋ยบำรุงพืช โดยมีศูนย์ฯ ทำเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรเข้ามาศึกษาแล้วนำไปสู่การปฏิบัติตาม ซึ่งมีการจัดฝึกอบรม , สาธิต ให้เกษตรกรทั่วบริเวณรอบศูนย์ฯ และที่อื่นเข้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม แม้เกษตรกรจะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อเพิ่มรายได้และผลผลิตแล้ว ก็ไม่ควรหยุดการส่งเสริมให้มีการพัฒนาไปสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3 ต่อไป โดยปัจจุบันได้มีเกษตรกรรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ บ้าง เช่น การผลิต การตลาด แม้จะไม่ใช่ทุกกลุ่มแต่ก็เรียกได้ว่าเกษตรกรมีการพัฒนาก้าวสู่ขั้นที่ 2 แล้ว

ดังนั้นในทางทฤษฎีจึงควรทำการส่งเสริมในหลักการเดียวกันการส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 โดยการเพิ่มเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มเข้าไป เช่น การบริหารจัดการทรัพยากรของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการจัดตารางเวลาให้หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนมาใช้เครื่องสีข้าวกันอย่างทั่วถึง และการบริหารจัดการโดยระบบคณะกรรมการที่ทุกคนมีส่วนร่วม เพราะหากเกษตรกรรวมกลุ่มกันได้อย่างมั่นคงแล้วจะทำให้เกิดพลังในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น เช่น ประสิทธิภาพในการผลิต อำนาจการต่อรองหรือกำหนดราคาสินค้า รวมถึงความสามัคคีของสมาชิกกลุ่มที่จะได้ช่วยเหลือแนะนำให้กับเพื่อนสมาชิกด้วยกัน ดังนั้น หน่วยงานต่างๆ จึงควรส่งเสริมองค์ความรู้ซึ่งไม่ได้มีเนื้อหาที่จำกัดอยู่กับวิธีการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์อย่างเดียว แต่ต้องมีความรู้และวิธีการด้านการบริหารจัดการและสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่ม รวมถึงตลอดถึงความรู้ด้านการตลาด ระบบเศรษฐกิจ และแหล่งเงินทุนต่างๆ เพื่อการก้าวสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3 ต่อไปด้วย

ในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อนำไปให้เกษตรกรปฏิบัติในพื้นที่เป็นการดำเนินเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1 คือ การบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน การที่จะดำเนินการไปสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3 ได้นั้นสามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มของเกษตรกร และมุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการรวมพลังในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมกันในด้านการผลิต การตลาด เพื่อจำหน่ายผลผลิตที่เหลือจากการบริโภค
2. ส่งเสริมและพัฒนาการรวมกลุ่มของเกษตรกร โดยการขยายเครือข่ายไปสู่หน่วยงานภายนอก เพื่อประสานความร่วมมือกับแหล่งเงินทุน และแหล่งพลังงานภายนอก
3. ร่วมมือประสานงานจากหน่วยงานราชการและเอกชน ในการจัดหาแหล่งเงินทุนในการผลิตเพื่อผลักดันให้มีการพัฒนาผลผลิต ให้เผยแพร่สู่ตลาดทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศต่อไป
4. สนับสนุนและส่งเสริมแนวทางต่างๆ ของการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและมั่นคงมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพียงช่วงเวลาที่ผ่านมาได้อบรมความรู้และวิธีการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้แก่เกษตรกรให้หันมาทำเกษตรเชิงผสมผสานแทนการทำเกษตรเชิงเดี่ยว โดยในระยะแรกได้ส่งเสริมการขุดสระน้ำประจำไร่นา , การอบรมการปลูกผัก , การเลี้ยงสัตว์ , ปลูกไม้ผล , ปลูกข้าวเพื่อการบริโภคในครัวเรือนอย่างเพียงพอ ดังนั้นในปัจจุบันจึงควรส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มปัจจัยต่างๆที่ส่งเสริมได้เกิดการรวมกลุ่มกันในรูปสหกรณ์ทั้งในการผลิตและจัดจำหน่าย รวมถึงการประสานความร่วมมือจากองค์กรภายนอกให้มาช่วยสนับสนุนอีกทางหนึ่งด้วย จึงขอเสนอแนะเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหน่วยงาน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นับเป็นหน่วยงานหลักที่สนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งจากการศึกษาเห็นว่าการสื่อสารนับเป็นปัจจัยที่สำคัญมากประการหนึ่งในการสื่อสารทำความเข้าใจถึงแนวคิดและวิธีการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ฉะนั้นการเพิ่มการประชาสัมพันธ์ถึงวิธีการและประโยชน์ในการก้าวสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3 ทั้งนี้อาจต้องมีการอบรมบุคลากรที่จะสื่อสารหรือเผยแพร่กระจายข่าวสารไปสู่เกษตรกรด้วย เพราะทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3 จะต้องสื่อสารกับกลุ่มคน ดังนั้นจึงต้องใช้การสื่อสารและการทำแปลงสาธิตเพื่อเป็นตัวอย่างให้แต่ละครอบครัวนำไปปฏิบัติตาม นอกจากนี้ การสื่อสารภายในองค์กรก็มีความสำคัญในเรื่องของการสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของงบประมาณ อาจต้องมีการปรับให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมที่จะต้องทำมากขึ้นโดยแหล่งที่มาอาจดำเนินการประสานขอความร่วมมือแบบบูรณาการให้หลายหน่วยงานทั้งจากภาครัฐ และเอกชนเข้ามาช่วยร่วมแรงร่วมใจกันโดยยึดความก้าวอย่างอย่างมั่นคงเป็นหลัก แม้ในระยะแรกอาจต้องใช้เวลากว่าที่การรวมกลุ่มก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน ทั้งนี้ในอนาคตสามารถปรับให้เป็นระบบของค์กรมหาชน เพื่อความสะดวกในการประสานงบประมาณจากหลายแหล่งเพื่อให้มีงบประมาณมาสนับสนุนโครงการมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าในเบื้องต้น จะต้องมีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ก่อน เช่น ในด้านการส่งเสริมองค์ความรู้ มีการประสานงานกับสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆให้เข้ามาช่วยเป็นวิทยากรในการฝึกอบรม ไม่ว่าจะเป็ความรู้ในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ความรู้เรื่องสหกรณ์ หรือในด้านเงินทุนก็ควรมีการประสานกับสถาบันการเงินต่างๆ ซึ่งอาจเริ่มที่สถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ให้เข้ามาช่วยสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำในระยะแรก รวมทั้งการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการเงิน การตลาดของกลุ่มและความผันผวนของภาคเศรษฐกิจด้วย ส่วนในทางสังคมก็ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นความ

สามัคคี โดยอาจแทรกอยู่ในงานประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น เช่น กลุ่มสหกรณ์อาจเป็นแม่ข่ายในการจัดทำบุญประจำปี หรืองานมงคลต่างๆ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรเป็นสัญลักษณ์ของความร่วมแรงร่วมใจ อันจะทำให้เกิดพลังที่จะรักและช่วยกันพัฒนากลุ่ม และที่สำคัญคือ การประสานกับหน่วยงานภาครัฐ ที่มีหน้าที่พัฒนาอยู่แล้ว เช่น จังหวัด อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ให้มาร่วมพัฒนาสนับสนุนเพราะกลไกของรัฐเหล่านี้มีทั้งบุคลากรและงบประมาณในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่แล้ว ขาดแต่การประสานและร่วมมือกันเท่านั้น ดังนั้นหน่วยงานหลักคือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะต้องเป็นองค์กรหลักในการขอความร่วมมือดังกล่าว แม้ระบบราชการไทยจะมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ แต่เชื่อว่าเพื่อความกินดีอยู่ดีของราษฎรแล้วทุกหน่วยงานจะยื่นมือเข้ามาช่วยกันอย่างเต็มที่

ดังนั้น สรุปได้ว่าการดำเนินโครงการสามารถปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพสามารถทำได้ดังต่อไปนี้

1. เน้นการประชาสัมพันธ์ถึงวิธีการและประโยชน์ในการก้าวสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3 โดยการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้สามารถสื่อสารกับเกษตรกรให้เกิดความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี

2. โครงสร้างองค์กรปรับให้มีความยืดหยุ่น โดยมีลักษณะเป็นองค์กรมหาชน เพื่อให้การบริหารงานมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ประสานขอความร่วมมือแบบบูรณาการทั้งจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนงบประมาณมาสนับสนุนโครงการ

4. ประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ในการสร้างองค์ความรู้ด้านการผลิต การตลาด การรวมกลุ่มสหกรณ์ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

5. สนับสนุนให้มีบุคลากรจากภายนอกหน่วยงาน เช่น เอกชน หรือต่างประเทศ เข้ามาร่วมปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินโครงการ

6. สนับสนุนการเพิ่มผลผลิตในพื้นที่ของเกษตรกร เช่น การปรับปรุงพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ และการปรับปรุงเทคโนโลยีด้านการเกษตร

2. ด้านเกษตรกร

ในประการแรกต้องส่งเสริมองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างรอบด้าน ทั้งด้านการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ ความรู้ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมทั้งการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าด้านการเกษตร โดยให้เกษตรกรมีความเข้าใจพร้อมสนับสนุน รวมทั้งจูงใจให้เกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งขั้นที่ 1, 2 และ 3 ให้ครบวงจร เสมือนเป็นการระเบิดจากข้างใน จากความรู้และประสบการณ์ที่เกษตรกรได้รับการส่งเสริม

ในการศึกษาต้องให้การสนับสนุนเงินทุน ในการดำเนินการในระยะแรก เช่นเดียวกับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่ต้องสนับสนุนการขุดสระน้ำและปัจจัยการผลิตต่างๆ ในระยะเริ่มต้น และเมื่อเกษตรกรเริ่มได้รับผลผลิตจากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว จึงจะสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองในระยะต่อไป

ประการสุดท้าย ต้องส่งเสริมความสัมพันธ์ของเกษตรกรให้มีความสัมพันธ์ในการรวมกลุ่มโดยจัดกิจกรรมที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและได้รับประสบการณ์จากการรวมกลุ่ม ทั้งนี้ไม่เฉพาะแต่เพียงในเรื่องของการประกอบอาชีพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงด้านสังคมต่างๆ ด้วย เช่น การให้นักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงานและเรียนรู้วิธีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ นอกเหนือจากการรวมกลุ่มกันผลิตและขายสินค้าทางการเกษตรของกลุ่มแล้ว

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการวิจัย

ในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ควรจะได้มีการศึกษาเกี่ยวกับหน่วยงานที่มีภารกิจในการนำโครงการไปปฏิบัติ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอีก 5 แห่ง และพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ เพื่อจะได้เห็นภาพรวมถึงผลสำเร็จจากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและปัจจัยที่มีผลต่อการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในทุกภูมิภาคของประเทศ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2539). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาทางการเกษตรไทย*.
กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- กล้า ทองขาว. (2548). *การนำนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ: แนวคิด ทฤษฎี และแนวการดำเนินงาน*.
พิมพ์ครั้งที่ 1.นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กาญจนาศิริ จันทร์เสนา. (2543). *การดำเนินโครงการเกษตรครบวงจรตามแนวทฤษฎีใหม่ โรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหาร
การศึกษา).ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.ถ่ายเอกสาร.
- กำไล พับบรรจง.(2551, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่บ้านเลขที่ 1 หมู่ 1
ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอนมสรวง จังหัดฉะเชิงเทรา.
- จุมพล หนีพานิช. (2549). *การวิเคราะห์นโยบาย ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง*. พิมพ์ครั้งที่ 3.
นนทบุรี : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช .
- ชนวน พึ่งชื่น. (2551,16 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
เขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- ชนิกา เจริญวงศ์. (2542). *บทความสำรวจความคิดเห็นความเข้าใจการปฏิบัติตามแนวทฤษฎีใหม่*. (เอกสาร
ประกอบการประชุม). ขอนแก่น: สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. อัดสำเนา.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541). *ทฤษฎีใหม่ มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด*.กรุงเทพฯ: พีเพรส.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2539). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิม คณะเสน.(2551, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
เขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- นภา เข็มมุข. (2551, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่บ้านเลขที่ 32/1 หมู่ 5
ตำบลเกาะขนุน อำเภอนมสรวง จังหัดฉะเชิงเทรา.
- นิกร เบ็ญจวรรณ. (2551, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
เขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- นุชรี พรายแก้ว. (2551, 16 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
เขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- บุญชู เครืออ่อน.(2551, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่โรงเรียนวัดม่วงโพรง หมู่ 1
ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอนมสรวง จังหัดฉะเชิงเทรา.

- ประพันธ์ศักดิ์ รักษาไชยวรรณ. (2543). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” (ตามแนวพระราชดำริ) ไปสู่การปฏิบัติ*. วิทยานิพนธ์ พบ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- พิบูลย์รัตน์ บัวคอม. (2551, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- มณฑนา ยะอะนันต์. (2551, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่บ้านหนองน้ำพุ หมู่ 9 ตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2543). *รายงานการศึกษาการทำการเกษตรตามแนวพระราชดำริ: ทฤษฎีใหม่ การจัดการน้ำและที่ดินเพื่อการเกษตร*. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยุพดี เหมะรัต. (2546). *การปฏิบัติตามโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของเกษตรกรในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. ถ่ายเอกสาร.
- วรลักษณ์ บุสดีวงศ์. (2551, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่บ้านเลขที่ 389 หมู่ 10 ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- วัลลภ พรหมทอง. (2545). *เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิไลวรรณ เข้มมาลัย. (2551, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่บ้านเลขที่ 72/4 หมู่ 7 ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- วีรวิทย์ ส่งสาย. (2541). *การวิจัยประเมินผลโครงการเกษตรน้ำฝนทฤษฎีใหม่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ รปม. (นโยบายสาธารณะ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ศศิชา สืบแสง. (2551). *ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ จอร์จ เอ็ดเวิร์ด*. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2551, จาก <http://www.geocities.com>
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2533). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2546). *รายงานประจำปี 2546*. ฉะเชิงเทรา : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- (2548). *รายงานประจำปี 2548*. ฉะเชิงเทรา: สำนักงาน.
- (2550). *รายงานประจำปี 2550*. ฉะเชิงเทรา: สำนักงาน.
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2549, 28 มกราคม). *คำสั่งที่ กษ 0809.14/92 เรื่อง แผนแม่บทโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*.

- สมบุญรัตน์ หล้าสาย. (2551, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
เขานินช้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- สมพร เพ็ญจันทร์. (2539). นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมพล พันธุ์มณี. (2548, ตุลาคม – ธันวาคม). ฟังตนเองอย่างยั่งยืน. วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3 (4) : 24-29.
- สมศักดิ์ ทองอ่อน. (2551, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่บ้านเลขที่ 279 หมู่ 9
ตำบลเขานินช้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- สมเกียรติ แถมพยัคฆ์. (2551, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
เขานินช้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- สมชาติ บุญมี. (2551, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่บ้านเลขที่ 110 หมู่ 5
ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- เสน่ห์ โฉมศรี. (2551, 5 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่โรงเรียนวัดม่วงโพรง หมู่ 1
ตำบลเขานินช้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 10. กรุงเทพฯ: วิ เจ พรินติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2540). แนวคิด
และทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี.
- . (2546). รายงานการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินช้อน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- . (2547). รายงานการประเมินผลการดำเนินโครงการทฤษฎีใหม่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษา
การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริและเกษตรกรทฤษฎีใหม่ดีเด่น. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- . (2549). อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- . (2550). รายงานการประเมินผลงานฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- สุชาติ แซ่ฮึง. (2551, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่บ้านเลขที่ 14/1 หมู่ 9
ตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.
- สุดา สวัสดิ์ธนาคุณ. (2551, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย กาญจนา เทียมพิทักษ์ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
เขานินช้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.

สำเนาฯ พึ่งมา.(2551, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย ธวัชชัย ไพรบูรณ์ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
เขานินช้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา.

สุเมธ ตันติเวชกุล.(2544). *ใต้เบื้องพระยุคลบาท*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

อมรพร โพธิ์งาม.(2545).*ผลกระทบการดำเนินโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่จังหวัดจันทบุรีที่มีต่อ
เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ*. วิทยานิพนธ์ รป.ม.(นโยบายสาธารณะ).ชลบุรี:บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.

Amornwivat, Suthapa. (2002). *Infrastructure Investment and Policy Management of Water
resources for Small-scale Irrigated Agriculture*. Ph.D.,Massachusetts Institute
Technology (MIT).

Suwansrinon, Anya. (2001). *The New Theory: A Part to Sustainable Agriculturally Based
Rural Livelihoods in Thailand*. M.A., London School of Economics.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- หนังสือขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
- หนังสือขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาคผนวก ข

- แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- แบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

**แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน
การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา**

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

1. ในด้านความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 ท่านทราบวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริหรือไม่ ถ้าทราบ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ เป็นอย่างไร จัดทำขึ้นมาเพื่ออะไร และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ หรือไม่

.....

.....

.....

1.2 โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.3 โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.4 โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกวิทยากรฝึกอบรม หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.5 แนวทางในการกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมการเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มาจากแนวทางใด และวิธีการในการฝึกอบรมเหมาะสมกับหลักสูตร หรือไม่

.....

.....

.....

1.6 หลักสูตรการฝึกอบรมการเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.7 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ยังมีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงหรือไม่ อย่างไร และมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2. ด้านสมรรถนะของหน่วยงานในการดำเนินการให้บรรลุตามนโยบาย

2.1 ด้านโครงสร้างหน่วยงาน

2.1.1 จำนวนบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ไปปฏิบัติของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีจำนวนเท่าใด เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.1.2 คณะทำงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีบทบาทอย่างไรในการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ไปปฏิบัติ

.....

.....

.....

2.1.3 การมอบหมายงานให้กับบุคลากรภายในหน่วยงานตรงสายงานที่ปฏิบัติหรือไม่ ถ้าไม่ มีการมอบหมายงานข้ามสายงานหรือข้ามชั้นหรือไม่ อย่างไร แต่ละอย่างทำให้เกิดข้อดีข้อเสียอย่างไร

.....

.....

.....

2.1.3 การมอบหมายงานให้กับบุคลากรดูแลรับผิดชอบนั้น มอบหมายให้เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากรหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.2 ด้านงบประมาณ

2.2.1 การจัดสรรงบประมาณให้กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานหินชั้นฯ เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2.2.2 การสนับสนุนทางด้านงบประมาณจากงบปกติของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานหินชั้นฯ และงบจากสำนักงาน กปร. มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.2.3 แหล่งสนับสนุนงบประมาณในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ มาจากแหล่งอื่นอีกหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.3 ด้านบุคลากร

2.3.1 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ มากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

2.3.2 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ มีทักษะในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเกษตรทฤษฎีใหม่ มากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

2.3.3 วิทยากรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ มีความรู้และเข้าใจในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเกษตรทฤษฎีใหม่ มากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

2.3.4 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.3.5 หน่วยงานมีการให้ทุนศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.3.6 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มทักษะและความรู้ความสามารถด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.3.7 โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ มีบุคลากรจากหน่วยงานอื่น
มาปฏิบัติงานร่วมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่

2.4.1 วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ มีเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.4.2 วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ มีความทันสมัย
ต่อการใช้งานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.4.3 วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ มีความพร้อม
ต่อการใช้งานหรือไม่ ถ้าไม่ มีการดำเนินการแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

2.4.4 สถานที่ในการดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ เช่น ศูนย์ฝึกอบรม
แปลงสาธิต สถานที่ศึกษาดูงาน ฯลฯ มีความเหมาะสมต่อการดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.4.5 การสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตร
ทฤษฎีใหม่ฯ มีเพียงพอ และตรงต่อความต้องการของเกษตรกรหรือไม่

.....

.....

.....

2.4.6 โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์จากหน่วยงานอื่น หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3. การสื่อสารระหว่างหน่วยงานและการขับเคลื่อนกิจกรรม

3.1 การดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร มีอะไรบ้าง และใช้เวลาในการดำเนินการเท่าใด

.....

.....

.....

3.2 การติดต่อสื่อสารภายในหน่วยงานเป็นแบบทางการหรือไม่เป็นทางการ และติดต่อสื่อสารโดยช่องทางใด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

3.3 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ รับทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.4 เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ในโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรมีความเข้าใจการดำเนินงานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

4. การประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.1 ในการดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ได้มีการติดต่อประสานระหว่างหน่วยงานที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือไม่มีหน่วยงานใดบ้าง และมีการติดต่อประสานงานกันอย่างไร

.....

.....

.....

4.2 การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ เป็นไปได้ด้วยดีหรือไม่ และหน่วยงานใดเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน

.....

.....

.....

4.3 การติดตาม กำกับ ดูแล ผลการดำเนินงานตามโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีหรือไม่ ถ้ามีการติดตาม กำกับ ดูแล มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง หน่วยงานและส่วนงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ

.....

.....

.....

4.4 ท่านคิดว่า การประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระหว่างดำเนินการดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ยังมีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4.4 การดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของหน่วยงาน มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่นมาร่วมปฏิบัติงานกับหน่วยงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

4.5 การดำเนินโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของหน่วยงาน ได้รับสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานอื่นอีกหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

5. ด้านการสื่อสารมวลชนเพื่อพัฒนาความเข้าใจปัญหานโยบาย

5.1 ในการประชาสัมพันธ์โครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ เพื่อให้เกษตรกรสนใจเข้าร่วมโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างไร และดำเนินการรูปแบบใดบ้าง

.....
.....
.....

5.2 การดำเนินการประชาสัมพันธ์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ เกษตรกรมีการตอบสนองในการเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ อย่างไร และมากน้อยเพียงใด

.....
.....
.....

5.3 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ เกษตรกรมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

5.4 เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของศูนย์ฯ มีการให้คำแนะนำปรึกษา แก่เกษตรกรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

6. ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

6.1 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ อย่างไร

.....

.....

.....

6.2 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ อย่างไร

.....

.....

.....

6.3 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสำเร็จของโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ อย่างไร

.....

.....

.....

7. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินตามโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

8. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อให้การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

1. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการดำเนินการเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรโดยใช้เทคนิคและวิธีการใด

.....

.....

.....

1.2 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการเชื่อมโยงผลงานการศึกษาค้นคว้า และงานขยายผลโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.3 การตอบสนองของเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ กับเป้าหมายของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ เป็นอย่างไร และมีมากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

1.4 หลักสูตรการฝึกอบรมด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ขยายผลสู่เกษตรกร เป็นการส่งเสริมความรู้ให้กับเกษตรกรหรือไม่ ด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

1.5 เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.6 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ เกษตรกรสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนเกษตรกรรายอื่นที่สนใจได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.7 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการติดตามผลการดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2. การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.1 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ สามารถนำความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ไปบริหารจัดการพื้นที่ดินและน้ำตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2.2 เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ท่านสามารถบริหารจัดการที่ดินและน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3. เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

3.1 เมื่อเกษตรกรดำเนินการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ลดต้นทุนการผลิตในการด้านเกษตรในพื้นที่ได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.2 เมื่อเกษตรกรดำเนินการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ผลผลิตในพื้นที่เพิ่มขึ้น หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.3 เมื่อเกษตรกรดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารการบริโภคของครัวเรือนลดลงหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.4 เมื่อเกษตรกรดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้สามารถเพิ่มรายได้ทางการเกษตรแก่ครัวเรือน หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.5 เมื่อเกษตรกรดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรมีเงินออมและทรัพย์สินของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น หรือไม่และมากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

4. เกษตรกรดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งพาตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 เมื่อเกษตรกรดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้เกษตรกรและคนในครอบครัวมีอาหารเพียงพอสำหรับการบริโภคภายในครัวเรือนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- เกษตรกรมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรและอุปโภคเพียงพอตลอดปี หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- เกษตรกรมีข้าวบริโภคเพียงพอสำหรับสมาชิกในครอบครัวตลอดปี หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- เกษตรกรมีผลผลิตพืชไร่ พืชสวน ผักสวนครัวเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเพียงพอตลอดปี หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- เกษตรกรมีเนื้อสัตว์บริโภคในครอบครัวเพียงพอตลอดปี หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- เกษตรกรมีสัตว์น้ำบริโภคในครอบครัวเพียงพอตลอดปี หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- เกษตรกรมีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเองหรือไม่ และที่อยู่อาศัยเป็นประเภทใด

.....
.....
.....

4.2 เกษตรกรที่ดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นหรือไม่
อย่างไร

.....
.....
.....

- เกษตรกรมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- เกษตรกรและคนในครอบครัวมีความอบอุ่นและมีเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- เกษตรกรและคนในครอบครัวมีสุขภาพกายและใจดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- เกษตรกรและคนในครอบครัวลดการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่นอกรากการเกษตรหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

4.3 การพัฒนาความรู้ ความชำนาญ ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร

- เกษตรกรสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมหลักสูตรการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปประกอบอาชีพได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- เมื่อเกษตรกรดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่เกษตรกรสามารถพัฒนาความรู้ ความชำนาญ พัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านการเกษตรให้ดียิ่งขึ้น หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เกษตรกร
การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตอนที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

1. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อได้นำมาสู่การปฏิบัติในพื้นที่ของท่านอย่างไรในด้านต่อไปนี้

1.1 ด้านทรัพยากร

1.1.1 ปัจจัยการผลิต

- ท่านมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือไม่ ถ้ามีที่ดินมีจำนวนเท่าไร และมีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างไร

.....

.....

.....

- ท่านมีเงินทุนหรือไม่ ถ้ามีเพียงพอต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่

.....

.....

.....

- แหล่งที่มาของเงินทุนที่นำมาใช้ในการเกษตร มาจากแหล่งใด มีระยะเวลาและเงื่อนไขของแหล่งเงินทุนหรือไม่

.....

.....

.....

- ท่านมีแหล่งน้ำหรือไม่ ถ้ามีเพียงพอต่อการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือไม่

.....

.....

.....

- น้ำในแหล่งน้ำของท่านมาจากแหล่งใด และเก็บไว้เป็นจำนวนเท่าใด

.....

.....

.....

- ปัจจัยการผลิตที่ท่านได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ตรงตามความต้องการของท่านหรือไม่ อย่างไร และได้รับตรงตามเวลาที่ท่านต้องการหรือไม่

.....

.....

.....

- ท่านมีความพึงพอใจต่อคุณภาพของปัจจัยการผลิตที่ได้รับ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- จากการได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ สามารถทำให้ท่านสามารถทำเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ผลเป็นอย่างไรหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.1.2 บุคลากร

- ท่านมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเท่าใด และจำนวนแรงงานในครอบครัวมีเพียงพอต่อการทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- สมาชิกในครอบครัวของท่านมีความสนใจที่จะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.2 การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม

1.2.1 ท่านเคยได้รับการชี้แจง ในการเข้ารับการฝึกอบรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ในเรื่องการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือไม่ ในหลักสูตรใดบ้าง

.....

.....

.....

1.2.2 เมื่อดำเนินการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ท่านเคยขอรับคำปรึกษาหรือได้รับ คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.2.3 จากการเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ท่านได้รับความรู้ ความเข้าใจในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่มากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

1.3 ความตั้งใจของเกษตรกร

1.3.1 ท่านมีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ เพียงใด

.....

.....

.....

1.3.2 ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

1.3.3 ท่านมีความสมัครใจที่จะปรับเปลี่ยนที่ดินมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.3.4 ท่านมีความอดทนและความเพียรพยายามในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

1.4.1 ด้านความร่วมมือ

- ท่านได้รับความร่วมมือด้านแรงงานจากเกษตรกรท่านอื่นที่เข้าร่วมโครงการ
ขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- ท่านได้รับความร่วมมือด้านวัสดุอุปกรณ์จากเกษตรกรท่านอื่นที่เข้าร่วมโครงการ
ขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.4.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร

- ท่านมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนเกษตรกรรายอื่นที่สนใจหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- ท่านได้มีการให้คำปรึกษาแนะนำแก่เพื่อนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการหรือได้รับ
คำแนะนำจากเพื่อนเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.5 ทักษะคติของเกษตรกร

1.5.1 ทักษะคติของเกษตรกรที่มีต่อเจ้าหน้าที่

- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและสนับสนุนท่านในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการส่งเสริมและสนับสนุนท่านในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือท่านในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่จนประสบผลสำเร็จหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.5.2 หลักสูตรสนับสนุนการผลิต

- การฝึกอบรมหลักสูตรการเกษตรทฤษฎีใหม่ของคุณยศึกษารพัฒนาเขานินชั่นฯ มีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของท่านหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- การจัดฝึกอบรมในหลักสูตรการเกษตรทฤษฎีใหม่ของคุณยศึกษารพัฒนาเขานินชั่นฯ สามารถทำได้อย่างทั่วถึงหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- ในการศึกษาดูงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ
หรือหน่วยงานการเกษตรอื่น ทำให้ท่านมีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่
หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินตามโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีอะไรบ้าง

.....
.....
.....

3. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อให้การนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ

.....
.....
.....

ตอนที่ 2 ผลสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

1. ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ท่านได้รับข่าวสารการเข้าร่วมโครงการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ หรือไม่ จากแหล่งใดบ้าง

.....

.....

.....

1.2 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการดำเนินการเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ท่านโดยใช้เทคนิคและวิธีการใด

.....

.....

.....

1.3 การเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ เป็นการส่งเสริมความรู้ให้กับท่านหรือไม่ ด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

1.4 เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

1.5 เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ท่านสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของท่านได้หรือไม่ และมากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

1.6 เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ท่านสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนเกษตรกรรายอื่นที่สนใจได้หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

1.7 เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการติดตามผลการดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2. การบริหารจัดการที่ดินและน้ำของเกษตรกรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.1 เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ สามารถนำความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ไปบริหารจัดการพื้นที่ดินและน้ำตามหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ได้หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

2.2 เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ท่านสามารถบริหารจัดการที่ดินและน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3. เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดทั้งปี

3.1 เมื่อท่านดำเนินการตามแนวทางของเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ลดต้นทุนการผลิตในการด้านเกษตรในพื้นที่ได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.2 เมื่อท่านดำเนินการตามแนวทางของเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้ผลผลิตในพื้นที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.3 เมื่อท่านดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารการบริโภคของครัวเรือนลดลงหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.4 เมื่อท่านดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้สามารถเพิ่มรายได้ทางการเกษตรแก่ครัวเรือนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3.5 เมื่อท่านดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มีเงินออมและทรัพย์สินของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นหรือไม่และมากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

4. เกษตรกรดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกินและพึ่งพาตนเองได้

4.1 เมื่อท่านดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้ท่านและคนในครอบครัวมีอาหารเพียงพอสำหรับการบริโภคภายในครัวเรือนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

- ท่านมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรและอุปโภคเพียงพอตลอดปี หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- ท่านมีข้าวบริโภคเพียงพอสำหรับสมาชิกในครอบครัวตลอดปี หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- ท่านมีผลผลิตพืชไร่ พืชสวน ผักสวนครัวเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเพียงพอตลอดปีหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- ท่านมีเนื้อสัตว์บริโภคในครอบครัวเพียงพอตลอดปี หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- ท่านมีสัตว์น้ำบริโภคในครอบครัวเพียงพอตลอดปี หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- ท่านมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองหรือไม่ และที่อยู่อาศัยเป็นประเภทใด

.....
.....
.....

4.2 เมื่อท่านดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- ท่านมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- ท่านและคนในครอบครัวมีความอบอุ่นและมีเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้นหรือไม่

.....
.....
.....

- ท่านและคนในครอบครัวมีสุขภาพกายและใจดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- ท่านและคนในครอบครัวลดการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่นอกภาคเกษตรหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

4.3 การพัฒนาความรู้ ความชำนาญ ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร

- เมื่อท่านเข้าร่วมโครงการฯ สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมหลักสูตร
การเกษตรทฤษฎีใหม่ นำไปประกอบอาชีพได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

- เมื่อท่านดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่เกษตรกรสามารถพัฒนาความรู้
ความชำนาญ พัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านการเกษตรให้ดียิ่งขึ้น หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

ภาคผนวก ค

ข้อมูลศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ข้อมูลศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ที่ตั้ง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ ณ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 100 กิโลเมตร ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ อยู่บนฝั่งขวาของถนนสายฉะเชิงเทรา-กบินทร์บุรี ตามทางหลวงแผ่นดินสาย 304 ห่างจากที่ว่าการอำเภอพนมสารคาม ประมาณ 15 กิโลเมตร

ประวัติความเป็นมาของศูนย์

ในอดีตพื้นที่บริเวณเขาหินซ้อนจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเขาหินเล็กใหญ่ทับซ้อนกันอยู่ทั่วไปเพียงชั่วระยะเวลา 30 กว่าปีต่อมากลางทศวรรษทำให้ผู้คนเดินทางเข้าไปในพื้นที่ได้สะดวก ผลที่ตามมาคือมีการทำลายป่าเพื่อนำพื้นที่มาใช้เพาะปลูกเป็นจำนวนมากจนทำให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมและมีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินสูงจนกระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่ดังกล่าว และทรงคิดหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรโดยใช้วิชาการในหลายๆด้านประกอบกันเป็นการดำเนินการแก้ไขในลักษณะผสมผสานของหลายๆ หน่วยงานจึงมีพระราชดำริให้หน่วยงานจากกรมกองต่างๆ มาร่วมกัน พัฒนาพื้นที่แห่งนี้เป็นศูนย์ศึกษาตัวอย่างประโยชน์ที่เกิดขึ้นได้เป็นสองทาง คือ ต้นทางซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ฝึกหัดการทำงานร่วมกันได้ความรู้ในการพัฒนาและปลายทาง คือ ราษฎรได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาที่ดินทำกินให้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นอันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สภาพเดิมของพื้นที่

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินทราย มีฝนตกชุกแต่มีระยะเวลาสั้นเฉลี่ย 1,200 ชั่วโมง แต่ดินสามารถรับน้ำไว้ได้เพียง 30 มิลลิเมตร ที่เหลือก็ไหลไปตามผิวหน้าดิน ก่อให้เกิดการชะล้างพังทลายของดินส่งผลให้ดินสิ้นความอุดมสมบูรณ์เกือบหมดทั้งพื้นที่

สภาพปัญหาของพื้นที่ ปัญหาด้านที่ดิน

1. ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ จำนวนเนื้อที่ทั้งหมดรอบโครงการมีขอบเขตประมาณ 40,000 ไร่ จำเป็นต้องเร่งปรับปรุงดินอย่างมาก โดยอาจใช้วิธีประหยัดค่าใช้จ่ายด้วยการผลิตและใช้ปุ๋ยหมัก หรือพยายามเปลี่ยนพันธุ์พืชจากมันสำปะหลังมาเป็นพืชตระกูลถั่ว

2. มีปริมาณการชะล้างพังทลายของดินสูงมากในเนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่ ซึ่งจำเป็นต้องทำคันดินเพื่อลดความเร็วของน้ำ และพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินในระดับปานกลาง เนื้อที่ประมาณ 20,000 ไร่ จำต้องแก้ไขปัญหาโดยการไถพรวนและปลูกพืชตามแนวระดับก็สามารถยังลดการสูญเสียหน้าดินได้ในระดับหนึ่ง

3. ปัญหาที่เกิดจากการระบายน้ำออกจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นาประมาณ 1,644 ไร่ ซึ่งจำต้องแก้ปัญหาคือการขุดคลองระบายน้ำจึงจะลดปัญหาลงได้

4. สภาพการใช้ที่ดินรอบบริเวณ 113,214 ไร่ นี้พบว่าประมาณ 73% หรือ 82,648.22 ไร่ คุณภาพของดินเสื่อมโทรมมาจากร่องรอยของการปลูกมันสำปะหลัง และไม่มีการชลประทานมีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินในระดับสูงถึงสูงมาก ประมาณร้อยละ 30 ดังนั้น ในบางฤดูโดยเฉพาะช่วงแห้งแล้ง ฝนทิ้งช่วง พื้นที่เกือบทั้งหมดถูกปล่อยว่างเปล่ามิได้ทำประโยชน์อื่นใด

ปัญหาด้านแหล่งน้ำ

1. ห้วยน้ำโจน ต้นน้ำเกิดจากที่สูงและเป็นเนินเขาทางด้านตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ของโครงการไหลมารวมเป็นสายเดียวกันบริเวณตอนกลางของโครงการ ผ่านเรื่อยมาทางทิศตะวันตกจรดห้วยม่วงโพรงก่อนไหลสู่คลองท่าลาด ห้วยนี้มีน้ำไหลบางฤดู ไม่ตลอดทั้งปี

2. ห้วยม่วงโพรง เป็นห้วยที่ไหลต่อจากห้วยน้ำโจนแล้วไหลลงคลองท่าลาดทางทิศตะวันตก มีแหล่งน้ำบางฤดูไม่ตลอดปี

3. ห้วยเจ๊ก มีต้นน้ำอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของโครงการไหลมาบรรจบกับห้วยน้ำโจนบริเวณพื้นที่ของศูนย์การศึกษาการพัฒนาเขานินซอน แต่มีน้ำไหลไม่ตลอดทั้งปี

4. หนองลำหน้า อยู่บริเวณริมถนนสายพนมสารคาม - กบินทร์บุรี ช่องปากทางเข้าหนองลำหน้าเป็นแหล่งน้ำขังตลอดทั้งปี

5. คลองท่าลาด คือแหล่งน้ำสำคัญของอำเภอพนมสารคาม เกิดจากเทือกเขาใหญ่ เทือกเขาอ่างฤๅไน และเทือกเขาละลาก ไหลขึ้นไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือลงสู่แม่น้ำบางปะกง เป็นคลองที่มีน้ำไหลตลอดปี แต่ด้วยลักษณะของคลองท่าลาดที่ไหลคดเคี้ยวไปมา ขนาดลำคลองเล็ก มีพื้นที่รับน้ำได้น้อยประมาณ 2,620 ตารางกิโลเมตร ดังนั้น ในระหว่างเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม

ช่วงฝนตกชุกเฉลี่ยโดยประมาณ 1,250 ลูกบาศก์เมตร/วินาที แต่คลองท่าลาดรับน้ำได้เพียง 150 ลูกบาศก์เมตร/วินาที จึงเกิดปัญหาอุทกภัยเป็นประจำในบริเวณพื้นที่ตอนล่าง

การชลประทานในระยะแรกเขตอำเภอพนมสารคาม ไม่สามารถบริเวณบริการส่งน้ำเข้าไปช่วยเหลือเขตนี้ได้ เพราะพื้นที่โครงการอยู่ในระดับสูงกว่าจึงนับเป็นปัญหาสำคัญยิ่งในขณะนั้น

สรุปได้ว่าปัญหานาน้ำปีการของพื้นที่ซึ่งประกอบด้วยสภาพดินเสื่อมโทรม ซึ่งเกิดจากการชะล้างพังทลายของดินเนื่องจากลักษณะดินเป็นดินทราย และสภาพภูมิประเทศมีความลาดชัน มีลักษณะลุ่มน้ำที่เอื้ออำนวยต่อการเกิดชะล้างพังทลายของดินสูง ประกอบกับเกษตรกรยังขาดความเข้าใจในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนวิธีการปลูกพืชยังขาดความถูกต้องในวิธีการต่างๆ เป็นต้นว่า ขาดการบำรุงดินและมีการปลูกพืชชนิดเดียวกันติดต่อกันเป็นเวลานาน โดยเฉพาะมันสำปะหลังทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงอย่างรวดเร็ว เมื่อผนวกกับการขาดแคลนแหล่งน้ำ และลักษณะดินไม่อุ้มน้ำ จึงทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวกาญจนา เทียมพิทักษ์
วันเดือนปีเกิด	28 มกราคม 2523
สถานที่เกิด	235 หมู่ที่ 4 ตำบลหาดท่าเสา อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท 17000
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	102/60 ซอยเทเวศร์ส่วนบุคคล ถนนกรุงเกษม แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่จัดประโยชน์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กองอสังหาริมทรัพย์ 3 ฝ่ายบริหารงานอสังหาริมทรัพย์ 173 ถนนนครราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2536	มัธยมศึกษาตอนต้น จาก โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม
พ.ศ.2542	มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม
พ.ศ.2545	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จาก สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
พ.ศ.2551	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ